

کشکول

جزوه ویژه جمع بندی نکته های دین و زندگی

دهم و یازدهم و دوازدهم

ویرایش جدید کنکور ۱۴۰۱

(ویژه رشته انسانی)

مرکز مشاوره تحصیلی
مرتضی محسنی کبیر

علیرضا افشار

توجه: «طبق نظر همه مراجع، اگر تولیدکننده یک اثر، تکثیر و کپی آن اثر را جایز نداند، تکثیر آن حرام است.

خرید و استفاده از آثار تکثیری نیز حرام است. (کتاب دین و زندگی دوازدهم درس ۸ ص ۱۰۱)

بأسمه تعالی

این جزوه که تحت عنوان «کشکول» نامگذاری شده است، یک نگاه کلی به سه کتاب، دهم، یازدهم و دوازدهم دین و زندگی است و موضوعاتی را به صورت طبقه‌بندی شده ارائه کرده است و می‌تواند تسلط شما را به بخش‌هایی خاص از سه کتاب دین و زندگی بیشتر کند و به شما کمک می‌کند ان‌شاءالله به راهتی تعداد تست‌های بیشتری را در کنکور بزنید، تأکید می‌گردد که این جزوه را چندین بار مرور کنید و هتماً به کتاب درسی نیز مراجعه کنید و یقین داشته باشید نکته‌های آمده در سطور این جزوه راهگشای شما در این درس می‌باشد و شامل این موضوعات است:

- ۱- آیات و احادیث تکراری در کتاب‌های سه‌گانه ۳
- ۲- آیات پشت سر هم ۵
- ۳- فهرستی از آیات خیلی مهم و پیش‌بینی که با ستاره اهمیت آن‌ها مشخص شده است. ۸
- ۴- آیاتی که خطاب به مؤمنان است و یا آیات و احادیثی که درباره مؤمنان است. ۱۱
- ۵- آیاتی که کلمه «تقوا و متقین» در آن ذکر شده است. ۱۳
- ۶- آیاتی که کلمه «کافرین - کفروا - کفوراً - یکفرون» در آن مذکور است. ۱۴
- ۷- آیاتی که واژه «الذین» در آن‌ها آمده است. ۱۵
- ۸- آیاتی که در آن کلمه «ذلک و اولئک» آمده است. ۱۶
- ۹- آیاتی که با واژه «قل» آغاز شده است. ۱۷
- ۱۰- آیاتی که شامل «ماضی استمراری» است. ۱۸
- ۱۱- کلیدواژه‌های آیاتی که دارای لام ناصبه هستند. ۱۸
- ۱۲- آیاتی که با لام تأکید و نون تأکید، مورد تأکید قرار گرفته‌اند. ۱۹
- ۱۳- آیات مشابه و کلمات مشابه در آیات ۱۹
- ۱۴- آیات و متن‌هایی که در آن از واژه، «خسران و خاسرین و زیان‌کاری» آمده است. ۲۲
- ۱۵- آیاتی که دارای ادوات شرط (ان - لو - من) هستند. ۲۲

- ۱۶- دعاها و مناجات‌ها در سه کتاب دین و زندگی دهم و یازدهم و دوازدهم ۲۴
- ۱۷- پندار و گمان باطل که در آیات دروس سه کتاب و یا در متن درس آمده است. ۲۴
- ۱۸- فکر، تفکر، تعقل و اندیشه در آیات و احادیث ۲۵
- ۱۹- عددها و تقسیم‌بندی در کتاب سه‌گانه درسی ۲۶
- ۲۰- صفات خداوند که بیشتر در انتهای آیات به کار می‌رود. ۳۵
- ۲۱- صفت لطف و رحمت الهی در متن کتاب ۳۶
- ۲۲- ادات حصر (مستثنی) که نوعی تأکید قرار گرفتن را در آیات نشان می‌دهد. ۳۷
- ۲۳- اعلام و اشخاص ۳۷
- ۲۴- کلمات «انما» و «انه» در آیات قرآن ۴۲
- ۲۵- سخنان امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری ۴۳
- ۲۶- توحید و اقسام آن ۴۴
- ۲۷- «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» ۴۶
- ۲۸- قلب و دل در دین و زندگی ۴۶
- ۲۹- نوجوانی و جوانی ۴۹
- ۳۰- احکام (واجب - حرام - مستحب - باطل - جایز - حلال) ۵۱
- ۳۱- رابطه‌های مستقیم و معکوس ۵۳
- ۳۲- واژه‌های «محبوب - محبوب‌تر - محبوب‌ترین» ۵۵
- ۳۳- واژه‌های غفلت و غافل ۵۵
- ۳۴- تشبیه و تمثیل‌ها که در متن کتاب یا احادیث و یا در آیات آمده است. ۵۶
- ۳۵- اولین‌ها در هر سه کتاب دین و زندگی ۵۷
- ۳۶- امر به معروف و نهی از منکر = نظارت همگانی ۵۹

- ۳۷- واژه «آسان»، «آسان‌تر» و «آسان‌ترین» ۶۰
- ۳۸- معنای کلمات نامأنوس در سوالات کنکور (واژه‌نامه) ۶۱

۱- آیات و احادیث تکراری:

در سه کتاب دهم و یازدهم و دوازدهم، آیاتی وجود دارد که تکرار شده است، و از اهمیت فاضلی برخوردار است و در مرور کتاب درسی اولویت ویژه دارد؛ زیرا احتمال آمدن سؤال از آن بسیار است. لذا تأکید می‌شود، ترجمه، کلیدواژه‌ها و موضوعات کلی و جزئی این آیات را خوب فراگیرید:

۱- ﴿إِنَّ صَلَاتِي وَنَسْكَي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (درس ۱ دهم و درس ۴ دوازدهم)

۲- ﴿أَنَا هُدِينَا السَّبِيلَ أَمَا شَاكِرًا وَأَمَا كَفُورًا﴾ (درس ۲ دهم + درس ۵ دوازدهم)

هدایت تشریحی - اراده و اختیار انسان - سنت امداد عام الهی - توحید در ربوبیت (هدینا))

۳- شیطان می‌گوید: «... فقط شما را به گناه دعوت کردم، این خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید امروز خود را سرزنش کنید نه مرا ...» (درس ۲ و ۷ دهم)

۴- «شیطان می‌خواهد به وسیله شراب و قمار، در میان شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و نماز باز دارد» (درس ۲ و ۱۰ دهم)

۵- «آنان (دوزخیان) پیش از این (در عالم دنیا) مست و مغرور نعمت بودند و بر گناهان بزرگ اصرار می‌کردند» (درس ۴ و ۷ دهم بخش تدبیر)

۶- فرشتگان به کسانی که روح آنان را دریافت می‌کنند، در حالی که به خود ظلم کرده‌اند، می‌گویند: شما در [دنیا] چگونه بودید؟ گفتند: ما در سرزمین خود تحت فشار و مستضعف بودیم، فرشتگان گفتند: مگر زمین خدا وسیع نبود که مهاجرت کنید» (تکرار در متن درس و پاورقی و تدبیر درس ۵ دهم)

۷- ای کاش فلان شخص را به عنوان دوست خود انتخاب نمی‌کردیم، او ما را از یاد خدا بازداشت. (تکرار در تدبیر درس ۶ و متن درس ۷ دهم)

۸- ﴿مَا رَأَيْتَ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتَ اللَّهَ قَبْلَهُ وَبَعْدَهُ وَمَعَهُ﴾ (درس ۲ دهم + درس ۱ دوازدهم)

*البته در درس ۲ دهم ترجمه آن آمده است.

(مشهود بودن خداوند در مخلوقات)

۹- ﴿فَالْهَمُّهَا فَجُورُهَا وَتَقْوَاهَا﴾ (درس ۲ دهم + ۷ دوازدهم)

خداوند بدی‌ها و خوبی‌ها را به انسان الهام کرده است.

۱۰- ﴿قد افلح من زكاه﴾ (درس ۷ دوازدهم + درس ۹ دوازدهم)

(رمز رستگاری، تزکیه نفس است.)

۱۱- ﴿لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط﴾ (درس ۵ یازدهم + درس ۱۰ دوازدهم)

(هدایت تشریحی - ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام - ولایت ظاهری - برابری و مساوات یکی از معیارهای تمدن اسلامی)

۱۲- ﴿و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلاً﴾ (درس ۵ یازدهم + درس ۹ دوازدهم (پاورقی))

(ضرورت حفظ استقلال جامعه اسلامی)

۱۳- ﴿يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله و اطيعوا الرسول و اولى الامر منكم﴾ (درس ۷ یازدهم + درس ۱۰ دوازدهم)

(توحید عبادی (اطیعوا) - ولایت ظاهری - آیه اطاعت مرتبط با حدیث جابر - پذیرش ولایت الهی یکی از دلایل تشکیل حکومت اسلامی)

۱۴- ﴿و لقد كتبنا الزبور من بعد الذكر ان الارض يرثها عبادى الصالحون﴾ (درس ۱۳ یازدهم + درس ۱۳ دوازدهم)

(موعود و منجی در ادیان)

۱۵- ﴿و لو ان اهل القرى آمنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الارض﴾ (درس ۱۳ یازدهم + درس ۶ دوازدهم)

*البته در درس ۱۳ یازدهم ترجمه آن آمده است.

(سنت املا و امهال)

۱۶- ﴿لقد كان لكم فى رسول الله اسوة حسنة...﴾ (درس ۹ دهم + درس ۶ یازدهم)

*البته در درس ۸ دهم ترجمه آن آمده است.

(پیامبر اسوه و الگوست - برای کسانی الگو است که به روز رستاخیز امید دارند و خدا را بسیار یاد می کنند.)

۱۷- ﴿و عسى ان تكرهوا شيئاً و هو خير لكم و عسى ان تكرهوا شيئاً و هو شر لكم﴾ (درس ۱۰ دهم + درس ۹ دوازدهم)

*البته در درس ۱۰ دهم ترجمه آن آمده است. (گرایش به نیکی ها)

۱۸- ﴿و ما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم على اعقابكم و من ينقلب على عقبيه فلن يضر الله

شيئاً و سيجزى الله الشاكرين﴾ (درس ۲ یازدهم + درس ۹ یازدهم)

(مهم‌ترین خطر، بازگشت به جاهلیت است ﴿انقلبتم علی اعقابکم﴾ - سپاسگزاران واقعی کسانی هستند که ثابت قدم‌اند و تزلزل در عقیده ندارند ﴿و سیجزی اللّٰه الشاکرین﴾)

۱۹- ﴿الم تر الی الذین یزعمون انهم آمنوا بما انزل الیک و ما انزل من قبلک یریدون ان یتحاکموا الی الطاغوت و قد امرنا ان یکفروا به یرید الشیطان ان یضلهم ضلالاً بعیداً﴾ (درس ۵ یازدهم + درس ۱۱ یازدهم)

(ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت)

۲۰- ﴿و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها و جعل بینکم مودة و رحمة ان فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون﴾ (درس ۱۲ یازدهم + درس ۱۰ دوازدهم)

﴿و من آیاته﴾ حکیمانه بودن خلقت و افزایش معرفت به خدا - ﴿لکم﴾ منت‌گذاری خداوند و مقام و منزلت انسان - ﴿من انفسکم ازواجاً﴾ برابری منزلت زن و مرد، اعجاز محتوایی، تأثیرپذیری - انس با همسر و رشد اخلاقی و معنوی از اهداف ازدواج)

۲۱- ﴿و منهم من یقول ربنا آتنا فی الدنیا حسنة و فی الآخرة حسنة و قنا عذاب النار...﴾

*البته ترجمه آن در درس ۱ دهم آمده است. (بخش تدبیر)

۲- آیات پشت سر هم

در کتاب‌های دین و زندگی ۱ و ۲ و ۳ آیاتی وجود دارد که پشت سر هم هستند و طراحان از آن برای طرح سؤال استفاده می‌کنند و داوطلبان معمولاً از آن غافل می‌شوند در حالی که باید ادامه آیه را برانند. لذا به مهم‌ترین این آیات توجه کنید:

۱- آیات ۳۸ و ۳۹ سوره دخان (درس ۱ دهم):

﴿و ما خلقنا السماوات و الارض و ما بینهما لالعین (آیه ۳۸) و ما خلقناهما الا بالحق (آیه ۳۹)﴾

۲- آیات ۱۸ و ۱۹ سوره اسراء (تدبیر درس ۱ دهم):

«آن کس که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم - و به هرکس اراده کنیم - می‌دهیم؛ سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد تا با خواری و سرافکندگی در آن وارد شود (آیه ۱۸) و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند و مؤمن باشد، پاداش داده خواهد شد (آیه ۱۹)»

۳- آیات ۲۰۰ تا ۲۰۲ سوره بقره (تدبیر درس ۱ دهم):

«بعضی از مردم می‌گویند: خداوند ما در دنیا نیکی عطا کن ولی در آخرت هیچ بهره‌ای ندارند (آیه ۲۰۰) و بعضی می‌گویند: پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن، و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار (آیه ۲۰۱) اینان از کار خود نصیب و بهره‌ای دارند، و خداوند سریع الحساب است. (آیه ۲۰۲)»

۴- آیات ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ سوره شمس (درس ۲ دهم و ۷ و ۹ دوازدهم):

﴿و نفس و ما سواها (آیه ۷) فالهمها فجورها و تقواها (آیه ۸) قد افلح من زکاه (آیه ۹)﴾

۵- آیات ۲ و ۳ و ۴ و ۵ سوره قیامت (درس ۲ و ۵ دهم):

﴿و لا اقسام بالنفس اللوامه (آیه ۲)﴾ «نه تنها استخوان‌های آن‌ها را به حالت اول در می‌آوریم (آیه ۳)، بلکه سرانگشتان آن‌ها را نیز همان گونه که بوده، مجدداً خلق می‌کنیم (آیه ۴) (انسان در وجود معاد شک ندارد) بلکه (علت انکارش این است که) او می‌خواهد بدون ترس از دادگاه قیامت، در تمام عمر گناه کند (آیه ۵)»

۶- آیات ۴۵ و ۴۶ و ۴۷ سوره واقعه (درس ۵ و ۸ دهم):

«آنان (دوزخیان) پیش از این (در عالم دنیا) مست و مغرور نعمت بودند (آیه ۴۵) و بر گناهان خود اصرار می‌کردند (آیه ۴۶) و می‌گفتند: هنگامی که ما مردیم و خاک و استخوان شدیم، آیا برانگیخته خواهیم شد؟ (آیه ۴۷)»

۷- آیات ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ سوره مطفین (درس ۵ دهم):

«وای در آن روز بر تکذیب‌کنندگان (آیه ۱۰) همان‌ها که روز جزا را انکار می‌کنند (آیه ۱۱) تنها کسی آن را انکار می‌کند که متجاوز و گناهکار است (آیه ۱۲)»

۸- آیات ۹۹ و ۱۰۰ سوره مؤمنون (درس ۶ دهم):

﴿حتی اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون لعلى اعمل صالحاً فيما تركت کلاً انّها کلمة هو قائلها (آیه ۹۹) و من ورائهم برزخ الی یوم یبعثون (آیه ۱۰۰)﴾

۹- آیات ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ سوره انفطار (درس ۷ دهم):

﴿و ان علیکم لحافظین (آیه ۱۰) کراماً کاتبین (آیه ۱۱) یعلمون ما تفعلون (آیه ۱۲)﴾

۱۰- آیات ۲۷ و ۲۸ سوره انعام (درس ۶ و ۷ ص ۷۸ و ۸۸):

«ای کاش (به دنیا) بازگردانده می‌شدیم و آیات پروردگاران را تکذیب نمی‌کردیم و از مؤمنان می‌بودیم (آیه ۲۷) ما می‌دانیم اگر به دنیا بازگردید، همان راه گذشته را پیش می‌گیرید (آیه ۲۸)»

۱۱- آیات ۲۸ و ۲۹ سوره فرقان (درس ۷ دهم):

«ای کاش همراه و هم‌مسیر با پیامبر می‌شدیم (آیه ۲۸) ای کاش فلان شخص را به عنوان دوست خود انتخاب نمی‌کردیم او ما را از یاد خدا بازداشت (آیه ۲۹)»

۱۲- آیات ۷۳ و ۷۴ سوره زمر (درس ۸ دهم):

«و به بهشتیان سلام می‌کنند و می‌گویند خوش آمدید و برای همیشه در آن زندگی کنید (آیه ۷۳) بهشتیان می‌گویند خدای را سپاس که به وعده خود وفا و این جایگاه را به ما عطا کرد. (آیه ۷۴)»

۱۳- آیات ۱۳۳ و ۱۳۴ و ۱۳۵ سوره آل عمران (درس ۸ دهم):

«و شتاب کنید برای رسیدن به آموزش پروردگارتان و بهشتی که وسعت آن، آسمان‌ها و زمین است و برای متقیان آماده شده است (آیه ۱۳۳)؛ همان‌ها که در زمان توانگری و تنگدستی، انفاق می‌کنند و خشم خود را فرو می‌برند و از خطای مردم می‌گذرند و خدا نیکوکاران را دوست دارد (آیه ۱۳۴) و آن‌ها که وقتی مرتکب عمل زشتی می‌شوند، یا به خود ستم می‌کنند، به یاد خدا می‌افتند و برای گناهان خود طلب آموزش می‌کنند. (آیه ۱۳۵)»

۱۴- آیات ۳۲ و ۳۳ و ۳۴ و ۳۵ سوره معارج (درس ۸ دهم):

«و آن‌ها که امانت‌ها و عهد خود را رعایت می‌کنند (آیه ۳۲) و آن‌ها که به راستی ادای شهادت می‌کنند (آیه ۳۳) و آن‌ها که بر نماز مواظبت کنند (آیه ۳۴) آنان در باغ‌های بهشتی گرامی داشته می‌شوند (آیه ۳۵)»

۱۵- آیات ۶۶ و ۶۷ سوره احزاب (درس ۷ ص ۸۸):

«ای کاش خدا را فرمان می‌بردیم و پیامبر او را اطاعت می‌کردیم (آیه ۶۶) شیطان و سرورانش سبب گمراهی ما شدند (آیه ۶۷)».

۱۶- آیات ۱۰۶ و ۱۰۷ سوره مؤمنون (درس ۷ ص ۸۸):

«جهنمیان می‌گویند: پروردگارا شقاوت بر ما چیره شد و ما مردم گمراه بودیم (آیه ۱۰۶) ما را از اینجا بیرون بر که اگر به دنیا بازگردیم، عمل صالح انجام دهیم (آیه ۱۰۷)».

۱۷- آیات ۴۳ تا ۴۶ سوره مدثر (درس ۸ دهم):

«جهنمیان می‌گویند: ما در دنیا از نمازگزاران نبودیم (آیه ۴۳) و از محرومان دستگیری نمی‌کردیم (آیه ۴۴) همراه بدکاران غرق در معصیت خدا می‌شدیم (آیه ۴۵) و روز رستاخیز را تکذیب می‌کردیم. (آیه ۴۶)»

۱۸- آیات ۹۰ و ۹۱ سوره مائده (درس ۲ و ۱۲ دهم):

«ای مردمی که ایمان آورده‌اید، به راستی شراب و قمار و بت‌پرستی و تیرک‌های بخت‌آزمایی، پلید و از کارهای شیطان است، پس از آن‌ها دوری کنید تا رستگار شوید (آیه ۹۰) شیطان می‌خواهد با شراب و قمار بین شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا دور سازد و از نماز بازدارد. (آیه ۹۱)»

۱۹- آیات ۱ تا ۳ سورة عصر (درس ۱ یازدهم):

﴿و العصر (آیه ۱) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خَسْرٍ (آیه ۲) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ (آیه ۳)﴾

۲۰- آیات ۵۹ و ۶۰ سورة نساء (درس ۵ و ۷ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم):

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَاولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ ... (آیه ۵۹) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نَزَّلَ الْيَكُّ وَمَا نَزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا (آیه ۶۰)﴾

۲۱- آیات ۴۶ و ۴۷ سورة يونس (درس ۱۶ یازدهم):

﴿لَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحَسَنَى وَزِيَادَةً وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قُتْرٌ وَلَا ذَلَّةٌ (آیه ۴۶) وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذَلَّةٌ (آیه ۴۷)﴾

۲۲- آیات ۱ تا ۴ سورة توحيد (درس ۲ دوازدهم):

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (آیه ۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (آیه ۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (آیه ۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (آیه ۴)﴾

۲۳- آیات ۶۰ و ۶۱ سورة يس (درس ۴ دوازدهم):

﴿أَلَمْ أَعِهدْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (آیه ۶۰) وَأَنْ أَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (آیه ۶۱)﴾

۲۴- آیات ۳۲ و ۳۳ سورة يوسف (درس ۴ دوازدهم):

﴿قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَنِي فِيهِ وَ لَقَدْ رَاودتَهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَ لئن لَمْ يَفْعَلْ مَا أَمَرَةٌ لِيُسْجَنَنَّ وَ لِيَكُونَ مِنَ الصَّاغِرِينَ (آیه ۳۲) قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَ إِلَّا تَصْرَفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَ أكن مِنَ الْجَاهِلِينَ (آیه ۳۳)﴾

۲۵- آیات ۱۸۲ و ۱۸۳ سورة اعراف (درس ۶ دوازدهم):

﴿وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (آیه ۱۸۲) وَ أُمَلِي لَهُمْ إِنْ كَيْدِي مُتِينٌ (آیه ۱۸۳)﴾

۲۶- آیات ۱۵ و ۱۶ سورة هود (درس ۶ دوازدهم):

«کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان در همین دنیا به آنان می‌دهیم و کم و کاستی نخواهند دید (آیه ۱۵) اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می‌دهند، باطل است. (آیه ۱۶)»

۳- فهرست آیات خیلی مهم و پیش‌بینی، که حتماً باید مرور شود (به ستاره‌دارها بیشتر دقت کنید):

۱* - ﴿وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِينٍ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ (درس ۱ دهم)

۲- ﴿مَنْ كَانَ يَرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ﴾ (درس ۱ دهم)

- ۳- ﴿ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین﴾ (درس ۱ دهم و درس ۴ دوازدهم)
- ۴** - ﴿انا هدیناه السبیل اما شاکراً او اما کفوراً﴾ (درس ۲ دهم - درس ۱ یازدهم - درس ۵ دوازدهم)
- ۵* - ﴿ما هذه الحیاة الدنیا الا لهو و لعب و ان الدار الآخرة لهی الحیوان لو کانوا یعلمون﴾ (درس ۴ دهم)
- ۶- ﴿و قالوا ما هی الا حیاتنا الدنیا نموت و نحیا و ما یهلکنا الا الدهر و ما لهم بذلك من علم ان هم الا یظنون﴾ (درس ۴ دهم)
- ۷* - ﴿افحسبتم انما خلقناکم عبثاً و انکم الینا لا ترجعون﴾ (درس ۵ دهم)
- ۸* - ﴿ینبوا الانسان یؤمنذ بما قدم و اخر﴾ (درس ۶ دهم)
- ۹* - ﴿الیوم نختم علی افواههم و تکلمنا ایدیهم و تشهد ارجلهم بما کانوا یکسبون﴾ (درس ۷ دهم)
- ۱۰ - ﴿ان الذین یأکلون اموال الیتامی ظلماً انما یأکلون فی بطونهم ناراً و سیصلون سعیراً﴾ (درس ۸ دهم)
- ۱۱ - ﴿و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره﴾ (درس ۱۰ دهم)
- ۱۲** - ﴿قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله و یغفر لکم ذنوبکم و الله غفور رحیم﴾ (درس ۱۱ دهم)
- ۱۳* - ﴿یا ایها النبی قل لازواجک و بناتک و نساء المؤمنین یدینن علیهن من جلابیبهن ذلک ادنی ان یعرفن فلا یؤذین و کان الله غفوراً رحیماً﴾ (درس ۱۴ دهم)
- ۱۴** - ﴿رسلاً مبشرین و منذرین لئلا یتوکل الناس علی الله حجة بعد الرسل و کان الله عزیزاً حکیماً﴾ (درس ۱ یازدهم)
- ۱۵** - ﴿من یتغ غیر الاسلام دیناً فلن یقبل منه و هو فی الآخرة من الخاسرین﴾ (درس ۳ یازدهم)
- ۱۶** - ﴿لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الکتاب و المیزان لیقوم الناس بالقسط﴾ (درس ۵ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم)
- ۱۷* - ﴿انما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا الذین یمون بالصلاة و یؤتون الزکاة و هم راکعون﴾ (درس ۷ یازدهم)
- ۱۸ - ﴿یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک و ان لم تفعل فما بلغت رسالته و الله یعصمک من الناس ان الله لا یرید ان یتخذ من الظالمین اعداء﴾ (درس ۷ یازدهم)
- ۱۹ - ﴿انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً﴾ (درس ۷ یازدهم)
- ۲۰ - ﴿ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریة﴾ (درس ۸ یازدهم)

۲۱** ﴿و ما محمد رسول الله قد خلت من قبله الرسل أفان مات أو قتل انقلبتم على اعقابكم و من ينقلب على عقبه فلن يضر الله و سيجزي الله الشاكرين﴾ (درس ۲ و ۹ یازدهم)

۲۲* ﴿ذلك بأن الله لم يك مغيراً نعمة انعمها على قوم حتى يغيروا ما بانفسهم و ان الله سميع عليم﴾ (درس ۱۲ یازدهم)

۲۳** ﴿وعد الله الذين آمنوا منكم و عملوا الصالحات ليستخلفنهم في الارض كما استخلف الذين من قبلهم و ليمكنن لهم الدين الذي ارتضى لهم و ليبدلنهم من بعد خوفهم انما يعبدونني لا يشركون بي شيئاً﴾ (درس ۱۳ یازدهم)

۲۴* ﴿و نريد ان نمن على الذين استضعفوا في الارض و نجعلهم ائمة و نجعلهم الوارثين﴾ (درس ۱۳ یازدهم)

۲۵* ﴿لقد كتبنا في الزبور من بعد الذكر ان الارض يرثها عبادي الصالحون﴾ (درس ۱۳ یازدهم و درس ۱۳ دوازدهم)

۲۶** ﴿و ما كان المؤمنون لينفروا كافة فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين و لينذروا قومهم اذا رجعوا اليهم لعلهم يحذرون﴾ (درس ۱۴ یازدهم)

۲۷* ﴿من كان يريد العزة فلله العزة جميعاً﴾ (درس ۱۶ یازدهم)

۲۸** ﴿و من آياته ان خلق لكم من انفسكم ازواجاً لتسكنوا اليها و جعل بينكم مودة و رحمة ان في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ (درس ۱۷ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم)

۲۹* ﴿و الله جعل لكم من انفسكم ازواجاً و جعل لكم من ازواجكم بنين و حفدة و رزقكم من الطيبات أفبالباطل يؤمنون و بنعمة الله هم يكفرون﴾ (درس ۱۷ یازدهم)

۳۰** ﴿يسأله من في السماوات و الارض كل يوم هو في شأن﴾ (درس ۱ دوازدهم)

۳۱* ﴿و لله ما في السماوات و ما في الارض﴾ (درس ۲ دوازدهم)

۳۲** ﴿و من الناس من يعبد الله على حرف فان اصابه خير اطمأن به و ان اصابته فتنة انقلب على وجهه خسر الدنيا و الآخرة ذلك هو الخسران المبين﴾ (درس ۳ دوازدهم)

۳۳* ﴿يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا عدوى و عدوكم اولياء تلقون اليهم بالموودة و قد كفروا بما جاءكم من الحق﴾ (درس ۳ دوازدهم)

۳۴* ﴿ألم اعهد اليكم يا بني آدم ان لا تعبدوا الشيطان انه لكم عدو مبين و ان اعبدوني هذا صراط مستقيم﴾ (درس ۴ دوازدهم)

۳۵** ﴿قالت فلذلكن الذي لمتنني فيه و لقد راودته عن نفسه فاستعصم و لئن لم يفعل ما أمره ليسجنن و ليكونا من الصاغرين قال رب السجن احب الي مما يدعونني اليه و الا تصرف عني كيدهن اصب اليهن و اكن من الجاهلين﴾ (درس ۴ دوازدهم)

- ۳۶* - ﴿ان الله يمسك السماوات و الارض ان تزولا ولئن زالتا ان امسكها من احد من بعده...﴾ (درس ۵ دوازدهم)
- ۳۷* - ﴿لا الشمس ينبغي لها ان تدرك القمر و لا الليل سابق النهار و كل في ذلك يسبحون﴾ (درس ۵ دوازدهم)
- ۳۸* - ﴿ذلك بما قدمت ايديكم و ان الله ليس بظلام للعبيد﴾ (درس ۵ دوازدهم)
- ۳۹** - ﴿و الذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا ان الله لمع المحسنين﴾ (درس ۶ دوازدهم)
- ۴۰* - ﴿و لا يحسبن الذين كفروا انما نملى لهم خيرا لانفسهم انما نملى لهم ليزدادوا اثما و لهم عذاب مهين﴾ (درس ۶ دوازدهم)
- ۴۱* - ﴿و الذين كذبوا بآياتنا و سنستدرجهم من حيث لا يعلمون و أملى لهم ان كيدى متين﴾
- ۴۲** - ﴿لو ان اهل القرى آمنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الارض و لكن كذبوا فاخذهم بما كانوا يكسبون﴾ (درس ۶ دوازدهم)
- ۴۳** - ﴿فاما الذين آمنوا بالله و اعتصموا به فسيديلهم فى رحمة منه و فضل و يهديهم اليه صراطاً مستقيماً﴾ (درس ۷ دوازدهم)
- ۴۴* - ﴿قل يا عبادى الذين اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعاً انه هو الغفور الرحيم﴾ (درس ۸ دوازدهم)
- ۴۵* - ﴿من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً فلهم اجرهم عند ربهم و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون﴾ (درس ۱۰ دوازدهم)
- ۴۶* - ﴿قل هل يستوى الذين يعلمون و الذين لا يعلمون انما يتذكر اولوا الالباب﴾ (درس ۱۰ دوازدهم)
- ۴۷** - ﴿ادع الى سبيل ربك بالحكمة و الموعظة الحسنة و جادلهم بالتى هى احسن﴾ (درس ۱۳ دوازدهم)

۴- آیاتی که خطاب به مؤمنان است و یا آیات و احادیثی که درباره مؤمنان است (آمنوا - مؤمنین):

- ۱- ﴿من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً...﴾ (ترس و غم نداشتن معلول ایمان به خدا و آخرت و عمل صالح است.) درس ۴ دهم و درس ۱۰ دوازدهم
- ۲- ﴿أم نجعل الذين آمنوا و عملوا الصالحات كالمفسدين فى الارض...﴾ (عدم برابری مؤمنان با مفسدان - ضرورت معاد در پرتو عدل الهی) درس ۵ دهم
- ۳- «ای کاش (به دنیا) بازگردانده می شدیم و آیات پروردگاران را تکذیب نمی کردیم و از مؤمنان می بودیم. (ناله حسرت دوزخیان)» درس ۷ دهم
- ۴- ﴿... و الذين آمنوا اشد حبا﴾ (مؤمنان خدا را بسیار دوست دارند. - محبت به خدا) درس ۱۱ دهم
- ۵- «ای مردمی که ایمان آورده‌اید؛ به راستی شراب و قمار و بت‌پرستی و تیرک‌های بخت‌آزمایی، پلید و از کارهای شیطانی است...» (نوشیدن شراب چه کم و چه زیاد حرام است. - رستگار شدن معلول دوری از شراب است.) درس ۱۲ دهم

- ۶- ﴿يا ايها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم لعلكم تتقون﴾ (وجوب روزه) درس ۱۲ دهم
- ۷- ﴿يا ايها النبي قل لازواجك و بناتك و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیهن...﴾ (دستور حجاب به همسران و دختران پیامبر و زنان مؤمنان) درس ۱۴ دهم
- ۸- ﴿... الا الذين آمنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر﴾ (در زیان نبودن کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته انجام دادند و سفارش به حق و صبر کردند.) درس ۱ یازدهم
- ۹- ﴿قولوا آمنا بالله و ما انزل الینا و ما انزل الی ابراهیم و اسماعیل و...﴾ (همه ادیان در اصل یکی هستند و همگی آورندهٔ یک دین بوده‌اند.) درس ۳ یازدهم
- ۱۰- ﴿يا ايها الذين آمنوا استجبوا لله و للرسول و اذا دعاكم لما یحییکم﴾ (فراخوانی به اجابت خدا و رسول زندگی و حیات به انسان می‌بخشد.) درس ۱ یازدهم
- ۱۱- ﴿يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله و اطيعوا الرسول و اولی الامر منکم﴾ (آیه اطاعت - یکی از معیارهای تمدن اسلامی) درس ۷ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم
- ۱۲- ﴿الم تر الی الذين یزعمون انهم آمنوا بما انزل الیک و...﴾ (ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت) درس ۵ و ۱۱ یازدهم
- ۱۳- ﴿و لن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلاً﴾ (ضرورت حفظ استقلال جامعه اسلامی) درس ۵ یازدهم و ۹ دوازدهم
- ۱۴- ﴿ان الذين آمنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریة﴾ (بهترین مخلوقات کسانی هستند که ایمان بیاورند و کارهای شایسته انجام دهند. = امام علی (ع) و پیروانشان) درس ۸ یازدهم
- ۱۵- ﴿لعلک باخع نفسک الا یكونوا مؤمنین﴾ (سخت کوشی و دلسوزی پیامبر در هدایت مردم) درس ۶ یازدهم
- ۱۶- ﴿ایها الناس من اولی الناس بالمؤمنین من انفسهم﴾ (قسمتی از سخنرانی پیامبر در روز غدیر به مردم) درس ۷ یازدهم
- ۱۷- ﴿وعد الله الذين آمنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض...﴾ (وعده خداوند به بخشی از مومنان و کسانی که کارهای شایسته انجام داده‌اند: ۱- قطعیت جانشینی در زمین ۲- قطعیت استقرار دین الهی ۳- قطعیت تبدیل خوف و ترس به امنیت) درس ۱۳ یازدهم
- ۱۸- ﴿و ما کان المؤمنون لینفروا کافة فلولا نفر من کل فرقة منهم طائفة لیتفقهوا فی الدین...﴾ (خداوند در قرآن کریم دستور می‌دهد گروهی از مؤمنان وقت و همت خود را صرف شناخت دین (تفقه) کنند. - تفقه در دین واجب کفایی است.) درس ۱۴ یازدهم

- ۱۹- ﴿يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا عدوى و عدوكم اولياء تلقون اليهم بالموودة و قد كفروا بما جاءكم من الحق﴾ (دشمن خدا و دشمن انسان را نباید به دوستی گرفت زیرا به دین حق کفر ورزیده‌اند.) درس ۳ دوازدهم
- *موارد (۵ و ۶ و ۹ و ۱۰ و ۱۸ با عبارت ﴿يا ايها الذين آمنوا﴾ خطاب به مؤمنان است.)
- ۲۰- «نية المؤمن خير من عمله» (نیت مؤمن (حسن فاعلی) از عمل او (حسن فعلی) برتر است.) درس ۴ دوازدهم
- ۲۱- ﴿بالاخلاص تتفاضل مراتب المؤمنین﴾ (فضیلت و برتری مؤمنان بر یکدیگر، معلول مراتب اخلاص آن‌هاست.) درس ۴ دوازدهم
- ۲۲- ﴿احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا آمنا و هم لا یفتنون﴾ (ادعای ایمان داشتن با آزمایش و امتحان الهی همراه است.) درس ۶ دوازدهم
- ۲۳- ﴿لو ان اهل القرى آمنوا و اتقوا لفتحنا علیهم برکات من السماء و الارض...﴾ (اگر مردم شهرها ایمان آورده و تقوا پیشه می‌کردند قطعاً برایشان برکاتی از آسمان و زمین می‌گشودیم: تأثیر اعمال انسان در زندگی او) درس ۱۳ یازدهم و درس ۶ دوازدهم
- ۲۴- ﴿فاما الذين آمنوا بالله و اعتصموا به فسیدخلهم فی رحمة و فضل...﴾ (در جوار رحمت و فضل خداوند قرار گرفتن معلول و نتیجه ایمان به خدا و تمسک به اوست.) درس ۷ دوازدهم
- ۲۵- ﴿ان الذين یحبون ان تشیع الفاحشة فی الذين آمنوا لهم عذاب الیم فی الدنيا و الآخرة﴾ (اشاعه‌دهنده گناه، مشمول عذاب در دنیا و آخرت می‌شود.) درس ۷ دوازدهم

۵- آیاتی که کلمه تقوا و متقین ذکر شده است:

- ۱- ﴿و نفس و ما سواها فالهمها فجورها و تقواها﴾: خداوند بدکاری و تقوایش را به انسان الهام کرد. (درس ۲ دهم)
- ۲- ﴿... ام المتقین کالفجار﴾: ضرورت معاد در پرتو عدل الهی = آیا متقین را مانند ناپاکان و بدکاران قرار خواهیم داد = استفهام انکاری (درس ۵ دهم)
- ۳- «و شتاب کنید برای رسیدن به آموزش پروردگارتان و بهشتی که وسعت آن، آسمان‌ها و زمین است و برای متقیان آماده شده است...» (درس ۸ دهم)
- ۴- ﴿... لعلکم تتقون﴾: پس از خطاب به مؤمنان به وجوب روزه و وجوب آن در ادیان گذشته، هدف روزه را تقوا معرفی کرده است. (درس ۱۲ دهم)
- ۵- ﴿... عند الله اتقاکم﴾: بی‌گمان گرامی‌ترین شما نزد خدا باتقواترین شماست. (درس ۶ یازدهم)
- ۶- پیامبر خدا حکومتش را بر پایه عدل بنا کرد و اعلام نمود که همه انسان‌ها از یک مرد و زن آفریده شده‌اند و ملاک کرامت و گرامی بودن تقوا است. (درس ۹ یازدهم)

۷- ﴿يا ايها النبي اتق الله ولا تطع الكافرين والمنافقين ان الله كان عليماً حكيماً﴾: پروا از خدا و اطاعت نکردن از کافران و منافقان (درس ۱۵ یازدهم)

۸- ﴿و لو ان اهل القرى امنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الارض...﴾: باز شدن درهای رحمت و برکات الهی برای اهل ایمان و تقوا = سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او (درس ۶ دوازدهم)

۹- ﴿أفمن اسس بنيانه على تقوى من الله و رضوان خير أم من اسس بنيانه على شفا جرف هار...﴾: مقایسه بنیانی که بر اساس تقوای الهی و خشنودی خداوند است و بنیانی که بر لبه پرتگاهی مشرف به سقوط به صورت استفهام انکاری بیان شده است. (درس ۹ دوازدهم)

۱۰- ﴿استعينوا بالله و اصبروا ان الارض لله... و العاقبه للمتقين﴾: سرانجام زمین از آن تقوا پیشگان است. (درس ۱۳ دوازدهم)

۶- «کافرن – کفروا – کفوراً» به کار رفته در کتاب درسی باید مورد نظر باشد:

۱- ﴿انا هديناه السبيل اما شاكراً و اما كفوراً﴾: در این جا کفور به معنای ناسپاس است و در دو جا این آیه آمده است. (درس ۲ دهم و درس ۵ دوازدهم)

۲- ﴿ألم تر الى الذين يزعمون انهم آمنوا... و قد امروا ان يكفروا به و يريد...﴾: ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت (درس ۵ و ۱۱ یازدهم)

۳- ﴿ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلاً﴾: ضرورت حفظ استقلال جامعه اسلامی (درس ۵ یازدهم و ۹ دوازدهم)

۴- ﴿ان الله لا يهدي القوم الكافرين﴾: در انتهای آیه تبلیغ: ﴿يا ايها الرسول بلغ...﴾ این عبارت که قطعاً خداوند گروه کافران را هدایت نمی‌کند، آمده است. (درس ۷ یازدهم)

۵- ﴿يا ايها النبي اتق الله ولا تطع الكافرين و المنافقين...﴾: پروا از خدا و اطاعت نکردن از کافران و منافقان (درس ۱۵ یازدهم)

۶- ﴿و بنعمة الله هم يكفرون﴾: و به نعمت‌های الهی کفران می‌ورزند. این عبارت در انتهای آیه: ﴿و الله جعل لكم من انفسكم ازوجاً و جعل لكم من ازواجكم بنين و حفدة و رزقكم من الطيبات﴾ آمده است. (درس ۱۷ یازدهم)

۷- ﴿و قد كفروا بما جاءكم من الحق﴾: این عبارت در انتهای آیه ﴿يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا عدوى و عدوكم اولياء تلقون اليهم بالمودة﴾ آمده است که علت دوستی نگرفتن را در این آیه بیان کرده است. (درس ۳ دوازدهم)

۸- ﴿و لا يحسبن الذين كفروا نملى لهم خيراً لانفسهم انما نملى لهم ليزدادوا اثماً و لهم عذاب مهين﴾: آنان که کافر شدند تصور نکنند که اگر به آنان مهلت می‌دهیم به نفع آن‌هاست فقط به این خاطر به آنان مهلت می‌دهیم تا بر گناهان خود بیفزایند و برای آن‌ها عذابی خوارکننده است. = سنت املاء و امهال (درس ۶ دوازدهم)

۹- ﴿محمد رسول الله اشداء على الكفار﴾ رحماء بينهم﴿: معیار ششم، برقراری پیوند برادری با هم‌کیشان خود در سراسر جهان (درس ۱۰ دوازدهم)

۷- "الذین" به معنای کسانی که، در آیات کتاب دهم و یازدهم و دوازدهم آمده و مرور دقیق آنها می‌تواند ما را در دقت تست‌زنی کمک کند:

- ۱- ﴿أم نجعل الذین آمنوا و عملوا الصالحات کالمفسدین فی الارض...﴾ (ضرورت معاد در پرتو عدل الهی) درس ۵ دهم
- ۲- ﴿ان الذین یأکلون اموال الیتامی ظلماً و...﴾ (تجسم عمل خوردن مال یتیم در قیامت) درس ۸ دهم
- ۳- ﴿... و الذین آمنوا اشد حبا لله...﴾ (محبت به خدا - مؤمنان خدا را بسیار دوست دارند.) درس ۱۱ دهم
- ۴- ﴿یا ایها الذین آمنوا استجبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم﴾ (بخشیدن زندگی نیکو معلول اجابت خدا و رسول) درس ۱ یازدهم
- ۵- ﴿ان الخاسرین الذین خسروا انفسهم﴾ (زیانکاران، کسانی که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.) درس ۱ یازدهم
- ۶- ﴿والعصر ان الانسان لفی خسر الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات﴾ (تنها راه جلوگیری از خسران و زیان، ایمان و عمل به دین الهی و سفارش به حقیقت و شکیبایی است.) درس ۱ یازدهم
- ۷- ﴿ألم تر الی الذین یزعمون انهم آمنوا بما انزل الیک و انزل الیک من قبلک...﴾ (ایمان‌پنداری) درس ۵ و ۱۱ یازدهم
- ۸- ﴿یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم﴾ (آیه اطاعت) درس ۷ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم
- ۹- ﴿انما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا الذین یقیمون الصلاة و یؤتون الزکاة و هم راکعون﴾ (آیه ولایت) درس ۷ یازدهم
- ۱۰- ﴿ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریة﴾ (ویژگی پیروان امام علی (ع)) درس ۸ یازدهم
- ۱۱- ﴿وعد الله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم...﴾ (وعده خداوند به مؤمنان و صالحان، جانشینی در زمین، همان‌طور که قبلاً سابقه داشته است.) درس ۱۳ یازدهم
- ۱۲- ﴿و نرید ان نمین علی الذین استتضعفوا فی الارض و نجعلهم الوارثین﴾ (منت‌گذاری خداوند بر مستضعفان - پیشوایی و وراثت مستضعفان) درس ۱۳ یازدهم
- ۱۳- ﴿لذین احسنوا الحسنی و زیادة و لا یرهق وجوههم قتر و لا ذلة﴾ (نیکوکاران پاداش مضاعف دارند و چهره‌شان غبار خواری و ذلت نمی‌نشیند.) درس ۱۶ یازدهم

۱۴- ﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءَ سَيِّئَةٍ بَمِثْلِهَا وَتَرَهَقَهُمُ الذَّلَّةُ﴾ (نیکوکاران پاداشی مضاعف دارند و چهره‌شان غبار خواری و ذلت نمی‌نشیند.) درس ۱۱ یازدهم

۱۵- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوِّكُمْ أَوْلِيَاءَ تَلْقَوْنَ الْيَهُمَ بِالْمُودَةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ﴾ (درس ۳ دوازدهم)

۱۶- ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لِنَهْدِيَنَّهُمْ سَبُلَنَا وَانِ اللَّهُ لِمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (سنت توفیق الهی) درس ۶ دوازدهم

۱۷- ﴿وَالَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ...﴾ (سنت استدرج) درس ۶ دوازدهم

۱۸- ﴿ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ إِسَاءُوا السَّوَاءِ اِن كَذَبُوا بآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ﴾ (سرنوشت کسانی که مرتکب گناه شدند چنین شد که نشانه‌های الهی را تکذیب کردند و آن‌ها را به باد تمسخر گرفتند.) درس ۷ دوازدهم

۱۹- ﴿اِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ اِن تَشِيْعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ فِي الدُّنْيَا وَ الْاٰخِرَةِ﴾ (کسانی که باعث ترویج گناه می‌شوند در دنیا و آخرت عذابی دردناک دارند.) درس ۷ دوازدهم

۲۰- ﴿فَمَا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَ اِعْتَصَمُوا بِهِ فَسِيْدُخْلِهِمْ فِي رَحْمَةِ مَنْهُ وَ فَضْلٌ وَ يَهْدِيَهُمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا﴾ (با ایمان و تمسک به خداوند در رحمت الهی و فضل خدا وارد شدن.) درس ۷ دوازدهم

۲۱- ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ...﴾ (عدم یأس از رحمت الهی) درس ۸ دوازدهم

۲۲- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَ مِنْ تَبِعَ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَانَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ﴾ (هدف نهایی شیطان آلوده کردن به انجام فحشا و منکر است و هرکس به دنبال گام‌های شیطان بیفتد عاقبتی جز انجام گناهان زشت و ناپسند ندارد.) درس ۸ دوازدهم (پاورقی)

۲۳- ﴿مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَ الَّذِيْنَ مَعَهُ اَشْدَاءٌ عَلٰى الْكٰفِرِيْنَ رَحْمٰءٌ بَيْنَهُمْ﴾ (درس ۱۰ دوازدهم)

۲۴- ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُو الْاَلْبَابِ﴾ (علم دوستی) درس ۱۰ دوازدهم

۸- «ذَلِكُ وَ اَوْلٰئِكَ» به اسم اشاره ذلک و اولئک در آیات باید دقت شود منظور چه موضوعی و چه کسانی هستند:

۱- ﴿ذَلِكُ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ﴾ ← ﴿وَ اصْبِرْ عَلٰى مَا اَصَابَكَ﴾ (صبور بودن از عزم و اراده در کارهاست.) درس ۸ دهم

۲- ﴿ذَلِكُ اِدْنٰى اِن يَعْرِفْنَ فَلَا يُؤْذِيْنَ﴾ ← ﴿يَدْنِيْنَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيْبِهِنَّ﴾ (نزدیک کردن پوشش برای آن است که به عفاف شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند.) درس ۱۴ دهم

۳- ﴿اَوْلٰئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾ ← ﴿اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ﴾ (کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته انجام دادند، اینان بهترین مخلوقاتند: امام علی (ع) و پیروانش) درس ۸ یازدهم

۴- ﴿ذَلِكْ﴾ بان الله لم یک مغیراً نعمة انعمها علی قوم حتی یغیر ما بانفسهم و ان الله سمیع علیم﴿

(اگر مردم نعمتی را که خدا به آن‌ها داده است درست استفاده نکنند، خداوند آن نعمت را از آن‌ها می‌گیرد.) درس ۱۲ یازدهم

۵- آیه خلق جعل ← ﴿ان فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون﴾

(انس با همسر و رشد اخلاقی و معنوی) درس ۱۷ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم

۶- ﴿ذلک هو الخسران المبین﴾ ← ﴿و ان اصابته فتنة انقلب علی وجهه خسر الدنيا و الآخرة﴾

(اگر بلایی به او برسد از خدا رویگردان می‌شود او در دنیا و آخرت [هر دو] زیان می‌بیند و این همان زیان آشکار است.) درس ۳ دوازدهم

۷- ﴿ذلک﴾ بما قدمت ایدیکم و ان الله لیس بظلام للعبید﴿ (این عقوبت به خاطر کردار پیشین شماست [و نیز به خاطر آن است که] خداوند

هرگز به بندگان ستم نمی‌کند.) (درس ۵ دوازدهم)

۸- ﴿أرأیت الذی یکذب بالذین فذلک الذی یدع الیتیم و لایحض علی طعام المسکین﴾ (کسانی که روز قیامت را تکذیب می‌کنند، همان

کسانی هستند که یتیم را به اهانت می‌رانند...) درس ۱۱ دوازدهم

۹- ﴿ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر و یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر و اولئک هم المفلحون﴾ (و خوب دعوت به خیر و امر به معروف و

نهی از منکر) درس ۱۳ دوازدهم

۹- آیاتی که با واژه «قل» آغاز شده که عمدتاً خطاب به پیامبر (ص) است و مؤید مسئولیت «ابلاغ

وحي» که از مسئولیت‌های پیامبران است:

۱- ﴿قل ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین﴾ (همه کارها برای رضای خدا = اخلاص = توحید عملی) (ص ۱۲ درس ۱ دهم)

(ص ۴۲ دوازدهم)

۲- ﴿قل حسبی الله، علیه یتوکل المتوکلون﴾ (کفایت مطلق الهی و توکل بر او) (ص ۱۱۰ درس ۱۰)

۳- ﴿قل لا زواجک و بناتک و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلک ادنی ان یعرفن فلا یؤذین و کان الله غفوراً رحیماً﴾ (و خوب

حجاب و فلسفه حجاب) (ص ۱۵۴ درس ۱۴ دهم)

۴- ﴿قل فأتوا بسورة من مثله﴾ (نهایت تحدی قرآن در آوردن سوره‌ای مشابه آن برای نشان دادن عجز و ناتوانی مخالفان سرسخت اسلام) (ص ۴۲

درس ۴ یازدهم)

۵- ﴿قل لئن اجتمعت الانس و الجن علی ان یأتوا بمثل هذا القرآن لایأتون بمثله و لو کان بعضهم لبعض ظهیراً﴾ (عجز و ناتوانی برای آوردن

مثل قرآن توسط مخالفان سرسخت اسلام) (ص ۴۲ درس ۴ یازدهم)

- ۶- ﴿قُلْ اَغِيْر اللّٰه اِبغِي رِبّاً وَّ هُو رِبُّ كَلِّ شَيْءٍ﴾ (پرسش و پاسخ هر دو از جانب خداست - توحید در ربوبیت) (ص ۲۰ درس ۲ دهم)
- ۷- ﴿قُلْ مَن رَّبِّ السَّمَاوَاتِ وَّ الْاَرْضِ قُلْ اللّٰهُ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُوْنِهٖ اَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُوْنَ لِنَفْسِهِمْ نَفْعًا وَّ لَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَّ الْبَصِيْر اَمْ هَلْ يَسْتَوِي الظُّلُمَاتِ وَّ النُّوْر اَمْ جَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوْا كَخَلْقِهٖ فَتَشَابِهَ الْخَلْقِ عَلَيْهِمْ قُلْ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَّ هُو الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ (ربّ = توحید در ربوبیت - اولیاء (شرک در ولایت) - شرکاء خلقوا = شرک در خالقیت - خالق کلّ شیء = توحید در خالقیت - هو الواحد القهار = اصل توحید) (ص ۲۳ و ۲۶ درس ۲ دوازدهم)
- ۸- ﴿قُلْ اِنَّمَا اَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ اِنْ تَقُوْمُوْا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَّ فِرَادٰى﴾ (قیام برای خدا = اخلاص) (ص ۴۳ درس ۴ دوازدهم)
- ۹- ﴿قُلْ يَا عِبَادِی الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِّن رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْر الرَّحِیْمُ﴾ (عدم ناامیدی از رحمت الهی به علت غفران و رحمت الهی) (ص ۹۷ درس ۸ دوازدهم)
- ۱۰- ﴿قُلْ هَلْ یَسْتَوِی الَّذِیْنَ یَعْلَمُوْنَ وَّ الَّذِیْنَ لَا یَعْلَمُوْنَ اِنَّمَا یَتَذَكَّرُ اُولُو الْاَلْبَابِ﴾ (علم‌آموزی از معیارهای تمدن اسلامی) (ص ۱۲۸ درس ۱۰ دوازدهم)

۱۰ - «ماضی استمراری»: دقت کنیم که ترکیب کان + فعل مضارع در آیات قرآن کریم همان ماضی استمراری است، و گاهی در گزینه‌ها کلمه استمرار و مستمر مشاهده می‌شود که باید دقت کرد:

- ۱- ﴿مَن كَانَ یُرِیدُ ثَوَابَ الدُّنْیَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ الدُّنْیَا وَّ الْاٰخِرَةِ﴾ (استمرار اراده و خواستن) درس ۱ دهم
- ۲- ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَیَاةُ الدُّنْیَا اِلَّا لَهْوٌ وَّ لَعِبٌ وَّ اِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهٰی الْحَیْوَانِ وَّ لَوْ كَانُوْا یَعْلَمُوْنَ﴾ (استمرار دانایی) درس ۴ دهم
- ۳- ﴿الْیَوْمَ نَخْتُمُ عَلٰى اَفْوَاهِهِمْ وَّ تَكَلِّمُنَا اَیْدِیْهِمْ وَّ تَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوْا یَكْسِبُوْنَ﴾ درس ۷ دهم
- ۴- ﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُوْا مِنْ قَبْلِهٖ مِنْ كِتَابٍ وَّ لَا تَخْطُهٗ بِیْمِیْنِكَ اِذَا لَارْتَابَ الْمُبْتَلُوْنَ﴾ (استمرار خواندن و استمرار نوشتن پیامبر (ص) باعث شک کجروان می‌شد.) درس ۴ یازدهم
- ۵- ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِی رَسُوْلِ اللّٰهِ اَسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ یُرْجُوْا اللّٰهَ وَّ الْیَوْمَ الْاٰخِرَ وَّ ذَكَرَ اللّٰهَ كَثِیْرًا﴾ (استمرار امید به خدا) درس ۶ یازدهم
- ۶- ﴿مَن كَانَ یُرِیدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِیْعًا﴾ (استمرار اراده و خواستن) درس ۱۶ یازدهم

۱۱ - لام ناصبه بر سر فعل مضارع می‌آید و به معنای «برای این که» و علت را می‌رساند:

- ۱- لَیَقُوْمُ: ﴿لَقَدْ اَرْسَلْنَا رَسُلَنَا بِالْبَیِّنَاتِ وَّ اَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَّ الْمِیْزَانَ لِیَقُوْمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ (هدف ارسال رسولان با دلایل روشن و فرستادن کتاب و میزان این است که مردم اقامه عدل کنند.) درس ۵ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم

- ۲- **لتعارفوا:** ﴿يا ايها الناس انا خلقناكم من ذكر و انثى و جعلناكم قبائل لتعارفوا ان اكرمكم عند الله اتقاكم﴾ (هدف خداوند از گروه گروه نمودن آدمیان تبعیض نژادی نیست بلکه آشنا شدن مردم با یکدیگر می‌باشد.) درس ۶ یازدهم
- ۳- **لیذهب:** ﴿انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت...﴾ (هدف در اراده الهی این بود که پلیدی را از اهل بیت دور کند. - عصمت اهل بیت (ع)) درس ۷ یازدهم
- ۴- **لیتفقهاوا - لیندروا:** ﴿و ما كان المؤمنون لينفروا كافة فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهاوا في الدين و ليندروا قومهم اذا رجعوا اليهم لعلهم يحذرون﴾ (اعزام شدن به هدف یادگیری دانش دین و هشدار مردم) درس ۱۴ یازدهم
- ۵- **لتسكنوا:** ﴿و من آياته ان خلق لكم من انفسكم أزواجاً لتسكنوا اليها و جعل بينكم مودة و رحمة ان في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ (هدف آفرینش از جنس خود برای این است که به آنان آرامش بگیرید.) درس ۱۷ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم
- ۶- **لتجری - لتبتغوا:** ﴿الله الذي سخر لكم البحر لتجری الفلك فيه باصرة و لتبتغوا من فضله لعلكم تشكرون﴾ (درس ۵ دوازدهم)
- ۷- **لیتسع:** ﴿ذوا العيوب يحبون اشاعة معایب الناس لیتسع لهم العذر في معایبهم﴾ (درس ۷ دوازدهم)
- ۸- **لتكونوا:** ﴿و كذلك جعلناكم امة وسطاً لتكونوا شهداء على الناس...﴾ (درس ۱۳ دوازدهم)

۱۲ - «لام تأکید و نون تأکید»، گاهی بر سر فعل مضارع لام تأکید می‌آید و در انتهای آن نیز «ن» نون

تأکید می‌آید که به معنای قطعیت و حتمیت است:

- ۱- ﴿الله لا اله الا هو لیجمعنکم الی یوم القیامة...﴾ (قطعیت معاد جسمانی و روحانی) درس ۵ دهم
- ۲- ﴿وعد الله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض﴾ (قطعیت جانشینی در زمین) درس ۱۳ یازدهم
- ۳- ﴿و لیمکنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم﴾ (قطعیت استقرار دین الهی) درس ۱۳ یازدهم
- ۴- ﴿و لیبدلنهم من بعد خوفهم امناً﴾ (قطعیت تبدیل خوف و ترس به امنیت) درس ۱۳ یازدهم
- ۵- ﴿و الذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلاً ان الله لمع المحسنین﴾ (قطعیت هدایت) درس ۶ دوازدهم

۱۳ - آیات (شبهه به هم) و کلمات مشابه در آیات و احادیث

باید دقت کنیم این آیات و عبارات را با هم اشتباه نکنیم و بدانیم از کدام درس سؤال طرح شده است:

- ﴿من آمن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون﴾ (درس ۴ دهم)

﴿من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً فلهم أجرهم عند ربهم و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون﴾ (درس ۱۰ دوازدهم)

﴿يعلمون ما تفعلون﴾ (مربوط به فرشتگان به عنوان شاهدان روز قیامت) (درس ۸ دهم)

﴿و الله يعلم ما تصنعون﴾ (مربوط به علم الهی و نظارت خداوند بر اعمال انسان‌ها) (درس ۱۲ دهم)

﴿و من الناس من يتخذ من دون الله...﴾ (درس ۱۱ دهم)

﴿و من الناس من يعبد الله على حرف...﴾ (درس ۳ دوازدهم)

﴿كما كتب على الذين من قبلكم...﴾ (درس ۱۲ دهم)

﴿كما استخلف الذي من قبلهم...﴾ (درس ۱۳ یازدهم)

﴿اهدنا الصراط المستقیم﴾ (درس ۱۲ دهم)

﴿ان الله ربی و ربکم فاعبدوه هذا صراط مستقیم﴾ (درس ۳ دوازدهم)

﴿ان اعبدونی هذا صراط مستقیم﴾ (درس ۴ دوازدهم)

﴿و یهدیهم الیه صراطاً مستقیماً﴾ (درس ۷ دوازدهم در مسیر)

﴿قل فاتوا بسورة مثله﴾ (درس ۴ یازدهم)

﴿على أن یأتوا بمثل هذا القرآن لا یأتون بمثله﴾ (درس ۴ یازدهم)

﴿و لو کان من عند غیر الله لوجدوا...﴾ (درس ۴ یازدهم)

﴿و لو کان بعضهم لبعض ظهیراً﴾ (درس ۴ یازدهم)

﴿اولی الامر﴾ (صاحبان امر = امامان) (درس ۷ یازدهم و درس ۱۰ دوازدهم)

﴿اولوا الالباب﴾ (خردمندان) (درس ۱۰ دوازدهم)

﴿ان الله لا يهدي القوم الکافرین﴾ (آیه تبلیغ = درس ۷ یازدهم)

﴿و الله لا يهدی القوم الظالمین﴾ (درس ۹ دوازدهم)

﴿و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً...﴾ (انس با همسر - رشد اخلاقی و معنوی از اهداف ازدواج) (درس ۱۷ دوازدهم و درس ۱۰ یازدهم)

﴿و الله جعل لکم من انفسکم ازواجاً...﴾ (رشد و پرورش فرزندان از اهداف ازدواج) (درس ۱۷ یازدهم)

﴿قل هل یستوی الاعمی و البصیر أم هل تستوی الظلمات و النور...﴾ (درس ۲ دوازدهم)

﴿قل هل یستوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون...﴾ (درس ۱۰ دوازدهم)

﴿قل الله خالق کل شیء و هو الواحد القهار﴾ (درس ۲ دوازدهم)

﴿الله خالق کل شیء﴾ (درس ۲ دوازدهم)

پیامبر (ص): «باهوش‌ترین مؤمنان: آنان که فراوان به یاد مرگ‌اند و بهتر از دیگران خود را برای آن آماده می‌کنند.» (درس ۵ دهم)

امام علی (ع): «زیرک‌ترین انسان‌ها: کسی که از خود و عمل خود برای بعد از مرگ حساب بکشد.» (درس ۹ دهم)

پیامبر (ص): «برای نابودی و فنا خلق نشده‌اید، بلکه برای بقا خلق شده‌اید و با مرگ تنها از جهانی به جهان دیگر منتقل می‌شوید.» (درس ۵ دهم)

امام حسین (ع): «مرگ چیزی نیست مگر پلی که شما را از ساحل سختی‌ها به ساحل سعادت و کرامت و بهشت‌های پهناور و نعمت‌های جاوید عبور می‌دهد. پس کدام یک از شما کراهت دارد که از زندان به قصر منتقل شود؟» (درس ۵ دهم)

۱۴- یکی از نکته‌هایی که در آیات قرآن آمده موضوع «خسران» و «خاسرین» یعنی «زیان و

زیان کاران» است که بعضا در متن کتاب نیز آمده است:

۱- ﴿وَالْعَصْر، ان الانسان لفي خسر الا الذين آمنوا و عملوا الصالحات و تواصلوا بالحق و تواصلوا بالصبر﴾:

قرآن کریم، با تأکید فراوان انسان را در **زیان** و **خسران** می‌داند، زیرا برای انسان دائماً زمان می‌گذرد و نیروهای مادی اش تحلیل می‌رود و توانش کم می‌شود. مگر کسانی که ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند و خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به آن دعوت می‌کنند و خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی آن هم دعوت می‌کنند. (درس ۱ یازدهم)

۲- ﴿ان الخاسرين الذين خسروا انفسهم﴾ (درس ۱ یازدهم)

۳- با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت، البته انسان به علت دارا بودن اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند. چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند (اسلام) نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان **زیان** خواهد کرد و با دست خالی دنیا را ترک گفته و به دیار آخرت خواهد شتافت و در آن جا **زیان** خود را مشاهده خواهد کرد، قرآن کریم چنین کسی را ناسپاس نامیده و می‌فرماید: ﴿انا هدينا السبيل اما شاكرا و اما كفورا﴾ (درس ۱ یازدهم)

۴- ﴿و من يبتغ غير الاسلام ديناً فلن يقبل منه و هو في الآخرة من الخاسرين﴾: «و هر کس که دین جز اسلام اختیار کند از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از **زیان کاران** خواهد بود.» (درس ۳ یازدهم)

۵- ﴿... فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾: «... پس اگر خیری به او برسد، دلش به آن آرام می‌گیرد و اگر بلایی به او رسد، از خدا رویگردان می‌شود. او در دنیا و آخرت، [هر دو]، زیان می‌بیند این همان زیان آشکار است.» (درس ۳ دوازدهم)

۱۵- ادوات شرط: من (هر کس) لو (اگر) ان (اگر) که در آیات قرآن کریم و بعضا در حدیث آمده است

نیازمند فعل شرط و جواب شرط هستند و می‌توان از آن رابطه علت و معلولی یا شرط و مشروطی را

برداشت کرد:

۱- ﴿من كان يريد ثواب الدنيا (علت) فعند الله ثواب الدنيا و الآخرة (معلول)﴾ (درس ۱ دهم)

- ۲- ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا (علت) فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (معلول)﴾ (درس ۴ دهم)
- ۳- ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ (علت) فَاتَّبِعُونِي (معلول - علت) يَجْعَلِ اللَّهُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ (معلول)﴾ (درس ۱۱ دهم)
- ۴- ﴿مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا (علت) فَلَنْ يَقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (معلول)﴾ (درس ۳ یازدهم)
- ۵- ﴿قُلْ لَيْسَ اجْتِمَاعُ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ (علت) لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ (معلول) وَ لَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا (علت)﴾ (درس ۴ یازدهم)
- ۶- ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ (علت) لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا (معلول)﴾ (درس ۴ یازدهم)
- ۷- ﴿وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ (علت) فَمَا بَلَغَتْ رَسُولَهُ (معلول)﴾ (درس ۷ یازدهم)
- ۸- ﴿مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ (علت) فَهَذَا عَلَىٰ مَوْلَاهُ (معلول)﴾ (درس ۷ یازدهم)
- ۹- ﴿... أَفَأَنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ (علت) انْتَقَلْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ (معلول) وَ مَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ (علت) فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا (معلول)﴾ (درس ۹ یازدهم)
- ۱۰- ﴿... فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي (علت) آمِنَ مِنْ عَذَابِي (معلول)﴾ (درس ۱۰ یازدهم)
- ۱۱- ﴿مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ (علت) مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً (معلول)﴾ (درس ۱۳ یازدهم)
- ۱۲- ﴿مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا لِهَوَاهُ طَاطِعًا لَامِرَ مَوْلَاهُ (علت) فَلِلْعَوَامِ أَنْ يَقْلُدُوهُ... (معلول)﴾ (درس ۱۴ یازدهم)
- ۱۳- ﴿... وَ لَوْ كُنْتَ فِظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ (علت) لَانْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ (معلول)﴾ (درس ۱۵ یازدهم)
- ۱۴- ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ (علت) فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا (معلول)﴾ (درس ۱۶ یازدهم)
- ۱۵- ﴿... فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ (علت) اطْمَأَنَّ بِهِ (معلول) وَ إِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ (علت) انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ... (معلول)﴾ (درس ۳ دوازدهم)
- ۱۶- ﴿... وَ لَنْ لَمْ يَفْعَلْ أَمْرَهُ (علت) لَيْسَجُنَّ وَ لِيَكُونَا مِنَ الصَّغِيرِينَ (معلول)﴾ (درس ۴ دوازدهم بخش بررسی)
- ۱۷- ﴿... فَمَنْ أَبْصَرَ (علت) فَلِنَفْسِهِ (معلول) وَ مَنْ عَمِيَ (علت) فَعَلَيْهَا (معلول)﴾ (درس ۵ دوازدهم)
- ۱۸- ﴿... وَ لَنْ زَالَتَا (علت) إِنْ أَمْسَكْتَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ... (معلول)﴾ (درس ۵ دوازدهم)
- ۱۹- ﴿وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا (علت) لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ (معلول) وَ لَكِنَّ كَذَّبُوا (علت) فَآخَذْنَا هُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (معلول)﴾ (درس ۶ دوازدهم)
- ۲۰- ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحًا (علت) فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ (معلول) وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ (معلول)﴾ (درس ۱۰ دوازدهم)

۱۶ - دعاها و مناجات‌ها در سه کتاب دین و زندگی دهم و یازدهم و دوازدهم (مرتبط با راه‌های تقویت

اخلاص یعنی راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او (ص ۴۷ دوازدهم):

- ۱- «پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار.» (آیه ۲۰۱ سوره بقره) (ص ۷ درس ۱ دهم)
- ۲- «خدایا، می‌دانم که بهترین توشهٔ مسافر کوی تو عزم و اراده‌ای است که با آن خواستار تو شده باشد.» (امام کاظم (ع)) دعای روز ۲۷ ماه رجب. (ص ۹۳ درس ۹ دهم)
- ۳- «بارالها خوب می‌دانم هر کس لذت دوستی‌ات را چشیده باشد، غیر تو را اختیار نکند و آن کس با تو انس گیرد، لحظه‌ای از تو روی گردان نشود، بارالها ای آرمان دل مشتاقان و ای نهایت آرزوی عاشقان! دوست داشتنت را از خودت خواهانم.» (دعای مناجات‌المحبین، امام سجاد (ع)). (ص ۱۱۶ درس ۱۱ دهم)
- ۴- آیهٔ «اهدنا الصراط المستقیم» تنها دعای سورهٔ حمد. (ص ۱۳۱ درس ۱۲ دهم)
- ۵- «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیز اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.» (دعای مکارم‌الاخلاق از امام سجاد (ع)). (ص ۷ درس ۱ یازدهم)
- ۶- «خدایا، اینان اهل بیت من‌اند، آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن.» (جملهٔ دعایی پیامبر (ص) قبل از نزول آیهٔ تطهیر). (ص ۹۰ درس ۷ یازدهم)
- ۷- «اللهم لا تکلنی الی نفسی طرفة عین ابداً» (دعای پیامبر اکرم (ص) نشان‌دهندهٔ این است که آگاهی سرچشمهٔ بندگی خداوند است). (ص ۱۱ درس ۱ دوازدهم)
- ۸- «خدای من! مرا این عزت بس که بندهٔ تو (توحید عملی) باشم و این افتخار بس که تو پروردگار منی (توحید در ربوبیت)، خدای من تو همان‌گونه‌ای که من دوست دارم، پس مرا همان‌گونه قرار ده که تو دوست داری.» (ص ۱۸ دوازدهم)

۱۷ - پندار و گمان که قرآن کریم آن را باطل می‌شمرد که شامل کلیدواژه قرآنی که از ریشه (حسب -

ظن - زعم) است که البته در متن کتاب هم موجود است:

- ۱- «ان هم الا یظنون»: «فقط ظن و خیال آنان است.» (این آیه دربارهٔ گمان کافران است که می‌گویند فقط گذشت روزگار ما را نابود می‌کند.) (درس ۴ دهم)

۲- ﴿أَفحسبتم﴾ انما خلقناکم عبثاً و انکم الینا لا ترجعون﴿: «آیا پنداشته‌اید که شما را بی‌هوده آفریده‌ایم و این که شما به سوی ما بازگردانده نمی‌شوید؟!» (ضرورت معاد در پرتو حکمت الهی) (درس ۵ دهم)

۳- برخی می‌گویند: «اگر قلب انسان با خدا باشد کافی است و عمل به دستورات او ضرورتی ندارد و آنچه اهمیت دارد، درون و باطن انسان است نه ظاهر او. (گمان نادرست) این توجیه با کلام خداوند ﴿ان کنتم تحبون الله فاتبعونی...﴾ سازگار نیست. خداوند، عمل به دستوراتش را که توسط پیامبر (ص) ارسال شده است شرط اصلی دوستی با خدا اعلام می‌کند. (درس ۱۱ دهم)

۴- ﴿ألم تر الی الذین یزعمون﴾ انهم آمنوا بما انزل الیک و ما انزل من قبلک...﴿: «آیا ندیده‌ای کسانی که گمان می‌برند به آن چه بر تو نازل شده و به آن چه بیش از تو نازل شده ایمان دارند...» (ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت) (درس ۵ و ۱۱ یازدهم)

۵- برخی چنین پنداشته‌اند که: ۱- قضا و قدر الهی با اختیار انسان ناسازگار است. ۲- تصور می‌کنند تقدیر، چیزی دارای قانونمندی جهان و نظم در آن است. ۳- وقتی به حادثه‌ای تعلق گرفت، هر قانونی را لغو و هر نظمی را برهم می‌زند در حالی که معنای قضا و قدر الهی این است: ۱- هر چیزی مهندسی و قاعده خاص خود را دارد که این قواعد، توسط انسان قابل یافتن و بهره‌گیری است. ۲- بدون پذیرش قدر و قضای الهی هیچ نظمی برقرار نمی‌شود و هیچ زمینه‌ای برای کار اختیاری پدید نمی‌آید. (درس ۵ دوازدهم)

۶- ﴿احسب﴾ الناس ان یترکوا ان یقولوا آمنا و هم لایفتنون﴿: «آیا مردم گمان کردند رها می‌شوند همین که بگویند ایمان آوردیم و آزمایش نمی‌شود؟» (استفهام انکاری = سنت امتحان و ابتلاء و آزمایش) (درس ۶ دوازدهم)

۱۸ - فکر، تفکر، تعقل و اندیشه در آیات و احادیث:

۱- آن‌ها (اهل کتاب) هنگامی که مردم را به نماز فرا می‌خوانید، آن را مسخره و بازی می‌گیرند این به خاطر آن است که آن‌ها گروهی هستند که **تعقل** نمی‌کنند. (ص ۱۹ درس ۲ دهم)

۲- و می‌گویند: «اگر گوش شنوا داشتیم یا **تعقل** می‌کردیم در میان دوزخیان نبودیم (عدم تفکر علت دوزخی شدن است).» (ص ۱۹ درس ۲ دهم)

۳- امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم، فرمود: «ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه بندگان در پیام الهی **تعقل** کنند...» (ص ۱۰ درس ۱ یازدهم)

۴- آیه ﴿أَفَلَا یَتَدَبَّرون﴾ القرآن...﴿ تشویق به **تفکر** در قرآن است. (ص ۴۶ درس ۴ یازدهم)

۵- آیه ﴿و من آیاته... ان فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون﴾ نشانه‌های الهی برای اهل **فکر** است. (ص ۲۰۹ درس ۱۸ یازدهم)

۶- حدیث نبوی: «افضل العبادة ادمان **التفکر** فی الله و فی قدرته»: «برترین عبادت **اندشیدن** مداوم درباره خداوند و قدرت اوست.» (ص ۲ درس ۱ دوازدهم)

۷- حدیث نبوی «تفکروا فی کل شیء (تشویق به **تفکر**) و لا تفکروا فی ذات الله (ممنوعیت **تفکر** در ذات خدا)» (ص ۱۳ درس ۱ دوازدهم)

۱۹ - عددها و تقسیم‌بندی: عددها و تقسیم‌بندی که در متن کتاب درس آمده احتمال دارد مورد توجه

طراحان قرار گیرد لذا فهرستی از آن ارائه شده است:

- ۱- **شش** سرمایه وجودی انسان: ۱. قوه عقل و تفکر ۲. قوه اختیار و اراده ۳. سرشت خدانشناسی و خداجویی ۴. گرایش به نیکی‌ها و دوری از بدی‌ها ۵. نفس لوامه ۶. وجود پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوز (درس ۲ دهم)
- ۲- نشانه‌ها و دلایل وجود بعد روحانی: ۱- ثابت بودن خود ۲- خواب و رویا (درس ۳ دهم)
- ۳- می‌دانیم که بدن انسان مدام در حال تجزیه و تحلیل و بازسازی است. سلول‌های کهنه می‌میرند و سلول‌های جدید جای آن‌ها را می‌گیرند به گونه‌ای که با گذشت حدود **هفت** سال، تمام عناصر بدن عوض می‌شود. (درس ۳ دهم)
- ۴- **دو** دیدگاه درباره معاد: ۱- دیدگاه معتقدین به معاد ۲- دیدگاه منکرین معاد (درس ۵ دهم)
- ۵- استدلال‌های قرآن درباره معاد: ۱- ضرورت ۲- امکان (درس ۵ دهم)
- ۶- استدلال‌های قرآن درباره ضرورت: ۱- حکمت ۲- عدل (درس ۵ دهم)
- ۷- استدلال‌های قرآن درباره امکان: ۱- اشاره به پیدایش نخستین انسان ۲- اشاره به نمونه‌هایی از زنده شدن مردگان (عزیر) ۳- اشاره به نظام مرگ و زندگی در طبیعت (درس ۵ دهم)
- ۸- ویژگی‌های عالم برزخ: ۱. وجود حیات ۲. وجود شعور و آگاهی ۳. وجود ارتباط میان عالم برزخ و دنیا (درس ۶ دهم)
- ۹- **دو** نشانه شعور و آگاهی انسان در عالم برزخ: ۱. گفت و گوی فرشتگان با انسان ۲. سخن گفتن پیامبر (ص) با کشته‌شدگان جنگ بدر (درس ۶ دهم)
- ۱۰- **سه** از نشانه‌های تداوم ارتباط میان عالم برزخ و دنیا: ۱. بسته نشدن پرونده اعمال ۲. دریافت پاداش خیرات بازماندگان ۳. ارتباط متوفی با خانواده (درس ۶ دهم)
- ۱۱- بنا به سخن امام کاظم (ع) درباره وضعیت مؤمنان پس از مرگ، که آیا مؤمن به دیدار خانواده‌اش می‌آید یا خیر؟ فرمودند: «آری بر حسب مقدار فضیلت‌هایش: برخی از آنان هر روز و برخی هر **دو** روز و برخی هر **سه** روز و کمترین آنان هر جمعه.» (درس ۶ دهم)
- ۱۲- مرحله اول قیامت **سه** حادثه دارد (شمت): ۱- شنیده شدن صدایی مهیب ۲- مرگ اهل آسمان‌ها و زمین ۳- تغییر در ساختار زمین و آسمان‌ها (درس ۷ دهم)

۱۳- مرحله دوم قیامت پنج حادثه دارد (زک بحد): ۱- زنده شدن همه انسان‌ها ۲- کنار رفتن پرده‌ها از حقایق ۳- بر پا شدن دادگاه عدل الهی ۴- حضور شاهدان و گواهان ۵- دادن نامه اعمال (درس ۷ دهم)

۱۴- بهشت ۸ در دارد. (درس ۸ دهم)

۱۵- رابطه میان عمل و جزای آن، سه گونه است: ۱- قراردادی = وضعی (قابل تغییر) ۲- طبیعی و غیرقابل تغییر ۳- تجسم اعمال = عین عمل = صورت حقیقی عمل (درس ۸ دهم)

۱۶- اقدامات مربوط به گام گذاشتن در مسیر بندگی و اطاعت (چهار اقدام) (تعمم): ۱- تصمیم و عزم برای حرکت ۲- عهد بستن با خدا ۳- مراقبت ۴- محاسبه (درس ۹ دهم)

۱۷- رسول خدا (ص) در منزل، اوقات خود را سه قسمت می‌کرد: ۱- قسمتی برای عبادت ۲- قسمتی برای اهل خانه ۳- قسمتی برای رسیدگی به کارهای شخصی (درس ۹ دهم)

۱۸- راه‌های افزایش محبت به خدا (سه مورد) (پدب): ۱- پیروی از خداوند ۲- دوستی با دوستان خدا ۳- بیزاری از دشمنان خدا و مبارزه با آنان (درس ۱۱ دهم)

۱۹- دو فایده نماز: ۱- یاد خدا ﴿لذکر الله اکبر﴾ ۲- دوری از گناه ﴿تنهی عن الفحشا﴾ (درس ۱۲ دهم)

۲۰- چهار مورد از کارهای شیطانی: ای مردمی که ایمان آورده‌اید به راستی ۱- شراب ۲- قمار ۳- بت پرستی ۴- تیرک‌های بخت‌آزمایی، پلید و از کارهای شیطان است.

۲۱- پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «هر کس غیبت مسلمانی را کند تا چهل روز نماز و روزه اش قبول نمی‌شود، مگر غیبت شده، او را ببخشد.» (درس ۱۲ دهم)

۲۲- همه چیز پاک است مگر ۱۱ چیز و آنچه در اثر برخورد با آنها نجس می‌شود. برخی از نجاسات عبارتند از: ۱. خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد (ماهی شامل آن نمی‌شود) ۲ و ۳. ادرار و مدفوع انسان و حیوان‌های حرام گوشتی که خون جهنده دارد ۴. مردار انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد ۵ و ۶. سگ و خوک، زنده و مرده آن نجس است ۷. کافر (یعنی کسی که به خدای یگانه اعتقاد ندارد) ۸. شراب و هر مایع سستی‌آور (مسکر)، نجس است.

۲۳- نه چیز روزه را باطل می‌کند: خوردن و آشامیدن، دروغ بستن به خدا و پیامبر و جانشینان پیامبر علیهم السلام، رساندن غبار غلیظ به حلق، فرو بردن تمام سر در آب، باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح. (درس ۱۲ دهم)

۲۴- کسی که به علت عذری مانند بیماری یا مسافرت نتواند روزه بگیرد و بعد از ماه رمضان عذر را برطرف شود و تا رمضان آینده عذر او برطرف شود و تا رمضان آینده عمداً قضای روزه را نگیرد باید هم روزه را قضا کند و هم برای روز یک مد (تقریباً ۷۵۰ گرم) گندم و جو و مانند آن‌ها به فقیر بدهد. (درس ۱۲ دهم)

- ۲۵- اگر کسی روزه ماه رمضان را عمداً نگیرد، باید هم قضای آن را به جا آورد و هم «کفاره» بدهد، یعنی برای هر روز، دو ماه روزه بگیرد. (که یک ماه آن باید پشت سر هم باشد.) یا به شصت فقیر طعام بدهد (به هر فقیر یک مد طعام). (درس ۱۲ دهم)
- ۲۶- مسافری که رفتن او بیشتر از ۴ فرسخ شرعی (۲۲/۵ کیلومتر) و مجموعه رفت و برگشت و بیشتر از ۸ فرسخ باشد (۴۵ کیلومتر) باید روزه نگیرد و نماز او قصر (شکسته) است. (درس ۱۲ دهم)
- ۲۷- بخواهد کمتر از ۵ روز در جایی که سفر کرده بماند، نباید روزه بگیرد و نمازش قصر (شکسته) است. پس کسی که می‌خواهد ده روز و بیشتر در محلی که سفر کرده است بماند، باید روزه‌اش را بگیرد و نمازش هم کامل است. (درس ۱۰ دهم)
- ۲۸- امام صادق (ع): «دو رکعت نماز که با بوی خوش گزارده شود، بهتر از هفتاد رکعت نماز بدون بوی خوش است.» (درس ۱۱ دهم)
- ۲۹- نیازهای بنیادین و اساسی بشر (شدک): ۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی (درس ۱ یازدهم)
- ۳۰- پاسخ به سؤالات بنیادین اساسی بشر باید حداقل دو ویژگی داشته باشد: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. ۲- همه جانبه باشد به طوری که نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند. (درس ۱ یازدهم)
- ۳۱- انسان‌ها همه در زبان هستند بجز ۴ گروه (سوره عصر) ۱- ﴿آمنوا﴾ ۲- ﴿عملوا الصالحات﴾ ۳- ﴿تواصوا بالحق﴾ ۴- ﴿تواصوا بالصبر﴾
- ۳۲- علل آمدن پیامبران متعدد (تجدید نبوت ها) سه مورد (ارت): ۱- استمرار و پیوستگی در دعوت ۲- رشد تدریجی سطح فکر مردم ۳- تحریف تعلیمات پیامبر پیشین (درس ۲ یازدهم)
- ۳۳- عوامل ختم نبوت (چهار مورد) (حایو): ۱- آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی ۲- حفظ قرآن کریم از تحریف ۳- وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم (ص) ۴- پویایی و روزآمد بودن دین اسلام (درس ۳ یازدهم)
- ۳۴- جنبه‌ها اعجاز محتوایی قرآن (چهار مورد) (اتجد): ۱- انسجام درونی در عین نزول تدریجی ۲- تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت ۳- جامعیت و همه جانبه بودن ۴- ذکر نکات علمی بی سابقه (نیروی جاذبه - انبساط جهان) (درس ۴ یازدهم)
- ۳۵- با اینکه بیش از شش هزار آیه قرآن کریم در طول ۲۳ سال به تدریج نازل شده و درباره موضوعات متنوع سخن گفته است. (درس ۴ یازدهم)
- ۳۶- با وجود این که قرآن کریم چهارده قرن پیش نازل شده، اما در مورد همه مسائل مهم و حیاتی که انسان در هدایت به سوی کمال بدان نیاز دارد سخن گفته و چیزی را فروگذار نکرده است. (درس ۴ یازدهم)
- ۳۷- در قرن ۱۸ میلادی دانشمندان دریافته‌اند که نیرویی عامل حفظ نظم و نگهداری ستارگان و سیارات در مدار خود است، نیرویی که آن را نیروی جاذبه نام نهادند. (درس ۴ یازدهم)

۳۸- نظریه انبساط جهان یکی از مهم‌ترین کشفیات نجومی انسان در قرن بیستم است. (درس ۴ یازدهم)

۳۹- در قرآن کریم بیش از ۷۷۰ بار از علم، ۱۸۵ بار از گوش دادن و توجه کردن، ۴۹ بار از عقل، ۱۸ بار از فکر کردن، ۱۳۲ بار از تبیین و دلیل و نیز ده‌ها کلمه دیگر مانند قلم، کتاب که به تفکر و علم مربوط می‌شوند نام برده شده است و همچنین آیاتی که در نکوهش جهل، غفلت و تعقل نکردن وجود دارد. (اعجاز محتوایی، تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت). (درس ۴ یازدهم)

۴۰- سه مسئولیت مهم پیامبر (دتا): ۱- دریافت و ابلاغ وحی ۲- تعلیم و تبیین تعالیم قرآن (مرجعیت دینی) ۳- اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهری) (درس ۵ یازدهم)

۴۱- سه دلیل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی:

۱. ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام ﴿لقد ارسلنا رسلنا...﴾

۲. ضرورت پذیرش ولایت و نفی حاکمیت طاغوت ﴿ألم تر الی الذین یزعمون...﴾

۳. ضرورت حفظ استقلال جامعه اسلامی ﴿لن یجعل الله للکافرین...﴾ (درس ۵ یازدهم)

۴۲- پیامبر خدا (ص) پس از ۱۳ سال تلاش برای هدایت مردم مکه با دعوت مردم مدینه به این شهر هجرت کرد و به فرمان خداوند حکومت اسلامی را بنا نهاد. (درس ۶ یازدهم)

۴۳- برای این که ما مسلمانان بتوانیم وحدت میان خود را تقویت کنیم و از قدرت دو میلیارد مسلمان و امکانات بی‌نظیر سرزمین‌های اسلامی برای پیشرفت خود استفاده کنیم، نیازمند برنامه‌های دقیقی هستیم. (درس ۶ یازدهم)

۴۴- حدود سه سال از بعثت گذشته بود که این فرمان از جانب خداوند برای پیامبر آمد: ﴿و انذر عشیرتک الاقربین﴾ برای انجام این دستور، رسول خدا (ص) چهل نفر از بزرگان بنی‌هاشم را دعوت کرد و درباره اسلام با آنان سخن گفت و آنان را به دین اسلام فرا خواند ... و این درخواست پیامبر سه بار مطرح شد. (درس ۷ یازدهم)

۴۵- پیامبر گرامی اسلام در سال دهم هجرت عازم مکه شد تا فریضه حج را به جا آورد، این حج که در آخرین سال زندگی ایشان برگزار شد به حجة البلاغ و حجة الوداع مشهور است. در این حج ۱۲۰ هزار نفر شرکت کرده بودند تا روش انجام دادن اعمال حج را از رسول خدا (ص) فراگیرند و حج را با ایشان به جا آورند. پس از برگزاری حج و در مسیر بازگشت به مدینه در روز هجدهم ماه ذی حجه در محلی به نام غدیر خم آیه ابلاغ نازل شد. (درس ۷ یازدهم)

۴۶- پیامبر حدیث «من کنت مولاه فهذا علی مولاه» را سه بار تکرار کرد. (درس ۷ یازدهم)

۴۷- امام علی (ع) پس از ۲۵ سال خانه‌نشینی آن گاه که با درخواست عمومی مردم و اصرار آن‌ها بر قبول خلافت حجت را بر خود تمام دید به صحنه آمد. (درس ۶ یازدهم)

۴۸- امیرمؤمنان علی (ع)، ده سال قبل از بعثت پیامبر (ص) در خانه کعبه به دنیا آمد. (درس ۸ یازدهم)

۴۹- امام علی (ع) پس از ۲۵ سال خانه‌نشینی آن‌گاه که با درخواست عمومی مردم و اصرار آن‌ها بر قبول خلافت حجت را بر خود تمام دید به صحنه آمد. (درس ۸ یازدهم)

۵۰- ابن ابی الحدید، شارح اهل تسنن نهج البلاغه که شرحی بر خطبه ۲۲۱ که درباره مرگ و آخرت می‌باشد، نوشته است: «... تاکنون هیچ کدام از سخنرانی‌ها، تأثیر این خطبه را در جان من ایجاد نکرده است.» (درس ۸ یازدهم)

۵۱- فقط در یک دوره چهار سال و نه ماه، اداره حکومت به امام علی (ع) رسید. (درس ۹ یازدهم)

۵۲- ابوسفیان که رهبری مشرکان را بر عهده داشت حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر (ص) به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او، معاویه که جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین (ع) به راه انداخت در سال چهارم هجری با بهره‌گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن (ع) حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت را به سلطنت تبدیل کرد. (درس ۹ یازدهم)

۵۳- یزید پسر معاویه در سال ۶۱ هجری یعنی حدود ۵۰ سال پس از رحلت پیامبر (ص)، امام حسین (ع) نوه گرامی پیامبر و فرزندان و یارانش را با وضع هولناکی به شهادت رساند و خانواده ایشان را که از نوادگان پیامبر (ص) بودند به عنوان اسیر در شهرها گردانید. (درس ۹ یازدهم)

۵۴- مشکلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی پس از رسول خدا (ص): ۱- ممنوعیت از نوشتن احادیث پیامبر اکرم (ص) ۲- تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث ۳- ارائه الگوهای نامناسب ۴- تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت (درس ۹ یازدهم)

۵۵- چهار اقدام مربوط به مرجعیت دینی (تات): ۱- تعلیم و تفسیر قرآن کریم ۲- اقدام برای حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص) ۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو ۴- تربیت شخصیت‌های اسلامی (درس ۱۰ یازدهم)

۵۶- ویژگی‌های ۵ گانه جامعه مهدوی (عاش اف): ۱- عدالت‌گستری ۲- آبادانی ۳- شکوفایی عقل و علم ۴- امنیت کامل ۵- فراهم شدن زمینه رشد و کمال (درس ۱۳ یازدهم)

۵۷- رفتار ائمه اطهار در طول ۲۵۰ سال بعد از رحلت پیامبر (ص) تا امامت امام عصر و غیبت ایشان چنان مکمل یکدیگر است که گویی یک شخص می‌خواهد به یک مقصد مسیری را بپیماید. (درس ۱۱ یازدهم)

۵۸- مردم پس از خلیفه سوم به سوی امام آمدند و یک صدا از ایشان خواستند که حکومت را بپذیرد. (مقبولیت) (درس ۱۱ یازدهم)

۵۹- امام حسین (ع) در زمان معاویه همان روش برادر بزرگوارش را پیش گرفت و تا معاویه زنده بود (۵۵ سال) علیه او جهاد نکرد. (درس ۱۱ یازدهم)

۶۰- ۵۵ سال از امامت رضا (ع) در دوره هارون عباسی بود. (درس ۱۱ یازدهم)

۶۱- سه امام بزرگوار: امام جواد (ع) و امام هادی (ع) و امام حسن عسکری (ع) معارف بازمانده از پدران گرامی خود را حفظ کردند و از طریق شاگردان به نسل‌های بعد رساندند و مانع نابودی مکتب اهل بیت (ع) شدند. (درس ۱۱ یازدهم)

- ۶۲- سه اقدام مربوط به مرجعیت دینی (تات): ۱- تعلیم و تفسیر قرآن کریم ۲- اقدام برای حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص) ۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازها (درس ۸ یازدهم)
- ۶۳- اصول کلی امام در مبارزه با حاکمان (سه اصل) (عما): ۱- عدم تأیید حاکمان ۲- معرفی خویش به عنوان امام برحق ۳- انتخاب شیوه های درست مبارزه (درس ۱۱ یازدهم)
- ۶۴- دوره امامت امام زمان (عج) با غیبت کوتاهی شروع شد که ۶۹ سال به طول انجامید. (درس ۱۲ یازدهم)
- ۶۵- حضرت مهدی (عج) دوازدهمین امام ما، در سپیده دم جمعه نیمه شعبان سال ۲۵۵ ه.ق، در سامرا متولد شد. تا سال ۲۶۰ ه.ق در کنار پدر بزرگوارش زندگی می کرد. (درس ۱۲ یازدهم)
- ۶۶- پس از شهادت امام حسن عسکری (ع) در سال ۲۶۰ ه.ق، امامت امام مهدی (عج) آغاز شد. آن حضرت از ابتدای امامت خود تاکنون ادامه دارد، دو غیبت داشتند اول غیبتی که تا سال ۳۲۹ طول کشید و غیبت صغری نامیده می شود. (درس ۱۲ یازدهم)
- ۶۷- پیامبر اکرم (ص) درباره **دوازده** جانشین خود با مردم سخن گفته بود و امام مهدی (عج) را به عنوان آخرین امام و قیام کننده علیه ظلم و بر پا کننده عدل در جهان معرفی کرده بود (مانند حدیث جابر) (درس ۱۲ یازدهم)
- ۶۸- مسئولیت های منتظران (**چهار** مسئولیت) (نپاد): ۱- تقویت معرفت و محبت به امام ۲- پیروی از فرمان های امام عصر ۳- آماده کردن خود و جامعه برای ظهور ۴- دعا برای ظهور (درس ۱۳ یازدهم)
- ۶۹- پویایی جامعه شیعه در طول تاریخ به **دو** عامل وابسته بوده است: ۱- گذشته سرخ، اعتقاد به عاشورا، آمادگی برای شهادت و ایثار ۲- آینده سبز؛ انتظار برای سرنگونی ظالمان و گسترش عدالت در جهان، زیر پرچم امام عصر (ع) (درس ۱۳ یازدهم)
- ۷۰- یاران امام، پیشتران تحول جهانی و سازندگان تمدن اسلامی اند که هسته مرکز این یاران **۳۱۳** نفر به تعداد یاران پیامبر اکرم (ص) در جنگ بدر هستند که بنا به فرموده امام باقر (ع)، ۵۰ نفر از آنان از زنان اند. (درس ۱۳ یازدهم)
- ۷۱- شرایط **چهارگانه** مراجع تقلید (عزاب): ۱- عادل ۲- زمان شناس ۳- اعلم ۴- با تقوا (درس ۱۴ یازدهم)
- ۷۲- شرایط **۵** گانه ولی فقیه (عزم شب): ۱- عادل ۲- زمان شناس ۳- مدیر و مدبر ۴- شجاعت و قدرت روحی ۵- با تقوا (درس ۱۴ یازدهم)
- ۷۳- وظایف **۴** گانه رهبر (تحس): ۱- تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی ۲- حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان ۳- تصمیم گیری براساس مشورت ۴- ساده زیستی (درس ۱۵ یازدهم)
- ۷۴- مسئولیت های **۵** گانه مردم نسبت به رهبر (وااما): ۱- وحدت و همبستگی اجتماعی ۲- استقامت و پایداری در برابر مشکلات ۳- افزایش آگاهی سیاسی و اجتماعی ۴- مشارکت در نظارت همگانی (امر به معروف و نهی از منکر) ۵- اولویت دادن به اهداف اجتماعی (درس ۱۵ یازدهم)

۷۵- یکی از مهم‌ترین قدم در مسیر کمال تقویت عزت نفس است. عزت از صفاتی است که قرآن کریم بیش از ۹۵ بار خداوند را بدان توصیف کرده است. (درس ۱۶ یازدهم)

۷۶- راه‌های **دو** گانه تقویت عزت (شت): ۱- شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک ۲- توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او (درس ۱۶ یازدهم)

۷۷- تمایلات **دو** گانه انسان: ۱- تمایلات عالی و برتر = خود عالی = نفس لواحه ۲- تمایلات دانی = خود دانی = نفس اماره (درس ۱۶ یازدهم)

۷۸- برنامه‌های **۴** گانه برای تشکیل خانواده: ۱- تقویت عفاف و پاکدامنی در خود از آغاز بلوغ ۲- مشخص کردن هدف‌های خود از تشکیل خانواده ۳- شناخت معیارها و شاخص‌های همسر مناسب ۴- شناخت ویژگی‌های روحی زن و مرد (درس ۱۷ یازدهم)

۷۹- اهداف **۴** گانه ازدواج (پاژ): ۱- پاسخ به نیاز جنسی ۲- انس با همسر ۳- رشد و پرورش فرزندان ۴- رشد اخلاقی و معنوی (درس ۱۷ یازدهم)

۸۰- برای این که یک ازدواج موفق داشته باشیم که هم به جدایی منجر نشود و هم آرامش خوشبختی را به دنبال داشته باشد، لازم است که در تشکیل خانواده به هر **چهار** هدف توجه کنیم و هدف **چهارم** را در مرتبه برتر قرار دهیم. (درس ۱۷ یازدهم)

۸۱- مراتب **۴** گانه توحید و یگانگی خداوند (توحید نظری) (خمور): ۱- توحید در خالقیت ۲- توحید در مالکیت ۳- توحید در ولایت ۴- توحید در ربوبیت (درس ۲ دوازدهم)

۸۲- توحید در ربوبیت: واژه «رب»، در قرآن کریم از اهمیت فراوانی برخوردار است و بعد از واژه «الله» بیشترین فراوانی را در میان اسمای الهی دارد. کلمه رب بیش از **نهمصد** بار در قرآن کریم آمده است. عبارت «رَبِّ الْعَالَمِينَ» نیز بیش از **چهل** بار در قرآن تکرار شده است. رب به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست.

۸۳- انسان امروز کمتر از بت پرستان قبل از اسلام که بیش از **۳۶۰** بت را می‌پرستیدند، به دنبال این قبیل بت پرستی هاست. (درس ۳ دوازدهم)

۸۴- راه‌های **چهار** گانه تقویت اخلاص (اترد): ۱- افزایش معرفت نسبت به خداوند ۲- تقویت روحیه حق‌پذیری ۳- راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او ۴- دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات (درس ۴ دوازدهم)

۸۵- میوه‌های **سه** گانه درخت اخلاص (دند): ۱- دستیابی به درجاتی از حکمت ۲- نفوذ ناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطانی ۳- دریافت پاداش‌های وصف ناشدنی (درس ۴ دوازدهم)

۸۶- دلایل و شواهد **۳** گانه وجود اختیار از انسان (تام): ۱- تفکر و تصمیم ۲- احساس رضایت یا پشیمانی ۳- مسئولیت‌پذیری (درس ۵ دوازدهم)

۸۷- سنت‌های ۶ گانه الهی خداوند: ۱- ابتلاء (آمنه - یفتنون - بلاء - فتنه) ۲- امداد عام الهی (نمد - عطاء - محظوراً) ۳- امداد خاص (توفیق الهی): ﴿و الذین جاهدوا فینا ...﴾ ۴- سبقت رحمت بر غضب ﴿من جاء بالحسنة...﴾ ۵- املاء و استدرارح (کذبوا بآیاتنا - املی - سنستدرجهم) ۶- تأثیر اعمال انسان در زندگی او ﴿لو ان اهل القرى آمنوا و اتقوا ... - من یموت بالذنوب اکثر ممن یموت بالاجال...﴾ (درس ۶ دوازدهم)

۸۸- آثار گناه: ۱- قساوت قلب ۲- سلب توفیق ۳- از بین بردن آرامش خاطر (درس ۷ دوازدهم)

۸۹- حیل‌های سه گانه شیطان: ۱- «ناامید کردن از رحمت الهی»: وعده گناه کن بعد توبه کن و ... ۲- «به تأخیر انداختن توبه (تسویف)»: امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا انداختن که میل به توبه را خاموش می‌کند. ۳- «گام به گام کشاندن به سوی گناه»: آهسته به سمت گناه و شقاوت می‌کشاند تا متوجه زشتی و قبح آن نشود. (درس ۸ دوازدهم)

۹۰- مراحل ۲ گانه تکمیلی توبه (عج): ۱- عدم تکرار گناه ۲- جبران حقوق الهی و حقوق مردم (درس ۸ دوازدهم)

۹۱- بیش از چهارده قرن از فرود آمدن پیامبر مکرم اسلام (ص)، در یک سپیده دم تاریخ ساز، از فراز جبل النور که غار حرا در آن قرار داشت، می‌گذرد. (درس ۱۰ دوازدهم)

۹۲- معیارهای ۸ گانه تمدن اسلامی: ۱- توحید ﴿من آمن بالله﴾ ۲- معاد ﴿و الیوم الآخر﴾ ۳- حاکمیت ولایت الهی و نظام اجتماعی بر پایه قوانین الهی ﴿یا ایها الذین امنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول...﴾ ۴- جامعه‌ای عدالت محور بر اساس مساوات و قسط ﴿لقد ارسلنا رسلنا بالبینات... بالقسط﴾ ۵- ارتقای جایگاه خانواده و احیای منزلت زن ﴿و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً... یتفکرون﴾ ۶- جبهه‌گیری حق و باطل در روابط بین ملت‌ها ﴿محمد رسول الله و الذین معه اشداء... بینهم﴾ ۷- دیدگاه متعادل نسبت به دنیا و آخرت ﴿و منهم من یقول ربنا... عذاب النار﴾ ۸- علم دوستی ﴿قل هل یتوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون...﴾ (درس ۱۰ دوازدهم)

۹۳- گزارشی از تلاش مسلمانان صدر اسلام برای تحقق برخی معیارها: ۱- تحکیم بنیان خانواده ۲- رشد و بالندگی علم و فرهنگ ۳- توجه به عدالت و حقوق مردم (درس ۱۱ دوازدهم)

۹۴- اروپا شاهد سه تمدن بزرگ بوده است. تمدن اول قبل از میلاد حضرت مسیح (ع) در قرن‌های ششم تا چهارم قبل از میلاد در یونان باستان شکل گرفت و در روم باستان ادامه یافت. (درس ۱۲ دوازدهم)

۹۵- تمدن دوم اروپا در قرن چهارم میلادی با گسترش مسیحیت در اروپا با آغاز حاکمیت کلیسا بر زندگی سیاسی و اجتماعی مردم آغاز شد و تا قرن‌های پانزدهم و شانزدهم ادامه یافت. (درس ۱۲ دوازدهم)

۹۶- تمدن سوم با افول قدرت کلیسا در همین قرن‌ها شروع شد و همچنان ادامه دارد. (درس ۱۲ دوازدهم)

۹۷- دو زمینه پیدایش تمدن جدید (کب): ۱- کلیسا و تعالیم تحریف شده ۲- بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها (درس ۱۲ دوازدهم)

- ۹۸- آثار ۲ گانه مثبت حوزه علم در تمدن جدید (رت): ۱- رشد سریع علم ۲- توانایی بهره‌مندی بیشتر از طبیعت (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۹۹- آثار سه گانه منفی حوزه علم در تمدن جدید (منع): ۱- مصرف‌زدگی ۲- نابودی طبیعت ۳- علم‌زدگی (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۱۰۰- مسئولیت سه گانه ما مسلمانان در برابر حوزه علم در تمدن جدید (تحت): ۱- تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری ۲- حضور مؤثر و فعال در جامعه حیاتی ۳- ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام (درس ۱۰ دوازدهم)
- ۱۰۱- آثار دوگانه مثبت حوزه عدل و قسط در تمدن جدید (تم): ۱- توجه به قانون ۲- مشارکت مردم در تشکیل حکومت (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۱۰۲- آثار دوگانه منفی حوزه عدل و قسط در تمدن جدید (ظا): ۱- ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار ۲- افزایش فاصله میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۱۰۳- مسئولیت دوگانه ما مسلمانان در حوزه عدل و قسط در تمدن جدید (ما): ۱- مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر ۲- استحکام بخشیدن به نظام اسلامی (درس ۱۰ دوازدهم)
- ۱۰۴- آثار ۳ گانه منفی در حوزه خانواده (فبا): ۱- فروپاشی نهاد خانواده ۲- بی‌بند و باری جنسی ۳- استفاده ابزاری از زنان (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۱۰۵- از حدود قرن هجدهم میلادی به علت پیشرفت‌های گسترده در علم، این احساس پدید آمد که علم تجربی تنها رمز موفقیت و سعادت ملت‌هاست و جامعه‌ای که این راه را بییماید، کلید خوشبختی را به دست آورده است. (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۱۰۶- اروپا تاکنون حداقل شاهد سه تمدن بزرگ بوده است. که آخرین آن با همان تمدن جدید، تقریباً جوامع جهان امروز را تحت تأثیر خود قرار داده است. (درس ۱۰ دوازدهم)
- ۱۰۷- تمدن دوم اروپا که به تمدن قرون وسطی مشهور است با کنار گذاشتن اعتقادات باستانی و بت‌پرستی و روی آوردن به مسیحیت آغاز شد. (درس ۱۰ دوازدهم)
- ۱۰۸- در کشور انگلیس نه میلیون نفر تنها زندگی می‌کنند به گونه‌ای که دولت این کشور ناچار شده وزارت‌خانه‌ای به نام وزارت تنهایی ایجاد کند. (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۱۰۹- چهار حوزه برای دستیابی به هدف بزرگ یعنی تحقق تمدن آرمانی اسلام: ۱- تقویت توانایی‌های فردی ۲- تحکیم بنیان خانواده ۳- تحکیم پایه‌های جامعه خود ۴- حضور مؤثر و فعال در جامعه جهانی (درس ۱۳ دوازدهم)
- ۱۱۰- اقدامات حوزه اول (تت): ۱- تلاش برای کسب آگاهی و بصیرت ۲- تقویت ایمان و اراده (درس ۱۳ دوازدهم)
- ۱۱۱- اقدامات حوزه سوم (شتهات): ۱- شناسایی ضعف‌ها و کمبودها و تلاش در جهت اصلاح آن‌ها ۲- همراه کردن سایر افراد جامعه با خود ۳- تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری ۴- استحکام بخشیدن به نظام اسلامی ۵- تقویت عزت نفس عمومی (درس ۱۳ دوازدهم)

۱۱۲- اقدامات حوزه چهارم (تام): ۱- ترسیم چهره منطقی و عقلانی دین اسلام ۲- استفاده از بهترین و کارآمدترین روش‌ها برای رساندن پیام
۳- مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر (درس ۱۳ دوازدهم)

۲۰- «صفات خداوند»: معمولاً در انتهای آیات، صفاتی از خداوند آمده که یادگیری آن ضروری است:

- ۱- او به هر خلقتی داناست (صفت دانا بودن خداوند): «و برای ما مثلی زد در حالی که آفرینش نخستین خود را فراموش کرده بود ... و او به خلقتی داناست.» (امکان معاد، آفرینش نخستین انسان) (درس ۵ دهم)
- ۲- خدا بر هر کاری تواناست (داستان حضرت عزیر (ع)): «... عزیر به چشم خود زنده شدن الاغ را دید و گفت: می‌دانم که خدا بر هر کاری تواناست.» (امکان معاد، زنده شدن مردگان) (درس ۵ دهم)
- ۳- و الله غفور الرحیم (صفت آمرزنده و مهربان بودن خداوند): ﴿قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله و یغفر لکم ذنوبکم و الله غفور الرحیم﴾ (درس ۱۱ دهم)
- ۴- و الله یعلم بما تصنعون (صفت علم الهی): ﴿اقم الصلاة ان الصلاة تنهی عن الفحشاء و المنکر و لذكر الله اکبر و الله یعلم ما تصنعون﴾ (درس ۱۲ دهم)
- ۵- و کان الله غفوراً رحیماً (صفت آمرزنده و مهربان بودن خداوند): ﴿یا ایها النبی قل لازواجک و بناتک و نساء المؤمنین ... و کان الله غفوراً رحیماً﴾ (درس ۱۴ دهم)
- ۶- ان الله علیم خبیر (صفت دانای آگاه بودن خداوند): ﴿یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی ...﴾ (درس ۶ یازدهم)
- ۷- ان الله سمیع علیم (صفت شنوایی دانایی خداوند = علم الهی): ﴿ذلک بان الله لم یک مغیراً نعمه انعمها علی قوم حتی یغیروا ما بانفسهم و ان الله سمیع علیم﴾ (درس ۱۲ یازدهم)
- ۸- کان علیماً حکیماً (صفت دانای حکیم بودن خداوند): ﴿یا ایها النبی اتق الله و لا تطع الکافرین و ...﴾ (درس ۱۵ یازدهم)
- ۹- و الله هو الغنی الحمید (صفت بی‌نیازی و ستوده بودن خداوند): ﴿یا ایها الناس اتمم الفقراء الی الله و الله هو الغنی الحمید﴾ (درس ۱ دوازدهم)
- ۱۰- هو اللطیف الخبیر (صفت لطیف آگاه بودن خداوند): ﴿لا تدركه الابصار و هو یدرک الابصار هو اللطیف الخبیر﴾ (درس ۱ دوازدهم)
- ۱۱- و هو الواحد القهار (صفت یکتای مقتدر = اهل توحید علت برای خالقیت خداوند): ﴿قل الله خالق کل شیء و هو الواحد القهار﴾ (درس ۲ دوازدهم)

۱۲- می‌داند که چه می‌کنید (صفت دانا بودن خداوند): «اوست که توبهٔ بندگان را می‌پذیرد و گناهان را می‌بخشد و می‌داند که چه می‌کنید. (درس ۸ دوازدهم)

۱۳- خداوند آمرزنده و مهربان است (صفت آمرزنده و مهربان بودن خداوند): «کسی که بازگردد و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد خداوند گناهان آنان را به حسنات تبدیل می‌کند؛ زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است.» (درس ۸ دوازدهم)

۱۴- انه هو الغفور الرحیم (صفت آمرزنده و مهربان بودن): ﴿قل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب جمیعاً انه هو الغفور الرحیم﴾ (درس ۸ دوازدهم)

۱۵- خدا می‌داند و شما نمی‌دانید (صفت دانا بودن خداوند): «و بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و آن برای شما خوب است و بسا چیزی را دوست می‌دارید و آن برای شما بد است و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید.» (درس ۹ دوازدهم)

۱۶- بما تعلمون بصیر (صفت دانا بودن خداوند = به آنچه می‌کنید داناست): ﴿فاستقم كما امرت و من تاب معك و لا تطغوا انه بما تعملون بصیر﴾ (درس ۱۱ دوازدهم)

۲۱- صفت لطف و رحمت الهی در متن کتاب:

۱- خداوند با لطف و رحمت خود، ما انسان‌ها را تنها نگذاشت و هدایت ما را به عهده گرفت و راهی را در اختیارمان قرار داد که همان راه مستقیم خوشبختی است. (ص ۱۶ درس ۲ یازدهم)

۲- انسان‌های ناآگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند بی‌توجه‌اند، اما انسان‌ها آگاه دائماً سایهٔ لطف و رحمت را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوستهٔ او می‌دانند. (ص ۱۰ درس ۱ دوازدهم)

۳- پیامبر گرامی اسلام، با آن مقام و منزلت خود، در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند. (ص ۱۱ درس ۱ دوازدهم)

۴- از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد با همه آنان چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند، او به بندگان خود اعلام می‌کند که: «پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.» (ص ۷۳ درس ۶ دوازدهم)

۵- حتی آنجا که خداوند بر کسی سخت می‌گیرد، باز هم از دریچهٔ لطف و رحمت است، مانند مادری که بر فرزندش سخت می‌گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می‌کند تا او را از اشتباه باز دارد و به هیچ وجه قصد انتقام‌گیری از فرزند خود را ندارد. (ص ۷۳ درس ۶ دوازدهم)

۶- دعای جوشن کبیر: «یا من سبقت رحمته غضبه: ای خدایی که رحمتش بر غضبش سبقت گرفته است.» (رحمت واسعة الهی به همهٔ افراد جامعه چه نیکوکار و چه بدکار (سنت امداد عام الهی)). (ص ۷۴ درس ۶ دوازدهم)

۷- آیهٔ ۵۳ سورهٔ زمر: ﴿... لا تقنطوا من رحمة الله...﴾: «از رحمت الهی ناامید نشوید.» (ص ۹۷ درس ۸ دوازدهم)

۸- تکرار توبه، اگر واقعی باشد، نه تنها به معنی دور شدن از خداوند نیست بلکه موجب محبوب شدن انسان نزد خداوند و جلب رحمت او می‌شود. (ص ۹۷ درس ۸ دوازدهم)

۹- یکی از حیل‌های شیطان، ناامید کردن از رحمت الهی است، ابتدا انسان را با این وعده که «گناه کن و بعد توبه کن» به سوی گناه می‌کشاند و وقتی که آلوده شد، او را از رحمت الهی مأیوس می‌سازد.

۲۲- ادات حصر (مستثنی) که نوعی تأکید را در آیات می‌رساند (ترکیب ادات منفی + الا):

- ۱- ﴿ما خلقناهما الا بالحق﴾ (آسمان و زمین را فقط به حق آفریدیم.) درس ۱ دهم
- ۲- ﴿ما هذه الحياة الدنيا الا لهو ولعب...﴾ (این زندگی دنیا فقط سرگرمی و بازی است.) درس ۴ دهم
- ۳- ﴿قالوا ما هي الا حياتنا الدنيا﴾ (کافران می‌گویند فقط همین زندگی دنیایی است.) درس ۴ دهم
- ۴- ﴿وما يهلكنا الا الدهر﴾ (کافران می‌گویند: ما را فقط گذشت روزگار نابود می‌کند.) درس ۴ دهم
- ۵- ﴿ان هم الا يظنون﴾ (کافران سخنانشان از روی علم نیست فقط ظن و خیال آنان است.) درس ۴ دهم
- ۶- ﴿الله لا اله الا هو ليجمعنكم...﴾ (توحید و قطعیت معاد) درس ۵ دهم
- ۷- ﴿وما محمد الا رسول...﴾ (درس ۲ و ۹ یازدهم)
- ۸- «كلمة لا اله الا الله حصنی فمن دخل حصنی امن من عذابی» (حدیث سلسله الذهب، اقدام برای حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص)) درس ۱۰ یازدهم
- ۹- ﴿فلا يجزی الا مثلها...﴾ (سبقت رحمت بر غضب) درس ۶ دوازدهم

۲۳- اعلام و اشخاص: دانستن برخی از اشخاص و اعلام که در موضوعات دین و زندگی ضروری است:

- ۱- عزیر نبی (ع): داستان عزیر نبی (ع) که یکی از پیامبران بنی اسرائیل بود درباره امکان معاد و اشاره به نمونه‌هایی از زنده شدن مردگان می‌باشد که به فرمان خداوند صد سال جان وی را گرفت و دوباره زنده کرد. (درس ۵ دهم)
- ۲- جنگ بدر: داستان جنگ بدر که پیامبر با کشتگان از بزرگان لشکر کفار سخن می‌گوید، نشان‌دهنده حیات برزخی است و شنوایی آنان نشان‌دهنده شعور و آگاهی در برزخ است. (درس ۶ دهم)
- ۳- فضیل بن یسار: یکی از یاران امام صادق (ع)، به نام فضیل بن یسار می‌گوید: «از ایشان پرسیدم: آیا ساعد زن از قسمت‌هایی است که باید از نامحرم پوشیده شود؟ فرمود: بلی، آن چه زیر روسری قرار می‌گیرد، نباید آشکار شود، همچنین از مچ به بالا باید پوشیده شود.» (درس ۱۴ دهم)

۴- هشام بن حکم: امام کاظم (ع) شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم، فرمود:

«ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن که بندگان در پیام الهی تعقل کنند، کسانی که این پیام را بهتر (احسن) می‌پذیرند که از معرفت برتری (افضل) برخوردار باشند و آنان که از تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند (اعلم) و آن کس که عقلش کامل‌تر (اکمل) است رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر (ارفع - اعلی) است.» (درس ۱ یازدهم)

۵- عبدالله بن مسعود: یکی از یاران پیامبر (ص) و از حافظان قرآن است که می‌گوید: «ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فرا می‌گرفتیم و بعد از این که در معنای آن تفکر می‌کردیم و به آن عمل می‌نمودیم، بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی، نزد پیامبر می‌رفتیم.» این موضوع «دریافت و ابلاغ وحی» از مسئولیت‌های پیامبر (ص) است. (درس ۵ یازدهم)

۶- جابر ابن عبدالله انصاری: وقتی آیه اطاعت ﴿یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم...﴾ نازل شد، به نزد رسول خدا (ص) آمد، گفت: «یا رسول الله، خدا و رسول او را شناخته‌ایم، لازم است «اولی الامر» را نیز بشناسیم.» رسول خدا فرمود: «ای جابر، آنان جانشینان من و امامان بعد از من اند نخستین آنان علی بن ابی طالب است و...» (درس ۷ یازدهم)

۷- ام سلمه: همسر رسول خدا (ام سلمه) می‌گوید: روزی ایشان در خانه استراحت می‌کرد که دختر بزرگوارش فاطمه زهرا (س) وارد شد و سلام کرد، پیامبر پاسخ داد و ایشان را به کنار خود دعوت کرد، حضرت فاطمه (س) نزد پیامبر رفت و در کنار ایشان نشست پس از وی حضرت علی (ع)، امام حسن (ع) و امام حسین (ع) آمدند، رسول خدا (ص) آنان را نیز در کنار خود جای داد آن‌گاه برای آنان این گونه دعا کرد: «خدایا! اینان اهل بیت من اند؛ آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن.» در همین زمان فرشته وحی آمد و آیه تطهیر را قرائت کرد: ﴿انما یرید الله لیزهّب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً﴾ (درس ۷ یازدهم)

۸- جابر ابن عبدالله انصاری از یاران خوب رسول خدا (ص) می‌گوید: در کنار خانه خدا در حضور رسول خدا (ص) بودیم که علی (ع) وارد شد، رسول خدا (ص) فرمود: برادرم به سویتان آمد. سپس رو به سمت کعبه کرد و دست بر آن گذاشت و فرمود: سوگند به خدایی که جانم در دست قدرت اوست. این مرد، شیعیان و پیروان او، رستگاران و در روز قیامت، اهل نجات‌اند. (درس ۸ یازدهم)

۹- ابن ابی الحدید: از دانشمندان بزرگ اهل سنت است که شرح مفصلی بر نهج البلاغه نوشته که امروز، در چندین جلد، چاپ شده است که در مقدمه کتاب خود می‌گوید: «به حق سخن علی را از سخن خالق (قرآن) فروتر و از سخن مخلوق (دیگر انسان‌ها) برتر خوانده‌اند...» (درس ۸ یازدهم)

۱۰- جنگ صفین: پسر ابوسفیان یعنی معاویه، جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین (ع) به راه انداخت و در سال چهلیم هجری با بهره‌گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن (ع) حکومت مسلمانان را به دست گرفت و خلافت رسول خدا (ص) را به سلطنت تبدیل کرد. (درس ۹ یازدهم)

۱۱- ابوسفیان: ایشان که رهبری مشرکان را بر عهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر (ص) به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. (درس ۹ یازدهم)

۱۲- **یزید**: معاویه بر خلاف تعهدی که به مسلمانان داده بود، **یزید** را جانشین خود قرار داد، **یزید** را جانشین خود قرار داد، **یزید** هر کار زشت و ناپسندی را انجام می‌داد، احکام خداوند، مانند نماز را بازی و سخره می‌گرفت، آشکارا شراب می‌خورد، سگ‌بازی و میمون‌بازی می‌کرد و ... وی نوه گرامی پیامبر (ص)، امام حسین (ع) و فرزندانش را با وضع هولناکی به شهادت رساند و خانواده ایشان را که از نوادگان پیامبر (ص) بودند، به عنوان اسیر در شهرها گرداند. (درس ۹ یازدهم)

۱۳- **کعب الاحبار**: برخی از عالمان وابسته به بنی امیه و بنی عباس و گروهی از علمای اهل کتاب (یهودی و مسیحی) همانند **کعب الاحبار** که ظاهراً مسلمان شده بودند از موقعیت و شرایط برکناری امام معصوم استفاده کردند و به تفسیر و تعلیم آیات قرآن مطابق با منافع قدرتمندان پرداختند. (درس ۹ یازدهم)

۱۴- دانشمندان اسلامی و راویان حدیث، سخنان رسول خدا (ص) و ائمه اطهار را در مجموعه‌هایی گرد آوردند که مهم‌ترین آنها عبارت است از: **کافی** از **کلینی**، **من لا یحضره الفقیه** از **شیخ صدوق**، **تهذیب و استبصار** از **شیخ طوس**، که به این چهار کتاب، کتب اربعه می‌گویند. (درس ۱۰ یازدهم)

۱۵- **یاران برجسته رسول خدا (ص)**: **سلمان فارسی**، **عمار**، **ابوذر** و **مقداد**

یاران حضرت علی (ع): **اویس قرنی**، **کمیل بن زیاد**، **هیثم تمار** و **رشید هجری** (پیشروان عرفان و معنویت)، **عبدالله بن عباس** (مفسر قرآن کریم)، **مالک اشتر** و به ایشان مراجعه کرد، **محمد بن ابی بکر** (پیشتازان جهاد و مبارزه)

یاران امام سجاد (ع): **ابو حمزه ثمالی** و **سعید بن جبیر** (درس ۱۰ یازدهم)

۱۶- **مامون عباسی**: همان‌گونه که در تاریخ نقل کرده‌اند، **مامون عباسی** میان صاحبان مذاهب و ادیان، جلسات مناظره تشکیل می‌داد و خود به تماشا و داوری می‌نشست. (درس ۱۰ یازدهم)

۱۷- بهره‌مندی از محضر ائمه اطهار به شیعیان اختصاص نداشت و هر طالب علمی با شرکت در جلسات درس آنان می‌توانست از دانش آن بزرگواران استفاده کند. **ابوحنیفه** امام مذهب حنفی، **محمد بن ادریس** امام مذهب شافعی، **مالک بن انس** پیشوا مذهب مالکی و نیز **سفیان ثوری**، از جمله کسانی‌اند که از محضر امامان بزرگوار، بهره علمی برده‌اند. (درس ۱۰ یازدهم)

۱۸- **زید بن علی**: امام باقر (ع) معتقد بود که زمان قیام علیه حاکمان غاصب بنی‌امیه هنوز فرا نرسیده است. به همین جهت، وقتی برادر امام به نام **زید**، برای سازمان دادن یک قیام به ایشان مراجعه کرد، امام او را از این کار بازداشت و او نیز اطاعت کرد. (درس ۱۱ یازدهم)

۱۹- **شیخ مفید**: امام عصر (عج) در نامه‌ای به شیخ مفید (در غیبت کبری) از علمای بزرگ اسلام، می‌فرماید: ما از اخبار و احوال شما آگاهییم و هیچ چیز از اوضاع شما بر ما پوشیده و مخفی نیست (ولایت معنوی). ما در رسیدگی [به شما] و سرپرستی شما کوتاهی و سستی نمی‌کنیم و یاد شما را از خاطر نمی‌بریم ... (ولایت معنوی) (درس ۱۲ یازدهم)

- ۲۰- **جنگ بدر:** یاران امام زمان (عج) پیشتازان تحول جهانی و سازندگان تمدن اسلامی‌اند، هسته مرکزی این یاران ۳۱۳ نفر به تعداد یاران **جنگ بدر** هستند. (درس ۱۲ یازدهم)
- ۲۱- **شیخ مفید:** امام عصر (عج) در نامه‌ای به شیخ مفید (در غیبت کبری) از علمای بزرگ اسلام، می‌فرماید: «ما از اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ چیز از اوضاع شما بر ما پوشیده و مخفی نیست (ولایت معنوی). ما در رسیدگی [به شما] و سرپرستی شما کوتاهی و سستی نمی‌کنیم و یاد شما را از خاطر نمی‌بریم...» (ولایت معنوی) (درس ۱۲ یازدهم)
- ۲۲- **جنگ بدر:** یاران امام زمان (عج) پیشتازان تحول جهانی و سازندگان تمدن اسلامی‌اند، هسته مرکزی این یاران ۳۱۳ نفر به تعداد یاران **جنگ بدر** هستند. (درس ۱۲ یازدهم)
- ۲۳- **اسحاق بن یعقوب:** امام عصر (عج) در پاسخ به یکی از یاران خود به نام **اسحاق بن یعقوب** که درباره رویدادهای جدید عصر غیبت سوال کرد و راه چاره را پرسید، فرمود: و اما الحوادث الواقعة فارجعوا... (درس ۱۴ یازدهم)
- ۲۴- **مالک اشتر نخعی:** امیرالمؤمنین علی (ع) در زمان حکومت خود وقتی که **مالک اشتر نخعی** را والی و استاندار مصر کرد، دستور عملی برای او نوشت و به دست خودش داد تا بر اساس آن، مصر را مدیریت کند. (درس ۱۵ یازدهم)
- ۲۵- **مالک اشتر:** امیرالمؤمنین (ع) در عهدنامه مالک اشتر، حکیمانه و عالمانه مسئولیت کارگزاران را بیان کرده است و هر کس آن را مطالعه کند به عظمت و درایت امیرالمؤمنین علی (ع) در کشورداری پی می‌برد (علم بی‌کران) در این نامه مسئولیت و علت آن بیان می‌شود. (درس ۱۵ یازدهم)
- ۲۶- **عبیدالله بن زیاد:** حضرت زینب در پاسخ به جمله تحقیرآمیز **عبیدالله بن زیاد** حاکم کوفه که گفت: «دیدنی خدا بر سر خاندان شما آورد؟» با قدرت فرمود: «[در این واقعه] جز زیبایی ندیدم.» (درس ۱۶ یازدهم)
- ۲۷- **مسجد گوهرشاد:** این مسجد در جوار حرم مطهر امام رضا (ع) است آیا رابطه جهان با خدا مانند رابطه بنا با سازنده مسجد است در جواب می‌گوییم خیر، بنا نه اجزای ساختمان را بوجود آورده و نه خواص آن را بلکه فقط کارش جا به جا کردن مواد و چینش آن‌هاست اما خداوند، خالق سنگ و گچ و چوب و خواص آن‌ها و حتی خالق خود بنا است. (درس ۱ دوازدهم)
- ۲۸- **یزید:** در خطبه‌ای که حضرت زینب (س) در شام و در برابر **یزید** ایراد کرد این گونه **یزید** را مورد خطاب قرار داد: ای **یزید**، آیا گمان برده ای حال که جای جای زمین و آفاق آسمان را بر ما گرفتگی و بستگی و ما چونان کنیزان رانده شدیم، مایه خواری ما و موجب کرامت توست و حکایت از عظمت و جایگاه تو دارد، که این چنین باد در بینی انداخته‌ای و برق شادی و سرور از دیدگانت می‌چهد؟ اندکی آرام گیر، مگر سخن خدا را فراموش کرده‌ای که فرمود: آنان که کافر شوند تصور نکنند که به آنان مهلت می‌دهیم (این مهلت‌ها) به نفع آن‌هاست، فقط به این خاطر به آن‌ها می‌دهیم تا بر گناهان خود بیافزایند. برای آنان عذاب خوارکننده‌ای خواهد بود. (درس ۶ دوازدهم)

۲۹- حضرت عیسی (ع): ایشان در سخنی با حواریون فرمود: موسی بن عمران به شما دستور داد که زنا نکنید اما من به شما فرمان می‌دهم که حتی فکر زنا را نیز به خاطر نیاورید چه رسد به این که آن را انجام دهید زیرا هر کس که فکر آن را بکند همانند کسی است که در ساختمانی آتش روشن کند که در این صورت دود و آتش، خانه را سیاه کند گر چه ظاهر خانه سالم است. (درس ۷ دوازدهم)

۳۰- بشر بن حارث: کسی که با شنیدن این جمله «اگر بنده می‌بود، بندگی می‌کرد و حرمت صاحب خود را نگه می‌داشت.» متحول شد و در حضور امام موسی کاظم (ع) توبه کرد و تا زنده بود به پیمان خویش وفادار بود، بشر بن حارث که تا آن روز در زمره اشراف‌زادگان و عیاشان قرار داشت، در سلک مردان پرهیزگار و خداپرست درآمد. (درس ۸ دوازدهم)

۳۱- محمد بن مسلم: امام باقر (ع) یکی از یاران خود فرمود: ای محمد بن مسلم! گناهان مؤمن وقتی که از آن‌ها توبه می‌کند، بخشیده شده است. پس مؤمن بعد از توبه کردن، عمل را از نو آغاز کند و زندگی را از سر بگیرد. البته آگاه باش که این امتیاز فقط برای اهل ایمان است. محمد بن مسلم از امام سؤال کرد: اگر مؤمن از توبه و استغفار باز هم به طرف گناه بازگشت، آن وقت چه می‌شود؟ امام فرمود: ای محمد بن مسلم تو خیال می‌کنی که مؤمن از گناهش پشیمان می‌شود و از آن استغفار می‌کند، اما خداوند توبه او را قبول نمی‌کند؟ محمد بن مسلم بار دیگر می‌پرسد: حال اگر این توبه شکستن را بارها تکرار کند و پس از هر گناه باز هم توبه کند و از خداوند طلب بخشش نماید باز هم قبول است؟ امام در جواب فرمود: هر وقت مؤمن با استغفار و توبه به سوی خدا بازگردد، خدا هم با بخشش به سوی او باز می‌گردد. سپس امام این آیه را خواند: اوست که توبه بندگان را می‌پذیرد و گناهان را می‌بخشد و می‌داند چه می‌کنید. سپس امام به محمد بن مسلم تذکر داد و فرمود: مراقب باش مؤمنین را از رحمت خدا مأیوس نکنی! (درس ۸ دوازدهم)

۳۲- یحیی بن علف: در صبح یکی از همان روزهای آغازین بعثت، یحیی بن علف از اهالی طائف، میهمان عباس - عموی پیامبر - بود. او می‌گوید: در گوشه‌ای از مسجد الحرام ایستاده بودم و کعبه را نظاره می‌کردم. ناگاه چهره‌ای شاداب را دیدم که به پهنه آسمان چشم دوخته است ... و ادامه داد: آن مرد را می‌شناسی؟ جواب دادم نه، نمی‌شناسم. گفت: نامش محمد است، پسر عبدالله بن عبدالمطلب و برادرزاده من. سپس پرسید: می‌دانی آن نوجوانی که همراه اوست، کیست؟ گفتم: نه. گفت: نامش علی است، پسر ابوطالب. آن زن را چطور؟ او را می‌شناسی؟ این بار نیز پاسخ منفی بود. گفت: او خدیجه است، همسر برادر زاده‌ام ... (درس ۱۰ دوازدهم)

۳۳- خسرو پرویز: پادشاه ایران در زمان طلوع اسلام خود را آدمی فناپذیر از میان خدایان و خدایی بسیار جلیل در میان مردمان می‌شمرد. (درس ۱۱ دوازدهم)

۳۴- رستم فرخ زاد و زهره بن عبدالله: رستم فرخ زاد فرمانده سپاه یزگرد سوم با فرمانده سپاه مسلمانان زهره بن عبدالله مذاکره کرد و سخنانی میانشان رد و بدل شد: «... زهره گفت: مردم همه از یک پدر و یک مادر زاده شده‌اند و همه برادر و خواهر یکدیگرند، رستم گفت: این نیز خیلی خوب است اگر ما این‌ها را بپذیریم شما باز خواهید گشت؟ پاسخ داد: آری قسم به خدا به سرزمین‌های شما دیگر قدم نخواهیم گذاشت، مگر برای تجارت، رستم گفت: راست می‌گویی اما در میان مردم ایران، سنتی از زمان اردشیر رایج شده که با دین شما سازگار نیست، کشاورز و پیشه‌ور حق ندارد به طبقه بالاتر روند و از امتیازات آن برخوردار شوند اگر این طبقات در ردیف اشراف قرار گیرند، پا از گلیم خود درازتر

خواهند کرد و با اعیان و اشراف به ستیز برخوانند خواست، زهره گفت: پس ما برای مردم بهتر از دیگر حکومت‌ها هستیم...» (درس ۱۱ دوازدهم)

۳۵- **بوعلی سینا:** آثار وی یکی از عوامل اصلی تحول اندیشه در اروپا و توجه بیشتر اروپاییان به تفکر فلسفی و دانش طبیعی محسوب می‌شود، کتاب شفای او یک دایرة المعارف در منطق، ریاضیات، علوم طبیعی و فلسفه است و بخش فلسفی آن هنوز از مهم‌ترین کتاب‌های فلسفی جهان محسوب می‌شود. (درس ۹ دوازدهم)

۳۶- **ملاصدرا:** فیلسوف بزرگ اسلامی درباره هماهنگی میان دین و تفکر عقلی می‌گوید: «نمی‌شود قوانین این دین بر حق الهی، که چون خورشید روشن و درخشان است، با داشتن استدلالی یقین مخالفت داشته باشد، نسبت با آن فلسفه‌ای که قوانینش یا کتاب قرآن و سنت رسول خدا (ص) و ائمه اطهار (ع) مطابقت نداشته باشد.» (درس ۹ دوازدهم)

۳۷- **مونتگوری وات:** اسلام‌شناس انگلیسی در خصوص تأثیرپذیری تمدن جدید از تمدن اسلامی می‌گوید: «علم و فلسفه اروپا بدون کمک گرفتن از فرهنگ اسلام توسعه نمی‌یافت؛ ... اسلام نه تنها در تولیدات مادی و اختراعات اروپا شریک است بلکه اروپا را واداشت تا تصور جدید از خود داشته باشد. اما از آن‌جا که اروپا در حال حاضر علیه اسلام عکس‌العمل نشان می‌دهد. تأثیر مسلمانان بر [تمدن جدید] را بی‌اهمیت جلوه می‌دهد. وظیفه مهم ما اروپاییان این است که این اشتباه را اصلاح کنیم و به مدیون بودن عمیق خودمان به جهان اسلام اعتراف کنیم.» (درس ۱۲ دوازدهم)

۳۸- **ویل دورانت:** بسیاری از هنرها و فنون برجسته اروپایی همچون معماری، اسلحه‌سازی و ... مدیون صنعت‌گران مسلمان می‌داند. (درس ۱۲ دوازدهم)

۲۴- به کلمات «انه» به معنای «زیرا» و «انما» به معنای «فقط» در آیات دقت کنید، واژه «انه» علت را

می‌رساند و «انما» تأکید را بیان می‌کند:

۱- ﴿افحسبتم انما خلقناکم عبثا و انکم الینا لا ترجعون﴾: (عبث نبودن آفرینش انسان) درس ۵ دهم

۲- ﴿ان الذین یأکلون اموال الیتامی ظلما انما تاکلون فی بطونهم نارا سیصلون سعیرا﴾: (تجسم عمل خوردن مال یتیم قطعا آتشی در شکم خود فرو می‌برند که آتشی فروزان است.) درس ۸ دهم

۳- ﴿انما ولیکم الله و رسوله و الذین امنوا الذین یقیمون الصلاة و یؤتون الزکاة و هم راکعون﴾: (آیه ولایت - قطعا ولی شما خدا و رسولش و کسانی است که ایمان آوردند و نماز را به پا می‌دارند و زکات می‌دهند در حالی که رکوعند.) درس ۷ یازدهم

۴- ﴿انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا﴾: (آیه تطهیر: همانا خدا اراده کرد که دور گرداند از شما اهل بیت پلیدی و ناپاکی را و شما را کاملا پاک و طاهر قرار دهد. - عصمت) درس ۷ یازدهم

۵- ﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُ بَواحِدِهِ ان تَقَوْمُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفَرادى﴾: (مهم‌ترین موعظه پیامبر (ص) قیام برای خدا به صورت جمعی و فردی) درس ۴ دوازدهم

۶- ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يا بَنى آدَمَ ان لا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّه لَكُمْ عَدُوٌّ مَبِينٌ﴾ (پیمان خداوند مبنی بر نپرستیدن دشمن آشکار که همان شیطان است و پرستش خداوند که همان راه مستقیم است.) درس ۴ دوازدهم

۷- ﴿إِنَّمَا الْإِعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ (اعمال انسان وابسته به نیت‌های اوست.) درس ۴ دوازدهم

۸- ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ كَلِمَا زَيْدٌ فِى إِيمَانِهِ زَيْدٌ فِى بَلَاءِهِ﴾ (سنت ابتلا - سخن امام صادق (ع) درباره مراتب ایمان و مراتب امتحان) درس ۶ دوازدهم

۹- ﴿قُلْ يا عِبَادِى الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّه هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾: (خداوند همه گناهان را می‌بخشد زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است.) * درس ۸ دوازدهم

۱۰- ﴿وَ لا تَقْرُبُوا الزَّنى إِنَّه كانَ فَاحِشَةً وَ ساءَ سَبِيلًا﴾: (به زنا نزدیک نشوید زیرا آن عملی زشت و راهی ناپسند است. - حکم و حکمت حرمت زنا) درس ۹ دوازدهم

۱۱- ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾: (بگو کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند برابرنند، فقط صاحبان خرد پند گیرند.) درس ۱۰ دوازدهم

۱۲- ﴿فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُمْ وَ مِنْ تَابِ مَعَكَ وَ لا تَطْغَوْا إِنَّه بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ (درخواست خداوند از پیامبر اکرم (ص) مبنی بر دعوت خود و جامعه به پایداری و استقامت برای برقراری جامعه توحیدی و تمدن اسلامی) درس ۱۱ دوازدهم

۲۵- سخنان امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری:

۱- امام خمینی (ره) بر اساس این که دینداری بر دو پایه استوار است: تولى و تبرى، به مسلمانان جهان این‌گونه سفارش می‌کنند: «باید مسلمانان، فضای سراسر عالم را از محبت و عشق نسبت به ذات حق و نفرت و بغض عملی نسبت به دشمنان خدا لبریز کنند.» (درس ۱۱ دهم)

۲- امام خمینی (ره) در هر فرصتی، مسلمانان را به «وحدت» دعوت می‌کرد و از اختلافات بازمی‌داشت. ایشان در یکی از پیام‌های خود به مسلمانان چنین پیام می‌دهد: «ای مسلمانان جهان که به حقیقت اسلام ایمان دارید، به پا خیزید و در زیر پرچم توحید و در سایه تعلیمات اسلام مجتمع شوید و دست خیانت ابر قدرت‌ها را از ممالک خود و خزائن سرشار آن کوتاه کنید. دست از اختلافات و هواهای نفسانی بردارید که شما دارای همه چیز هستید. بر فرهنگ اسلامی تکیه کنید و با غرب و غرب‌زدگی مبارزه نمایید و روی پای خودتان بایستید.» (درس ۶ یازدهم)

۳- امام خمینی (ره): «به این دلیل که هر نظام سیاسی غیراسلامی، نظامی شرک‌آمیز است، چون حاکمش «طاغوت» است، ما موظفیم آثار شرک را از جامعه مسلمانان و از حیات آنان دور کنیم و از بین ببریم.» (ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت از دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی ﴿الم تر الی الذین...﴾ (درس ۵ یازدهم)

۴- امام خمینی (ره): «مذهب اسلام هم‌زمان با این که به انسان می‌گوید که خدا را عبادت کن و چگونه عبادت کن، به او می‌گوید چگونه زندگی کن و روابط خود را با سایر انسان‌ها چگونه باید تنظیم کنی و حتی جامعه اسلامی با سایر جوامع چگونه روابطی باید برقرار نماید. هیچ حرکت و عملی از فرد و جامعه نیست، مگر این که مذهب اسلام برای آن حکمی مقرر داشته است. ﴿لقد ارسلنا رسلنا بالبینات...﴾ (ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام از دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی) (درس ۵ یازدهم)

۵- امام خمینی (ره): «نکته مهمی که همه ما باید به آن توجه کنیم و آن را اصل و اساس سیاست خود با بیگانگان قرار دهیم، این است که دشمنان ما و جهان خواران تا کی و تا کجا ما را تحمل می‌کنند و تا چه مرزی استقلال و آزادی ما را قبول دارند. به یقین، آنان مرزی جز عدول از همه هویت‌ها و ارزش‌های معنوی و الهی‌مان نمی‌شناسند. به گفته قرآن کریم [دشمنان] هرگز دست از مقابله و ستیز با شما برنمی‌دارند مگر این که شما را از دینتان برگردانند. ما چه بخواهیم و چه نخواهیم صهیونیست‌ها، آمریکا و شوروی در تعقیب ما خواهند بود تا هویت دین و شرافت مکتبی‌مان را لکه‌دار نمایند.» (مسئولیت ما در حوزه عدل و قسط - مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر) (درس ۱۳ دوازدهم)

۶- مقام معظم رهبری درباره علم این‌گونه تذکر می‌دهند: «باید علم را که مایه اقتدار ملی است همه جدی بگیرند و دنبال کنند. کشوری که مردم آن از علم بی‌بهره باشند هرگز به حقوق خود دست نخواهد یافت. نمی‌شود علم را از دیگران گدایی کرد. علم درون جوش و درون زاست، باید استعداد یک ملت به کار افتد تا یک ملت به معنای حقیقی کلمه عالم بشود.» (مسئولیت ما در حوزه علم - تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری) (درس ۱۳ دوازدهم)

۲۶- توحید: توحید در تقسیم اول به نظری (عقیده) و عملی (عبادی) تقسیم می‌شود. توحید نظری

شامل خالقیت، مالکیت، ولایت و ربوبیت می‌شود. (خمور)، باید بدانیم کدام کلیدواژه‌های متن و آیه

مربوط به کدام توحید است، لذا سعی کرده‌ایم که همه آیات کتاب و متن را در خلاصه ذیل ذکر کنیم:

۱- اصل توحید: خداوند یگانه است، یگانه بی‌همتا - خداوند شریک و همتایی ندارد - ﴿قل هو الله احد﴾ - ﴿و لم یکن لو کفو احد﴾ - ﴿و هو

الواحد القهار﴾

۲- **توحید در خالقیت:** هستی بخش - خداوند تنها مبدأ و خالق - موجودات همه مخلوق او هستند - در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.
 ﴿قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ - ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ - ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ﴾ - ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ - ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا﴾ - ﴿وَمَن آيَاتِهِ ان خَلَق لَكُمْ فِى انْفُسِكُمْ ازواجاً...﴾ - ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾
 * چرا خدا خالق است؟ زیرا او یکتای مقتدر است ﴿وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾

* اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده اند گرفتار **شُرک در خالقیت** شده است.

* این تصور که چند خدا وجود دارد که هر کدام خالق بخشی از جهان اند یا با همکاری یکدیگر جهان را آفریده اند به معنای آن است که هر کدام از آن ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی توانند کل جهان را خلق کنند.

۳- **توحید در مالکیت:** ﴿لِلَّهِ مَا فِى السَّمَاوَاتِ﴾ - همه چیز برای خداست.

* چرا خدا مالک است، چون خالق است، یعنی خالقیت علت برای مالکیت است یعنی مالکیت بازتاب خالقیت است.

* **شُرکت در مالکیت** عبارت است از اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار (عرض) او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند. اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود.

* ضمیر «ی» در عبارت «عبادی» مؤید توحید در مالکیت که در آیه ﴿قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ انْفُسِهِمْ...﴾ (ص ۸۳ درس ۷ دوازدهم) و آیه ﴿... بَرِّئُوا عِبَادِ الصَّالِحِينَ﴾ (ص ۱۱۴ درس ۹ یازدهم)

۴- **توحید در ولایت:** سرپرستی - حق تصرف و تغییر داشتن - مخلوقات، جز به اذن و اجازه او نمی توانند در جهان تصرف کنند. - این اذن به معنای واگذاری نیست بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است. مثلاً پیامبر (ص) که ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان هایش قرار داده است. (رابطه طولی) - فرمانروای جهان خداست. - ملک - ﴿مَا لِهَم مِّن دُونِهِ مِّن وَّلِيٍّ﴾ - ﴿وَلَا يَشْرِكُ فِى حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ - ﴿أَنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ...﴾

* چرا خدا ولی است؟ چون مالک است، یعنی مالکیت علت ولایت است و ولایت بازتاب مالکیت است.

* **شُرک در ولایت:** اعتقاد به این که علاوه بر خداوند در کنار او (عرض)، دیگرانی هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و خودشان حق تصرف در جهان را دارا می باشند.

۵- **توحید در ربوبیت:** ﴿رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ - ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ - ﴿قُلْ أَغْيَرَ اللَّهُ وَجْهَ رَبِّكَ وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾ - رب به معنای مالک و صاحب اختیاری که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. - اداره - اراده - شاء - یشاء - یزید - هدایت و پیش بردن به سوی مقصدی که برایش معین فرموده است. - زارع حقیقی خداست (رابطه طولی). - ﴿أَنَا هُدِيْنَا السَّبِيلَ﴾ - ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ - ﴿لَمُوسَىٰ﴾
 * چرا خدا رب است؟ چون خالق و مالک و ولی است. یعنی ربوبیت معلول و بازتاب خالقیت و مالکیت و ولایت است.

* **شُرک در ربوبیت** اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار (عرض) او، دیگرانی نیز هستند که تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند، اگر کسی در کنار (عرض) ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حسابی جداگانه باز کند که کسی می تواند مستقل از خداوند امور را تدبیر کند گرفتار شرک شده است.

۶- **توحید عملی = عبادی**: توحید عبادی معلول و نتیجه و میوه و مولود توحید نظری است. ﴿ان الله ربی و ربکم فاعبدوه﴾: توحید عبادی نتیجه توحید در ربوبیت است. ﴿فاعبدوه هذا صراط المستقیم﴾ - ﴿اطيعوا الله﴾ - ﴿استجیبوا﴾ - ﴿جاهدوا فینا﴾ - ﴿ان تقوموا الله﴾ - ﴿اقم الصلاة﴾ - ﴿الصیام﴾ - ﴿یوتون الزکاة﴾ - ﴿یقیمون الصلاة﴾

۲۷- «لا اله الا الله»

عبارت «لا اله الا الله» به معنای هیچ معبودی جز الله نیست در باره توحید است و اشاره به جامع همه ابعاد توحید دارد و در کتاب به نوه‌های مقلت در سه کتاب دهم و یازدهم و دوازدهم دین و زندگی آمده است که مؤید تبری و تولی نیز می‌باشد:

۱- ﴿الله لا اله الا هو لیجمعنکم...﴾ (آیه ۸۷ سوره نساء، درس ۴ دهم)

۲- دینداری، با دوستی با خدا آغاز می‌شود و براءت و بی‌زاری از دشمنان خدا را به دنبال می‌آورد. اگر کسی بخواهد قلبش را خانه خدا کند، باید شیطان و امور شیطانی را از آن بیرون کند، جمله «لا اله الا الله» که پایه و اساس بنای اسلام است مرکب از یک «نه»: «لا اله» و یک «آری»: «الا الله» است: «نه» به هر چه غیر خدایی است و «آری» به خدای یگانه. (درس ۹ دهم)

۳- حدیث قدسی: «کلمة لا اله الا الله حصنی فمن دخل حصنی امن من عذابی»: «کلمة لا اله الا الله قلعه محکم من است، هر کس به این قلعه محکم من وارد شود از عذاب من در امان است.» (مرجعیت دینی، حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص)) و عبارت بعد از آن که امام رضا (ع) فرمودند: «بشروطها و انا من شروطها» مؤید (ولایت ظاهری، معرفی خویش به عنوان امام بر حق است.) (درس ۸ یازدهم)

۴- رسول خدا (ص) از همان آغاز رسالت خود، از مشرکان خواست با گفتن جمله «لا اله الا الله» دست از شرک و بت‌پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان آورند با گفتن این عبارت، تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می‌شود و دفاع از حقوق او بر دیگر مسلمانان واجب می‌گردد و در زمره برادران و خواهران دینی قرار می‌گیرد، بنابراین، جمله «لا اله الا الله» فقط یک شعار نیست بلکه پایبندی به آن، همه زندگی فرد مسلمان را در رابطه خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می‌دهد. (درس ۲ دوازدهم)

۵- اولین معیار تمدن اسلامی توحید است، رسول اکرم از همان ابتدای دعوت مردم را به یکتاپرستی دعوت کرد و فرمود: «ای مردم بگوئید «معبودی جز الله نیست» تا رستگار شوید.»

۲۸- قلب و دل در دین و زندگی:

۱- هر کس در خود می‌نگرد (سیر انفسی) و یا به تماشای جهان می‌نشیند (سیر آفاقی) خدا را می‌یابد و محبت خدا را در دل احساس می‌کند. (ص ۲۰ درس ۲ دهم)

۲- آثار و پیامدهای منکران معاد، گریبان کسانی را نیز که معاد را قبول دارند، اما این قبول داشتن به ایمان و باور قلبی تبدیل نشده است، می‌گیرد. (ص ۴۳ درس ۴ دهم)

- ۳- **دل** بهترین و مناسب‌ترین زمین برای کشت محصول آخرت است. (ص ۹۱ درس ۷ دهم)
- ۴- توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله «خدایا بر تو توکل کردم» نیست بلکه انسان باید در **قلب** خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند اگر این گونه باشیم (یعنی اگر توکل **قلبی** باشد) خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن چیزی را که حقیقتاً به نفع ماست پیش خواهد آورد. (ص ۱۱۰ درس ۱۰ دهم)
- ۵- اگر انسان **دل** به سرچشمه کمالات و زیبایی سپارد و قلب خود را جایگاه او کند، زندگی اش رنگ و بوی دیگری می‌یابد. (ص ۱۱۸ درس ۱۱ دهم)
- ۶- عشق به خدا چون اکسیری است که مرده را حیات می‌بخشد و زندگی حقیقی به وی عطا می‌کند این همه تحول به این دلیل است که **قلب** انسان جایگاه خداست و جز با خدا آرام و قرار نمی‌یابد. (ص ۱۱۸ درس ۱۱ دهم)
- ۷- امام صادق (ع) می‌فرماید: «**قلب** انسان حرم خداست، در حرم خدا غیر خدا را جا ندهید.» (ص ۱۱۸ درس ۱۱ دهم)
- ۸- نمی‌شود انسان از صمیم **دل** کسی را دوست داشته باشد اما از فرمانش سرپیچی کند، این سرپیچی نشانه عدم صداقت در دوستی است. (ص ۱۱۹ در ۱۱ دهم)
- ۹- برخی می‌گویند: اگر **قلب** انسان با خدا باشد کافی است و عمل به دستورات او ضرورتی ندارد آنچه اهمیت دارد درون و باطن است نه ظاهر او اما این توجیه با کلام خداوند سازگار نیست (منافات دارد) خداوند عمل به دستوراتش را که توسط پیامبر ارسال شده است شرط اصلی دوستی با خدا اعلام می‌کند ﴿ان کنتم تحبون...﴾. (ص ۱۱۹ درس ۱۱ دهم)
- ۱۰- اگر کسی بخواهد **قلبش** را خانه خدا کند، باید شیطان و امور شیطانی را از آن بیرون کند. جمله «لا اله الا الله» که پایه و اساس بنای اسلام است مرکب از یک «نه» و یک «آری» است. «نه» به هر چه غیر خدایی است و «آری» به خدای یگانه. (ص ۱۲۱ درس ۱۱ دهم)
- ۱۱- چه بسا بدون گفتار یا رفتاری، مسیر زندگی دیگران و چگونگی آن را تحت تأثیر قرار دهیم آرامش و روان کسانی را بر هم زنیم، **قلوب** پاک‌ها را متزلزل کنیم، به تعهد و عشق همسرانی خدشه وارد کنیم و کانون گرم خانواده‌هایی را متأثر سازیم و این همه در حالی باشد که از وقوع این امور بی‌خبر باشیم. این موضوع به پوشش مناسب که از نشانه‌های عفاف است، اشاره دارد. (ص ۱۴۶ و ۱۴۷ درس ۱۴ دهم)
- ۱۲- در این برنامه (اسلام) از انسان خواسته می‌شود تا با اندیشه در خود (سیر انفسی) و جهان هستی (سیر آفاقی) به ایمان **قلبی** دست یابد. ایمان به خدای یگانه و دوری از شرک و فرستادگان الهی و راهنمایان دین و سرای آخرت و پاداش و حسابرسی عادلانه و عادلانه بودن نظام هستی. (ص ۱۸ درس ۲ یازدهم)
- ۱۳- همین زیبایی لفظی قرآن، سبب نفوذ خارق‌العاده این کتاب آسمانی در افکار و **قلوب** در طول تاریخ شده و بسیاری از مردم به خصوص ادیبان و اندیشمندان تحت تأثیر آن مسلمان شده‌اند. (ص ۴۵ درس ۴ یازدهم)
- ۱۴- پیامبر (ص) با استفاده از این قدرت و ولایت (ولایت معنوی)، **دل**‌های آماده را نیز هدایت می‌کند، البته این هدایت، یک کار ظاهری یعنی از طریق آموزش معمولی و عمومی نیست بلکه از طریق امداد غیبی و الهامات و مانند آن صورت می‌گیرد. (ص ۶۰ درس ۵ یازدهم)

۱۵- امام علی (ع) بارها مسلمانان را نسبت به ضعف و سستی‌شان در مبارزه با حکومت بنی‌امیه بیم می‌داد و می‌فرمود: «... این مطلب **قلب** انسان را به درد می‌آورد، که آن‌ها در مسیر باطل خود این چنین متحدند و شما در راه حق این‌گونه متفرق و پراکنده‌اید.» (ص ۱۱۲ درس ۹ یازدهم)

۱۶- اندیشه مانند بذری است که در ذهن جوانه می‌زند و در **دل و قلب** ریشه می‌دواند و برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌گردد. (ص ۲ درس ۱ دوازدهم)

۱۷- اینکه انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترس است. به خصوص برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای **قلب** دارند. (ص ۱۲ درس ۱ دوازدهم)

۱۸- بسیاری از انسان‌ها چنان به امور دنیوی سرگرم شده‌اند که خدا را فراموش کرده و خداوند در **قلب** آن‌ها جایگاهی ندارد، زینت دنیا و لذات و شهوات چنان در دلشان فزونی یافته که جایی برای خلوت انس با خدا و درک معنویت نیایش با پروردگار باقی نگذاشته است. (ص ۳۷ درس ۳ دوازدهم)

۱۹- انسان، همواره بر سر دو راهی بندگی خداوند و بندگی هوای نفس و شیطان قرار دارد و زندگی، صحنه انتخاب یکی از این دو راه است، آن کس که راه توحید را بر می‌گزیند و در پی آن اندیشه و **دل** و عمل خویش را برای رضای حضرت دوست قرار می‌دهد خطراتی او را تهدید می‌کند و احتمال انحراف از توحید برای او هست. (ص ۴۳ درس ۴ دوازدهم)

۲۰- نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و یاری جستن از او برای رسیدن به اخلاص، غفلت از خداوند را کم می‌کند، محبت او را در **قلب** تقویت می‌سازد و انسان را از کمک‌های الهی بهره‌مند می‌نماید. (ص ۴۷ درس ۴ دوازدهم)

۲۱- از جمله پاداش‌های وصف‌نشده‌ی دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه کسی است که بنا به تعبیر امیر مؤمنان، «نهایت آرزوی عارفان، دوست **دل‌های** صادقان، ولی مؤمنان و معبود عالمیان است.» (ص ۴۸ درس ۴ دوازدهم)

۲۲- یکی از آثار گناه، قساوت **قلب** است، که حالتی است که قلب انسان نسبت به حق تسلیم نیست تا آنجا که نصیحت هیچ نصیحت‌کننده در او اثر نمی‌کند، این حالت با تکرار گناه پیدا می‌شود یعنی **قلب** با تکرار گناه، به تدریج چنان سخت می‌شود که دیگر انجام هیچ گناهی او را ناراحت نمی‌کند. (ص ۹۰ درس ۷ دوازدهم)

۲۳- قرآن درباره قساوت **قلب** می‌فرماید: «پس **دل‌هایتان** پس از آن سخت شد، همانند سنگ یا سخت‌تر از سنگ، زیرا که از بعضی سنگ‌ها جویباران می‌شکافد و از بعضی از آن‌ها آب بیرون می‌آید و برخی از آن‌ها از عظمت و خشیت خداوند فرو می‌افتند.» (ص ۹۰ درس ۷ دوازدهم)

۲۴- امام باقر (ع) درباره قساوت **قلب** می‌فرماید: «هیچ چیز مانند گناه **دل** را فاسد نمی‌کند، همانا **قلب** آلوده به گناه می‌شود تا جایی که بر اثر استمرار، گناه بر آن چیره می‌شود و آن را زیر و رو می‌کند.» (ص ۹۰ درس ۷ دوازدهم)

۲۵- وقتی بشر بن حارث ماجرا را از کنیز شنید، چند لحظه در اندیشه فرو رفت و جمله «اگر بنده می‌بود بندگی می‌کرد و حرمت صاحب خود را نگه می‌داشت.» که امام موسی کاظم (ع) گفته بود، چون تیری بر **قلبش** نشست و او را تکان داد...» (ص ۹۵ درس ۸ دوازدهم)

۲۶- با بازگشت بنده گناهکار، خداوند نیز به سوی او باز می‌گردد و درهای رحمتش را به رویش می‌گشاید و آرامش را به **قلب** او باز می‌گرداند.
(ص ۹۶ درس ۸ دوازدهم)

۲۷- امام باقر (ع) می‌فرماید: «برای توبه کردن پشیمانی کافی است.»، چنین انسانی واقعاً در دل «استغفر الله» را گفته است، گرچه آن را بر زبان جاری نکرده باشد، اما اگر بر عکس باشد یعنی با زبان «استغفر الله» را بگوید اما در **قلبش** پشیمان نباشد و قصد انجام دوباره آن گناه را داشته باشد چنین کسی توبه نکرده است. (ص ۹۶ درس ۸ دوازدهم)

۲۸- گناه، آلودگی است و توبه، پاک شدن از آلودگی‌هاست، توبه گناهان را از **قلب** خارج می‌کند و آن را شست‌وشو می‌دهد، به همین جهت این عمل را «پیرایش» یا «تخلیه» نیز می‌گویند. (ص ۹۶ درس ۸ دوازدهم)

۲۹- درست است که هر وقت برگردیم خدا قبولمان می‌کند اما اگر انسانی غرق گناه شود، دیگر معلوم نیست که میل به توبه پیدا کند، شاید گناه به قدری بر روحش غلبه کند که هیچ وقت **قلبش** از گناه پشیمان نشود و وقتی که پشیمانی **قلبی** نباشد توبه‌ای صورت نگرفته است. (ص ۹۹ درس ۸ دوازدهم)

۳۰- توجه کنیم که حقوق معنوی انسان‌ها بسیار مهم‌تر از حقوق مادی آنان است ... اگر **قلب** پدر و مادری بر اثر بی‌حرمتی فرزندی شکسته شود ... در واقع حقوق معنوی افراد ضایع شده است و باید فرد توبه‌کننده به جبران حقوق از دست رفته بپردازد. (ص ۱۰۱ درس ۸ دوازدهم)

۳۱- برای تداوم پاک ماندن جان و **دل** انسان، می‌بایست علاوه بر توبه به سایر دستوراتی که خداوند فرمان داده است عمل شود. (ص ۱۰۸ درس ۹ دوازدهم)

۲۹- نوجوانی و جوانی در سه کتاب دین و زندگی:

۱- **نوجوانی و جوانی** دوران تصمیم‌های بزرگ و سرنوشت‌ساز است. هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. **جوان و نوجوان** معمولاً شجاعت روحی بالایی دارد و دست و پای وجودش چندان به رشته‌های دنیایی بسته نشده است. (درس ۱۰ دهم)

۲- یکی از نیازهای انسان نیاز به مقبولیت در جمع خانواده و همسالان و جامعه است. ما دوست داریم دیگران ما را فرد مفید و شایسته‌ای بدانند و تحسین کنند، این نیاز در دوره **جوانی و نوجوانی** نمود بیشتری دارد. (درس ۱۳ دهم)

۳- در واقعه نزول آیه انذار وقتی که پیامبر (ص) برای چهل نفر از بزرگان بنی‌هاشم را دعوت کرد درباره اسلام با آنان سخن گفت و آنان را به اسلام فراخواند، همه مهمانان سکوت کردند و جوابی ندادند در میان سکوت آنان، علی ابن علی طالب (ع) که در آن زمان **نوجوانی** بیش نبود (۱۳ ساله) برخاست و گفت «من یار و یاور تو خواهم بود، ای رسول خدا» (درس ۷ یازدهم)

۴- **نوجوانی و جوانی** بهترین زمان برای پاسخ برای پاسخ منفی دادن به این تمایلات گاه‌بی‌گاه است، انسانی که در این دوره سنی به سر می‌برد، هنوز به گناه عادت نکرده و خواسته‌های نامشروع در وجود او ریشه‌دار نشده است و به تعبیر پیامبر (ص)، چنین کسی به آسمان

نزدیک‌تر است یعنی گرایش به خوبی‌ها در او قوی‌تر است. بنابراین **نوجوان**، بهتر از هر آدمی می‌تواند ایستادگی در برابر تمایلات منفی را تمرین کند و عزت نفس خود را تقویت کند. (درس ۱۶ یازدهم)

۵- هر **جوانی** باید قبل از ازدواج با آموزش نزد معلمان و مربیان مورد اعتماد و مطالعه کتاب‌های مناسب به درک درستی از ازدواج و زندگی خانوادگی برسد تا بتواند یک خانواده موفق را تشکیل دهد. (درس ۱۷ یازدهم)

۶- انسان با رسیدن به سن بلوغ و دوره **جوانی** وارد مرحله مسئولیت‌پذیری می‌شود و این شایستگی را به دست می‌آورد که مخاطب خداوند قرار گیرد و از هم اکنون برای سعادت خود و خانواده‌ای که در آینده نزدیک تشکیل خواهد داد، برنامه‌ریزی نماید. (درس ۱۷ یازدهم)

۷- دوره بلوغ تا ازدواج یکی از حساس‌ترین و ارزشمندترین دوره‌های عمر انسان است و دوره گذر از کودکی و دوره ورود به بزرگسالی و پذیرش مسئولیت‌های زندگی است. اگر **نوجوان و جوان**، این دوره را با پاکی و پاکدامنی بگذرانند و در حالی که به زندگی مشترک با همسرش وارد شود که آلوده به گناه و فحشا نشده باشد، راه رسیدن به بهشت را برای خود و فرزندان خود بسیار هموار کرده است. (درس ۱۷ یازدهم)

۸- هر **جوانی** به طور فطری و طبیعی خواستار ازدواج با کسی است که قبل از ازدواج پاکدامنی خود را حفظ کرده و رابطه غیرشرعی با جنس مخالف نداشته باشد. (درس ۱۷ یازدهم)

۹- با رسیدن به بلوغ عقلی، **جوان** در می‌یابد که باید زندگی را بسیار جدی بگیرد و برای آینده‌اش برنامه‌ریزی کند. (درس ۱۸ یازدهم)

۱۰- اولین سؤالی که در زمینه ازدواج به ذهن **جوان** خطور می‌کند این است که با وجود مشکلات اقتصادی فراوان چگونه می‌تواند ازدواج کند؟! چاره‌اندیشی در این مورد به بخش‌های مختلفی از جامعه مربوط می‌شود. آن‌ها باید با برنامه‌ریزی صحیح، به تدریج از شمار مشکلات بکاهند و امکان ازدواج به موقع **جوانان** را فراهم آورند. (درس ۱۸ یازدهم)

۱۱- این که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترس است، به خصوص برای **جوانان و نوجوانان** که پاکی و صفای قلب دارند، اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند. (درس ۱ دوازدهم)

۱۲- توبه در جوانی آسان‌تر است و خداوند توبه‌ی جوانان را بسیار دوست دارد. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «کسی نزد من محبوب‌تر از جوان توبه‌کار نیست». (درس ۸ دوازدهم)

۱۳- حيله تسویف شیطان، بیشتر برای گمراه کردن **جوانان** به کار می‌رود. به او می‌گویند تو هنوز **جوانی** و فرصت داری، بالاخره در آینده می‌توانی توبه کنی. اما این یک دام است و سبب عادت **جوان** به گناه می‌شود، به طوری که ممکن است ترک گناه برایش سخت گردد. (درس ۸ دوازدهم)

۱۴- دوره **جوانی**، دوره انعطاف‌پذیری، تحول و دگرگونی و دوره پیری دوره کم شدن انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست. اگر در دوره **جوانی** خصلت‌هایی در انسان پدید آمد و ماندگار شد خارج کردن آن‌ها در پیری بسیار سخت و طاقت‌فرسا خواهد بود. (درس ۸ دوازدهم)

۱۵- شاید در نگاه ابتدایی، این هدف بزرگ، یعنی احیای تمدن اسلامی در مقایسه با توان و امکانات موجود، یک بلندپروازی به نظر برسد و رسیدن به آن دور از دسترس تلقی شود اما این یک دریافت سطحی از توانمندی ذاتی انسان است و همچنین قدرت مردم هوشمند جامعه و **جوانان و نوجوانان** پاک‌اندیش و ناشی از عدم آشنایی با آموزه‌های بیدارکننده اسلام می‌باشد. (درس ۱۳ دوازدهم)

۳۰- حکم‌های (حرام - واجب - مستحب - باطل - جایز - حلال - واجب کفایی):

درس ۱۲ دهم

- ۱- اگر روزه‌دار سهواً چیزی بخورد و یا بیاشامد روزه اش **باطل** نمی‌شود.
- ۲- اگر روزه‌دار، چیزی را که لای دندانش مانده عمداً بخورد روزه اش **باطل** است.
- ۳- اگر روزه‌دار، استفراغ عمدی نماید، روزه اش **باطل** می‌شود.
- ۴- اگر کسی با چیز حرامی روزه خود را **باطل** کند، مثلاً دروغی را به خدا نسبت دهد، کفاره جمع بر او واجب می‌شود.

درس ۱۴ دهم

- ۵- امام کاظم (ع) در جواب برادرش که پرسید: «دیدن چه مقدار از بدن زن نامحرم **جایز** است؟ فرمود: «چهره و دست تا مچ»
- ۶- پوشیدن لباسی که مردان را نزد مردم انگشت‌نما کند یا وسیله جلب زنان نامحرم قرار گیرد، **حرام** است.

درس ۵ یازدهم

- ۷- ولی و سرپرست حقیقی انسان‌ها خداست و به همین جهت، فرمانبرداری و اطاعت از دستوره‌های او و کسانی که خودش تعیین کرده، ضروری و **واجب** است.
- ۸- کسانی که به مردم فرمان می‌دهند و قانونگذاری می‌کنند، در حالی که فرمان و قانونشان نشأت گرفته از فرمان الهی نیست، «طاغوت» نامیده می‌شود، پذیرش حکومت «طاغوت» و انجام دستوره‌های وی بر مسلمانان **حرام** است.
- ۹- یکی از ویژگی‌های پیامبران، محفوظ بودن آنان از گناه بوده است یعنی آنان کارهایی را که خداوند **واجب** کرده است انجام می‌دادند و کارهایی را که خداوند **حرام** کرده است، ترک می‌کردند و این لازمه پیامبری آنان بود.

درس ۱۴ یازدهم

- ۱۰- حکومت و رهبری فقیه‌ای که شرایط ۵ گانه را داشته باشد مشروع است، یعنی دین به او اجازه رهبری مردم را داده است. در غیر این صورت، پیروی از دستورات وی **حرام** است.

درس ۱۸ یازدهم

- ۱۱- طبق مقررات اسلامی، رضایت کامل دختر و پسر برای ازدواج ضروری است و اگر عقدی به زور انجام بگیرد **باطل** است و مشروعیت ندارد.

درس ۹ دوازدهم

- ۱۲- وقتی تازه مسلمانان شنیدند که پیامبر (ص) این دو عمل (شراب و قمار) را **حرام** کرده نزد پیامبر آمده و در این باره سؤال کردند، خداوند نیز این آیه را نازل کرد: ﴿یسئلونک عن الخمر و المیسر قل فیہما اثم کبیر و منافع للناس و اثمہما اکبر من نفعہما﴾
- ۱۳- اسلام هزاران نوع ورزش و بازی را که در دنیا رواج دارد، **حلال** می‌شمارد و مردم را نه تنها به ورزش کردن تشویق می‌کند بلکه اگر ورزش به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی باشد، آن را مستحب و دارای پاداش اخروی می‌داند.
- ۱۴- تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی، مستند علمی، تاریخی و اجتماعی که به نیت اعتلای فرهنگ اسلامی و تربیت دینی باشد، **مستحب** است و در شرایط ویژه، **واجب کفایی** است.
- ۱۵- ایجاد پایگاه‌های اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی به منظور اشاعه فرهنگ و معارف اسلامی و مقابله با اندیشه‌های کفرآمیز و ابتذال اخلاقی، **مستحب** و در مواردی **واجب کفایی**، افرادی که توانایی علمی، فنی و مالی آن را دارند، باید به ایجاد آن مبادرت ورزند.
- ۱۶- لازم است مانع سلطه رسانه‌ای و ارتباطی بیگانگان بر کشور شویم و این یکی از مهم‌ترین مصداق‌های قاعده «نفی سبیل» است بنابراین بر دولت اسلامی **واجب** است که زیرساخت‌های لازم برای پایگاه‌های ارتباطی بومی و داخلی را فراهم کند. بر ما **واجب** است که حتی المقدور از وسایل ارتباطی داخلی بهره ببریم و مانع نفوذ و سلطه رسانه‌ای بیگانگان شویم.
- ۱۷- تولید و توزیع و تبلیغ فیلم‌ها، لوح‌های فشرده، مجلات، روزنامه‌ها، کتاب و انواع آثار هنری به منظور گسترش فرهنگ معارف اسلامی و مبارزه با تهاجم فرهنگی و ابتذال اخلاقی، از مصادیق مهم عمل صالح و از **واجبات کفایی** و دارای پاداش اخروی بزرگ است.
- ۱۸- استفاده از موسیقی، خواه موسیقی سنتی و کلاسیک باشد و خواه غیر سنتی و مدرن **جایز** و **حلال** است. فقط آن نوع موسیقی که بی‌بند و باری و شهوت را تقویت و تحریک می‌کند و مناسب مجالس لهو و لعب است، حرام است. استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای سرودها و برنامه‌های فرهنگی مفید نیز **حلال** و **جایز** است.
- ۱۹- تولید، توزیع و تبلیغ فیلم‌ها، لوح‌های فشرده و سایر رسانه‌هایی که در بردارنده تصاویر یا متونی هستند که موجب انحراف و فساد می‌شوند و یا در بردارنده موسیقی مطرب و مناسب با مجالس لهو و گناه باشند از گناهان بزرگ شمرده می‌شود و خرید و فروش آن‌ها **حرام** است. همچنین تماشا کردن و گوش دادن به آن‌ها نیز حرام است.
- ۲۰- شرکت در مجالس شادی، مانند جشن عروسی، جشن‌های مذهبی و ملی **جایز** است و حتی اگر موجب تقویت صلہ رحم یا تبلیغ دین شود مستحب است، به شرط آن که در این مجالس، احکام دین مانند پوشش مناسب خانم رعایت شود.
- ۲۱- شرط‌بندی، از امور زیان‌آور روحی و اجتماعی است و انجام آن، حتی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی نیز **حرام** است.
- ۲۲- اگر ورزش و بازی‌های ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی‌بند و باری‌های دنیای کنونی ضرورت یابد، فراهم کردن امکانات آن **واجب کفایی** است.
- ۲۳- بکوشیم که همه از کالاهای ایرانی استفاده کنیم و کالای مرغوب در اختیار مردم قرار دهیم. اگر مصرف کالاهای خارجی سبب وابستگی شود، **واجب** است از خرید آن خودداری شود.

۲۴- اشرفی‌گری، تجمل‌گرایی برخی مسئولین و فساد اداری و مالی، یکی از مهم‌ترین عوامل عقب‌ماندگی اقتصادی و فاصله طبقاتی است که علاوه بر آثار منفی اقتصادی، باعث بی‌اعتمادی عمومی و رواج تجمل‌گرایی و مصرف‌گرایی در میان مردم می‌شود، بنابراین بر مسئولین و مدیران کشور **واجب** است که از این شیوه زندگی اجتناب کنند و با اسوه قرار دادن خود، دیگران را به سوی یک اقتصاد سالم دعوت کنند.

۲۵- **واجب** است برای پیشرفت علمی، صنعتی و افزایش تولید داخلی تلاش کنیم و در مصرف منابع کشور حداکثر قناعت را پیشه سازیم. مصرف آب، بنزین، مواد غذایی، پوشاک، انرژی و اموری از این قبیل را به حداقل رسانده و به صورت کاملاً صحیح استفاده کنیم. اسراف در همه این موارد **حرام** است.

۲۶- امروزه کشورهای سلطه‌گر می‌کوشند تا از طریق برقراری روابط تجاری، کنترل اقتصادی سایر کشورها را به دست بگیرند و آن‌ها را به خود وابسته نمایند و استقلال آنان را از بین ببرند. بنابراین، بر دولت‌ها **واجب** است روابط اقتصادی با کشورها را به گونه‌ای تنظیم کنند که آن کشورها نتوانند در مواقع خطر کشورها را تحت فشار قرار دهند.

۲۷- از آن‌جا که رژیم صهیونیستی، سرزمین مسلمانان را به کمک انگلستان در سال‌های قبل به زور تصرف کرد و در آن‌جا غاصبانه یک کشور تشکیل داده است، هر نوع تجارتی که به نفع این رژیم باشد، همچون وارد کردن و ترویج کالاهایی که سرمایه‌داران این رژیم در آن شریک هستند **حرام** است.

درس ۱۰ دوازدهم

۲۸- رسول خدا (ص) نه تنها همه را دعوت به علم‌آموزی کرد، بلکه فرمود: «طلب علم بر هر مرد و زن مسلمانی **واجب** است.»

۳۱- رابطه‌های مستقیم و معکوس:

۱- هر قدر عزم قوی‌تر باشد، رسیدن به هدف آسان‌تر است. (درس ۹ دهم)

۲- به هر میزان که عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. (درس ۱۰ دهم)

۳- به هر میزان که محبت شدیدتر باشد، تأثیر آن نیز در زندگی عمیق‌تر و گسترده‌تر است. (درس ۱۱ دهم)

۴- به هر میزان که ایمان انسان به خدا بیشتر شود، محبت وی نیز به خدا بیشتر می‌شود. (درس ۱۱ دهم)

۵- هر قدر علاقه ما به کسانی که رنگ و نشانی از خدا دارند و خداوند محبت و دوستی با آنان را به ما توصیه کرده بیشتر و قوی‌تر باشد، محبت ما نیز به خدا فزون‌تر می‌شود. (درس ۱۱ دهم)

۶- هر قدر دوستی با خدا عمیق‌تر باشد، نفرت از باطل هم عمیق‌تر است. (درس ۱۱ دهم)

۷- هر قدر هدف بزرگ‌تر باشد، تقوای بیشتری را می‌طلبد. (درس ۱۲ دهم)

۸- هر قدر رشته‌های عفاف در روح انسان قوی و مستحکم می‌شود، نوع آراستگی و پوشش او باوقارتر می‌شود. (درس ۱۳ دهم)

- ۹- هر قدر رشته‌های عفاف در روح انسان ضعیف و گسسته می‌شود، آراستگی و پوشش او سبک‌تر و جنبه خودنمایی به خود می‌گیرد. (درس ۱۳ دهم)
- ۱۰- به هر میزان که وظیفه حجاب کامل‌تر و دقیق‌تر انجام شود، ۱. نزد خدا با ارزش‌تر است ۲. آثار و ثمرات فردی و اجتماعی آن افزون‌تر است ۳. فرد را به رشد و کمال معنوی بالاتری می‌رساند. (درس ۱۴ دهم)
- ۱۱- هر قدر درجه ایمان و عمل انسان‌ها بالاتر باشد، استعداد و لیاقت دریافت هدایت‌های معنوی را بیشتر کسب می‌کنند. (درس ۵ یازدهم)
- ۱۲- هر قدر ایمان یک فرد قوی‌تر باشد، شایستگی او برای همسری بیشتر است. (درس ۱۸ یازدهم)
- ۱۳- هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و عجز و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند. (درس ۱ دوازدهم)
- ۱۴- هر چه ایمان فرد قوی‌تر باشد، تأثیر عملی آن در زندگی بیشتر است. (درس ۳ دوازدهم)
- ۱۵- هر چه ایمان فرد ضعیف‌تر باشد، تأثیر عملی آن در زندگی کمتر است. (درس ۳ دوازدهم)
- ۱۶- هر چه اعمال انسان با اخلاص بالاتری همراه باشد، ارزش بیشتری دارد. (درس ۴ دوازدهم)
- ۱۷- هر قدر که معرفت ما به خداوند بیشتر شود، به افزایش درجه اخلاص کمک خواهد کرد. (درس ۴ دوازدهم)
- ۱۸- هر اندازه ایمان مؤمن افزوده شود، امتحانش نیز سنگین‌تر می‌شود. (درس ۶ دوازدهم)
- ۱۹- به میزانی که انسان مؤمن در آزمون‌های اولیه سربلند بیرون آید، قدم در آزمون‌های بعد می‌گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می‌شود. (درس ۶ یازدهم)
- ۲۰- میزان دوری مؤمن از گناه با درجه ایمان و دل‌بستگی وی به خداوند ارتباط مستقیمی دارد. هر قدر ایمان قوی‌تر باشد، دوری وی از گناه نیز بیشتر است. (درس ۷ دوازدهم)
- ۲۱- به هر میزان که مردم در انجام وظیفه امر به معروف و نهی از منکر کوتاهی کنند، گناهان اجتماعی قوی‌تر و محکم‌تر می‌شوند و در تمام سطوح جامعه نفوذ می‌کنند. (درس ۸ دوازدهم)
- ۲۲- هر قدر آگاهی و هوشیاری ما بیشتر باشد، قدرت تأثیرگذاری ما بیشتر خواهد بود. (درس ۱۲ دوازدهم)
- ۲۳- هر قدر بنیان‌های جامعه خود را مستحکم کنیم و نقاط ضعف این جامعه را برطرف کنیم، می‌توانیم به کانون اصلی تبلیغ اسلام تبدیل شویم و بهترین مبلغ اسلامی در جهان باشیم. (درس ۱۳ دوازدهم)

۳۲- واژه‌های «محبوب - محبوب‌تر - محبوب‌ترین» در روایات و متن کتاب:

- ۱- کسی که **محبوب** و معشوق خود را دانشمند یا هنرمندی قرار می‌دهد، ظاهر و حتی سبک زندگی خود را شبیه وی می‌سازد. (درس ۱۰ دهم)
- ۲- پیامبر اکرم (ص): «هر کس در روز قیامت با **محبوب** خود محشور می‌شود.» ← دوستی با دوستان خدا (درس ۱۰ دهم)
- ۳- امیرمؤمنان می‌فرماید: «منتظر فرج الهی باشید و از لطف الهی مأیوس نشوید و بدانید که **محبوب‌ترین** کارها نزد خداوند، انتظار فرج است.» ← دعا برای ظهور امام از مسئولیت‌های منتظر (درس ۱۳ یازدهم)
- ۴- رسول خدا (ص) می‌فرماید: «هیچ بنایی نزد خدا **محبوب‌تر** از ازدواج نیست.» ← اهمیت ازدواج (درس ۱۸ یازدهم)
- ۵- در معاشرت‌های دختر و پسر، معمولاً احساسات بر هر دو نفر حاکم است و دختر و پسر شخصیت واقعی خود را پنهان می‌کنند و هر طرف اصرار دارد خود را بهتر از آنچه هست نشان دهد تا **محبوب** دیگری واقع شود. معمولاً، بیشتر این معاشرت‌ها به سستی و رابطه جدایی می‌انجامد. (درس ۱۲ یازدهم)
- ۶- پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «کسی نزد من **محبوب‌تر** از جوان توبه کار نیست.» ← توبه در جوانی (درس ۸ دوازدهم)
- ۷- تکرار توبه، اگر واقعی باشد، نه تنها به معنی دور شدن از خدا نیست، بلکه موجب **محبوب** شدن انسان نزد خداوند و جلب رحمت او می‌شود. (درس ۸ دوازدهم)

۳۳- واژه‌های غفلت و غافل:

- ۱- گاهی **غفلت‌ها** سبب دوری ما از او و فراموشی یاد او می‌شود، ولی باز که به خود باز می‌گردیم، او را در کنار خود می‌یابیم و می‌گوییم: «دوست نزدیک‌تر از من به من است / وین عجب‌تر که من از وی دورم...» (ص ۲۰ درس ۲ دهم)
- ۲- از پیامدهای مهم نگرش مادی و منکران معاد برای انسانی که بی‌نهایت طلب و میل به جاودانگی دارد، این است که می‌کوشد راه فراموش کردن و **غفلت** از مرگ در پیش بگیرد و خود را به هر کاری سرگرم می‌سازد تا آینده تلخی را که در انتظار دارد، فراموش کند.
- ۳- آثار و پیامدهای منکران معاد، گریبان کسانی را نیز که معاد را قبول دارند، اما این قبول داشتن به ایمان و باور قلبی تبدیل نشده است می‌گیرد، این افراد بدلیل فرورفتن در هوس‌ها، دنیا را معبود و هدف خود قرار می‌دهند و از یاد آخرت **غافل** می‌شوند و از این رو، زندگی آنان به گونه‌ای است که تفاوتی با منکران معاد ندارد. (ص ۴۲ درس ۴ دهم)
- ۴- همان دینی که ما را به آراستگی توصیه می‌کند، از خودنمایی و افراط در آراستگی پرهیز می‌دهد زیرا زیاده‌روی در آراستگی و توجه بیش از حد به آن باعث **غفلت** انسان از هدف اصلی زندگی و مشغول شدن به کارهایی می‌شود که عاقبتی جز دور شدن از خدا ندارد. (ص ۱۴۵ درس ۱۳ دهم)
- ۵- «روزها فکر من این است همه شب سختم / که چرا **غافل** از احوال دل خویشتم» (درک آینده خویش) (ص ۱ یازدهم)

- ۶- زمانی تمایلات بعد حیوانی بد می‌شوند که انسان، این تمایلات را اصل و اساس زندگی قرار دهد و فقط در فکر رسیدن به آن‌ها باشد و از تمایلات الهی خود **غافل** بماند. (ص ۲۰۱ درس ۱۶ یازدهم)
- ۷- در عهدنامه مالک اشتر می‌خوانیم که امام علی (ع) فرمود: «اگر با دشمن پیمان بستنی از پیمان شکنی دشمن غافل نباش، که دشمن گاهی از این راه تورا **غافل** گیر می‌کند. (ص ۱۸۸ درس ۱۵ یازدهم)
- ۸- بسیاری از انسان‌ها چنان به امور دنیوی سرگرم شده‌اند که خدا را فراموش کرده و خداوند در قلب آن‌ها جایگاهی ندارد، زینت دنیا و لذات و شهوات چنان در دلشان فرونی یافته که جایی برای خلوتِ انس با خدا و درک معنویت نیایش با پروردگار باقی نگذاشته است، گویی هوی و هوس و آنچه و آن کس که آنان را به هوس‌هایشان می‌رساند، بت و معبودشان شده و آن‌ها را همچون خدا می‌پرستند و از ابزارهای جدید مانند سینما، تلویزیون، ماهواره، اینترنت و سایر رسانه‌ها در این راه بهره می‌گیرند و یکسره از خدا و آخرت **غافل** شده‌اند. (ص ۳۷ درس ۳ دوازدهم)
- ۹- نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و یاری جستن از او برای رسیدن به اخلاص، **غفلت** از خداوند را کم می‌کند، محبت او را در قلب تقویت می‌سازد و انسان را از کمک‌های الهی بهره‌مند می‌نماید. (ص ۴۷ درس ۴ دوازدهم)
- ۱۰- جدی‌ترین آسیب مصرف‌زدگی، تغییر الگوی زندگی و دل‌مشغولی دائمی مردم به کالاهای گوناگونی است که همه روزه وارد بازار می‌گردد و اذهان و افکار را به خود مشغول می‌کند و در نتیجه، انسان را از اساسی‌ترین نیاز خود، یعنی پرورش و تکامل بُعد معنوی و متعالی خویش، **غافل** می‌سازد. (ص ۱۵۰ درس ۱۲ دوازدهم)

۳۴- تشبیه و تمثیل‌ها که در متن کتاب یا احیث و یا در آیات آمده است:

- ۱- مردم از هیبت آن روز (قیامت) همچون افراد مست به نظر می‌رسند در حالی که مست نیستند ولیکن عذاب خدا سخت است. (درس ۷ دهم)
- ۲- عهدی که ابتدا بسته می‌شود، مانند نوزادی است که باید از او مراقبت کرد، تا با عهدشکنی، آسیب نبیند. (درس ۹ دهم)
- ۳- و بعضی از مردم همتیانی را به جای خدا می‌گیرند، آنان را دوست دارند مانند دوستی با خدا ... : ﴿و من النَّاس من یَتَّخِذ من دُونِ اللَّهِ اِندَاداً یَحِبُّونَهُمْ كَحَبِّ اللَّهِ...﴾ (درس ۱۱ دهم)
- ۴- تمثیل امام علی (ع) درباره حقیقت تقوا: «مَثَلُ انسان‌های بی‌تقوا مثل سوارکارانی است که سوار بر اسب‌های چموش و سرکش شده‌اند که لجام پاره کرده و اختیار را از دست سوارکار گرفته؛ بالا و پایین می‌پرد و عاقبت، سوارکار را در آتش می‌افکند. اَمَّا مَثَلُ آدم‌های باتقوا، مثل سوارکارانی است که بر اسب‌های رام سوار شده‌اند و لجام اسب را در اختیار دارند و راه می‌پیمایند تا اینکه وارد بهشت شوند.» (درس ۱۲ دهم)
- ۵- ﴿... کتب علیکم الصیام کَمَا کتب علی الذین من قبلکم...﴾: «روزه بر شما مقرر شده است همان‌گونه که بر کسانی پیش از شما بودند مقرر شده بود.» (درس ۱۲ دهم)

۶- برخی تصور می‌کنند پیامبران مانند فروشندگان کالا هستند که هر کدام برای خود فروشگاه‌هایی باز کرده و کالای خود را تبلیغ می‌کند و مردم می‌توانند بین آن کالاها یکی را انتخاب نمایند. در صورتی که پیامبران مانند معلمان یک مدرسه‌اند که پایه‌های مختلف تحصیلی را به ترتیب تدریس می‌کنند و هر کدام مطالب سال قبل را تکمیل می‌کنند. (درس ۳ یازدهم)

۷- حدیث منزلت: «انت منی بمنزلة هارون من موسى الا انه لا نبي بعدي»: «تو برای من به مانند هارون برای موسی هستی؛ به جز اینکه بعد از من پیامبری نیست.» (درس ۷ یازدهم)

۸- امام علی (ع) می‌فرماید: «من همچون بچه از شیر گرفته شده که به دنبال مادرش می‌رود، از آن بزرگوار پیروی می‌کردم و او هر روز پرچی از خوی‌های نیکوی خود را برای من می‌افراشت و مرا به پیروی کردن از آن فرمان می‌داد...» (درس ۶ یازدهم)

۹- ﴿... ليستخلفنهم في الارض كما استخلف الذين من قبلهم...﴾: «... که آنان را جانشین در زمین قرار دهد همان‌طور که قبل از آنان کسانی را جانشین قرار داد...» (درس ۱۳ یازدهم)

۱۰- اندیشه مانند بذری است که در ذهن جوانه می‌زند و در دل و قلب ریشه می‌دواند و برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌گردد. (تفکر و اندیشه، قبل از درس ۱ دوازدهم)

۱۱- امام صادق (ع) می‌فرماید: «انما المؤمن بمنزلة كفة الميزان كلما زيد في ايمانه زيد في بلائه»: «به راستی که مؤمن به منزله کفه ترازوست هر اندازه ایمانش افزوده شود، امتحانش نیز افزوده می‌شود.» (درس ۶ دوازدهم)

۱۲- رسول خدا (ص) می‌فرماید: «التائب من الذنب كمن لا ذنب له»: «کسی که از گناه توبه کرده مانند کسی است که هیچ گناهی نکرده است.» (درس ۸ دوازدهم)

۱۳- صفات ناپسندی که در ما پدید می‌آیند شبیه ریشه‌های نهالی هستند که در ابتدا نفوذ کمی در خاک دارد اما هر قدر زمان می‌گذرد، نفوذ بیشتر می‌شود و قوی‌تر می‌گردد تا جایی که کندن آن بسیار سخت می‌شود. (درس ۸ دوازدهم)

۳۵- اولین‌ها در هر سه کتاب دین و زندگی:

۱- اولین تفاوت انسان و حیوان: انسان خود باید هدف خلقت خود را بشناسد و آن را انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد؛ در حالی که گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می‌کنند. (درس ۱ دهم)

۲- اولین گام برای حرکت انسان، در مسیر قرب الهی، شناخت انسان است. (درس ۲ دهم)

۳- قرآن کریم درباره امکان معاد (اشاره به پیدایش نخستین انسان) می‌فرماید: «و برای ما مثلی زد، در حالی که آفرینش نخستین خود را فراموش کرده بود، گفت که این استخوان‌های پوسیده را دوباره زنده کند؟ بگو همان خدایی که آن‌ها را برای نخستین بار (اولین بار) آفرید و او به هر خلقتی داناست.» (درس ۵ دهم)

- ۴- **اولین حادثه** مرحله اول قیامت پس از پایان یافتن دنیا، «شنیده شدن صدایی مهیب» است. (درس ۷ دهم)
- ۵- **اولین حادثه** مرحله دوم قیامت تا انسان‌ها آماده دریافت و پاداش و کیفر شوند، «زنده شدن همه انسان‌ها» است. (درس ۷ دهم)
- ۶- **اولین گام** و اقدام در مسیر قرب الهی تصمیم و عزم برای حرکت است. (درس ۹ دهم)
- ۷- **اولین** و برترین فایده نماز یاد خداست. ﴿لذکر الله اکبر﴾ (درس ۱۲ دهم)
- ۸- **اولین** و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم، حضرت علی (ع) است. (درس ۵ یازدهم)
- ۹- **اولین** و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی، گفتار و رفتار پیامبر (ص) است. (درس ۵ یازدهم)
- ۱۰- **اولین** قلمرو در رسالت (مسئولیت‌های پیامبر (ص)) دریافت و ابلاغ وحی است. (درس ۵ یازدهم)
- ۱۱- **اولین** باری که امام علی (ع) به عنوان جانشین پیامبر (ص) مطرح شد، حدود سه سال پس از بعثت بود که فرمان ﴿و انذر عشیرتک الاقربین﴾ نازل شد که پیامبر از جانب خدا مأمور شد که خویشان نزدیک خود را انذار کند و در این واقعه که به نام یوم الانذار است برای **اولین بار** امام علی (ع) را برادر و وصی و جانشین معرفی کند. (درس ۷ یازدهم)
- ۱۲- رسول خدا (ص) برای **اولین بار** در جامعه آن روز، برابری همه افراد در برابر قانون را اعلام کرد و عرب و غیرعرب و سیاه و سفید را برابر دانست و در مقابل تعصبات قبیله‌ای ایستاد. (درس ۶ یازدهم)
- ۱۳- **اولین** (مهمترین) چالش و مشکل عصر ائمه (ع) ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر اکرم (ص) بود. (درس ۹ یازدهم)
- ۱۴- قبل از نزول آیه ﴿ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریة﴾ پیامبر (ص) در خانه کعبه و با حضور جابر بن عبد الله انصاری امام علی (ع) را این طور معرفی می‌کند: «این مرد **اولین** ایمان آورنده به خدا، وفادارترین شما در پیمان با خدا، راسخ‌ترین شما در انجام فرمان خدا، صادق‌ترین شما در داوری بین مردم، بهترین شما در رعایت مساوات و ارجمندترین شما نزد خداست.» (درس ۸ یازدهم)
- ۱۵- **اولین** و ابتدائی‌ترین زمینه ازدواج، نیاز جنسی مرد و زن به یکدیگر است، این نیاز که احساس آن از دوران بلوغ آغاز می‌شود، اولین کشش و جاذبه را میان زن و مرد ایجاد می‌کند و آنان را به سوی تشکیل خانواده می‌کشاند. (درس ۱۷ دوازدهم)
- ۱۶- **اولین** درخواست پیامبر (ص) در آغاز رسالت خود، این بود که مشرکان با گفتن «لا اله الا الله» دست از شرک و بت‌پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان آورند و می‌فرمود: «ای مردم بگوئید معبودی جز الله نیست تا رستگار شوید.» (درس ۲ و ۱۰ دوازدهم)
- ۱۷- **اولین** گام و سرآغاز هر حرکت به سمت رشد و کمال، اندیشه و تفکر است. (درس ۷ دوازدهم)
- ۱۸- **اولین** آیتی که بر رسول خدا (ص) نازل شد و آغازگر رسالت وی بود، درباره دانش و آموختن بود. (درس ۱۰ دوازدهم)

۳۶- امر به معروف و نهی از منکر = نظارت همگانی

* موضوع امر به معروف و نهی از منکر در کتاب‌های یازدهم و دوازدهم پندین بار ذکر شده که نشان‌دهنده اهمیت آن است:

۱- آیه ۳ سوره عصر: ﴿تَوَاصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَاصُوا بِالصَّبْرِ﴾ درباره سفارش به حق و صبر یعنی **امر به معروف کردن**. (ص ۱۴ درس ۱ یازدهم)

۲- قرآن کریم احکام اجتماعی متعددی دارد، مانند خمس، زکات، حقوق و مسئولیت‌های خانواده، جامعه، **امر به معروف، نهی از منکر**، مبارزه با ظلم و جهاد با تجاوزگران و ستمکاران، روشن است که اجرای این قوانین، بدون تشکیل حکومت اسلامی امکان‌پذیر نیست. (ص ۵۸ درس ۵ یازدهم)

۳- **امر به معروف و نهی از منکر** نمونه‌ای از احکام اجتماعی اسلام است که نیاز بیشتری به تشکیل حکومت الهی. (ص ۶۳ درس ۵ یازدهم بخش اندیشه و تحقیق)

۴- امامان بزرگوار، به دو علت با حاکمان زمان خود مبارزه می‌گردد که دومی آن عبارت است از اینکه حاکمان غاصب، قوانین اسلام را زیر پا می‌گذاشتند و به مردم ستم می‌کردند، امامان نیز وظیفه داشتند که بر اساس اصل **امر به معروف و نهی از منکر** با آنان مقابله کنند و مانع زیر پا گذاشتن قوانین اسلام شوند و از حقوق مردم دفاع نمایند. (ص ۱۳۵ درس ۱۰ یازدهم)

۵- درست است که حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس، ظالمانه و غاصبانه حکومت را به دست گرفته بودند و عاملان اصلی به شهادت رساندن امامان بودند، اما بیشتر مردم تسلیم این حاکمان شده بودند و با آنان مبارزه نمی‌کردند و وظیفه **امر به معروف و نهی از منکر** را انجام نمی‌دادند. (ص ۱۴۹ درس ۱۲ یازدهم)

۶- در بخش مسئولیت‌های مردم نسبت به رهبر، مورد چهارم، مشارکت در نظارت همگانی است، بر اساس فرمان خداوند، همه افراد جامعه اسلامی نسبت به یکدیگر مسئول اند و مانند سوارشدگان در یک کشتی اند، اگر گناهی در جامعه رواج پیدا کند. فقط گناهکاران عذاب نمی‌شوند، بلکه همه کسانی که در برابر انجام گناه در جامعه سکوت کرده‌اند نیز باید پاسخگو باشند بنابراین، همه ما باید ناظر بر فعالیت‌های اجتماعی باشیم و در صورت مشاهده گناه توسط هر کس، وظیفه **امر به معروف و نهی از منکر** را با روش درست انجام دهیم. این مشارکت سبب می‌شود که رهبر، هر افراد جامعه را پشتیبان خود بداند و هدایت جامعه به سمت وظایف اسلامی برای رهبر جامعه آسان‌تر شود. (ص ۱۸۶ درس ۱۵ یازدهم)

۷- مهم‌ترین راه اصلاح و معالجه جامعه بیمارهای اجتماعی مانند رباخواری و رشوه گرفتن و ... انجام وظیفه **امر به معروف و نهی از منکر** است اگر مردم در انجام این وظیفه کوتاهی کنند، گناهان اجتماعی قوی‌تر و محکم‌تر می‌شوند و تمام سطوح جامعه نفوذ می‌کنند. در واقع اگر مردم در برابر گناهان حساسیت نشان دهند و در برابر آن بایستند و بکوشند که جامعه را به وضع صلاح و درستی بازگردانند، به آسانی می‌توانند مانع گسترش گناهان شوند، اگر مردم کوتاهی کنند و اقدامات دلسوزان جامعه به جایی نرسد و به تدریج انحراف از حق ریشه بدواند، اصلاح آن

مشکل می‌شود و نیاز به تلاش‌های بزرگ و فعالیت‌های اساسی و زیربنایی پیدا می‌شود تا آن‌جا که ممکن است نیاز باشد انسان‌های بزرگی جان و مال خود را تقدیم کنند تا جامعه را از تباهی برهانند و مانع خاموشی کامل نور هدایت شوند. (ص ۱۰۲ درس ۸ دوازدهم)

۸- بر مسئولین و مدیران کشور واجب است از شیوه زندگی اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی و مصرف‌گرایی اجتناب کنند و با اسوه قرار دادن خود، دیگران را به سوی یک اقتصاد سالم دعوت کنند، مجموعه افراد جامعه نیز باید پیروی از پیامبر اکرم (ص) و **امر به معروف و نهی از منکر** روابط اقتصادی را سالم نگه دارند. (ص ۱۱۷ درس ۹ دوازدهم)

۹- یکی از مهم‌ترین عوامل استحکام نظامی اسلامی، عمل به وظیفه مقدس **امر به معروف و نهی از منکر** است. (ص ۱۶۳ درس ۱۳ دوازدهم)

۳۷- واژه «آسان»، «آسان‌تر» و «آسان‌ترین» چندبار در کتاب‌های دهم و یازدهم و دوازدهم ذکر شده

که اهمیت ویژه‌ای دارد و با آن توجه کنید.

- ۱- همین عامل (نهراسیدن از مرگ) سبب می‌شود که دفاع از حق و مظلوم و فداکاری در راه خدا آسان‌تر شود. (ص ۴۱ درس ۴ دهم)
- ۲- هر قدر عزم قوی‌تر باشد، رسیدن به هدف آسان‌تر است. (ص ۹۷ درس ۹ دهم)
- ۳- آسان‌ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام و قرآن کریم، آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های این کتاب الهی است: ﴿قل فأتوا بسورة مثله﴾ (ص ۴۲ درس ۴ یازدهم)
- ۴- مبارزه با فقر و محرومیت از ویژگی‌های اسوه‌ای پیامبر (ص): به آسانی با فقیرترین و محروم‌ترین مردم می‌نشست. (ص ۷۲ درس ۶ یازدهم)
- ۵- در جامعه مهدوی زمینه‌های رشد و تکامل همه افراد فراهم است، انسان‌ها بهتر می‌توانند خدا را بندگی کنند، فرزندان صالح به جامعه تقدیم نمایند و خیرخواه دیگران باشند، بدین ترتیب انسان‌ها به هدفی که خدا در خلقت برای آن‌ها تعیین کرده بهتر و آسان‌تر می‌رسند. (ص ۱۶۵ درس ۱۳ یازدهم)
- ۶- مشارکت در وظیفه امر به معروف و نهی از منکر سبب می‌شود که رهبر، همه افراد جامعه را پشتیبان خود بداند و هدایت جامعه به سمت وظایف اسلامی برای رهبر جامعه آسان‌تر شود. (ص ۱۱۶ درس ۱۵ یازدهم)
- ۷- سنت توفیق (امداد خاص): در اصطلاح دینی، توفیق به معنای آسان نمودن است، یعنی خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک، قدم در راه حق می‌گذارد و در این راه سعی و تلاش می‌کند چنان فراهم می‌سازد که وی بتواند آسان‌تر به مقصد برسد. (ص ۷۳ درس ۶ دوازدهم)
- ۸- توبه در جوانی آسان‌تر است و خداوند توبه جوانان را بسیار دوست دارد. (ص ۹۷ درس ۸ دوازدهم)
- ۹- سراسر عمر ظرف زمان توبه است اما بهترین زمان برای توبه دوره‌ای است که امکان توبه بیشتر و انجام آن آسان‌تر و جبران گذشته راحت‌تر است. (ص ۱۰۳ درس ۸ دوازدهم)

۱۰- صفات ناپسندی که در ما پدید می‌آیند، شبیه ریشه‌های نهالی هستند که در ابتدا نفوذ کمی در خاک دارد اما هر قدر زمان می‌گذرد، نفوذ آن بیشتر می‌شود و قوی‌تر می‌گردد تا جایی که کندن آن درخت بسیار سخت می‌شود از این رو، توبه در جوانی بسیار آسان‌تر از زمان پیری است. (ص ۱۰۳ درس ۸ دوازدهم)

۱۱- یکی از مهم‌ترین اهداف پیامبر اکرم (ص) برپایی جامعه‌ای عدالت‌محور بود به طوری که در آن مظلوم به آسانی حق خود را از ظالم بستاند. (ص ۱۲۵ درس ۱۰ دوازدهم)

۳۸- معنای کلمات نامانوسی که در سوالات کنکور می‌آید:

الف	
امعان نظر = با توجه به - با دقت نظر	ایجاز = اختصار = کوتاه بیان کردن
احتجاج = حجت و دلیل آوردن	اعراض: رویگردانی، عمل نکردن
ازدیاد = افزایش	انفصال: جدایی
افضل = برتر	استخلاف: جانشینی
أَعْلَم = دانایتر	اشتمال: شامل شدن
اجمل: زیباتر	استحقاق: شایستگی
احسن = بهتر	استنباط می‌شود / نمی‌شود: دریافت می‌شود / نمی‌شود
اعلی = بالاتر	ارج: ارزش
ارفع = بالاتر	اخراج: بیرون کردن
ارتکاب = انجام کار بد	افراط: زیاده‌روی، از حد گذشتن
انذار = هشدار	اخذ / اتخاذ: گرفتن
اقتضاء = لازمه	انفس / نفوس: جان‌ها، درون آدمی
الحاق: پیوستن، پیوند دادن، اتصال	اعلان: ظاهر ساختن، آشکار کردن
استفهام انکاری = پرسشی که پاسخ آن به طور واضح منفی باشد	استقلال: مستقل بودن، خود مختار بودن
اشاعه = ترویج، گسترش دادن	استماع: شنیدن، گوش دادن
	آفاق: کرانه‌ها، جهان

استهلاک: فرسوده شدن، از بین رفتن

ایجاب کردن: لازم گردانیدن، واجب

استنباط: درک، دریافت

اهتمام: کوشش، توجه

انتساب: نسبت دادن

ادراک: درک کردن، فهمیدن

اکتفا: بسنده کردن

آلایش: آلودگی، ناپاکی

استجاب: پذیرفتن، مستجاب شدن

انذار: بیم دادن، ترسانیدن، آگاه ساختن (هشدار)

استمداد: یاری گرفتن

ارجاع: بازگردانیدن

اوامر: فرمان‌ها

اغراض: قصد

استهزا: مسخره کردن

استقرار: پابرجا شدن

ارتقا: پیشرفت، ترقی

اعتلا: برتری یافتن، بلند پایه شدن

ایجاز: مختصر و کوتاه

انزجار: نفرت، بیزار بودن

ایصال: رسانیدن، رساندن

اتیان: آوردن

ب ، پ

بلافضل: مستقیم، بی‌واسطه

به تبع: پیرو، در ادامه

به فعلیت رسیدن: اتفاق افتادن

بطالت: بیهوده

بر حذر داشتن: بیم دادن

بذل: بخشش

باب: در

برائت جستن: بیزاری

به تبع: به پیرو، به دنبال

بشارت: مژده، نوید دادن

به فعلیت رساندن: انجام دادن

بطلان: باطل شدن، بی‌اعتبار شدن

به منصفه ظهور رساندن: آشکار ساختن

پیام مستنبط: مفهومی که از آیه درک و استنباط می‌شود

ت ، ث

تأسی = پیروی

تبشیر = بشارت دادن

تبیین = بیان کردن

تجلی = نمود = نمایان است

تنزیه: کسی را از عیب و بدی دور دانستن	تقابل = تضاد = مخالفت = مقابله
تسخیر / مسخر: رام کردن	تشکیک = شک کردن
تزویر: نیرنگ، دروغ	تمهید = آماده کردن، بسترسازی
تکلیف: کار دشواری به عهده کسی گذاشتن	تنزیه = منزّه و پاک و بی‌عیب دانستن
توفیق: کامیابی، امکان دستیابی به مقصود	تمثیل = مثال زدن
تزلزل: سست شدن	تداعی‌گر = تداعی‌کننده = به یاد آورنده = آشکارکننده
تنازع: با هم ستیزه کردن	تجدید = دوباره
تمنیات: درخواست‌ها، التماس‌ها	تفرعن = خوی فرعونی (فرعونیت)
تفریط: کوتاهی کردن، ضایع کردن	تفریط = کوتاهی
تمهید: فراهم کردن، آماده کردن، مقدمه چینی	تکوینی = چیزی که در هست و وجود است (آفرینش)
تکوینی: چیزی که در هست و وجود است	تمسک = چنگ زدن = متوسل شدن
تضییع شده: تباه شده، ضایع شده	تزویر = نیرنگ = دروغ
تفهیم: فهم، درک	توفیق = امکان دستیابی به مقصود = کامیابی
توالی: پشت سر هم	تمنیات = درخواست‌ها
ثقل: سنگینی	تفهیم = فهم = درک
	تکفیر: پوشاندن
	تزلزل = سست شدن
	تنازع = با هم ستیزه کردن
	تقدم = مقدم بودن، جلوتر بودن
	تابع = نتیجه = معلول = پیرو
	تقدّم: جلوتر بودن، زودتر بودن، مقدّم بودن
جهان‌بینی = بینش = نگرش = اعتقادات و افکار	
حبط: تباه و باطل	
حتمی اوقوع: آن چه حتماً به وقوع خواهد رسید	
حیطه: گستره، دامنه	
حجیت: حجت بودن، دلیل	

ج، ح، خ

حتمیت: حتمی بودن

رادع: مانع

حرمت: حرام بودن

رجیم = رانده شده = طرد شده = مطرود

حقانیت: حق بودن

ردایل: پستی‌ها

حادث: نو، پدید آمده

روی برتافتن: روی برگردانیدن

حصول: به دست آمدن

رهنمون: راهنما، هدایت‌کننده، نشان‌دهنده راه

حاکی: حکایت‌کننده، بیان‌کننده

زدودن: پاک کردن

خدشه = ایراد = ضربه

زعامت: رهبری

خُلود = جاودانگی = عمر ابدی

س، ش

خاستگاه = منشا = ریشه = سرچشمه

سُقَم = نادرستی ≠ صَحّت = درستی

خائف: ترسیده

سرای واپسین: آخرت، قیامت

خلوص: خالص بودن

سلب: نفی

خُسران = زیان = ضرر

سلف = گذشته = پیشین

خَفّت: سبکی

سلیم: سالم

د، ذ، ر، ز

سهولت: آسانی

دغدغه = دل‌مشغولی = نگرانی

سرسپردگی: تسلیم شدن

دیانت = دین‌داری

سکینه: آرامش

دارالخلود = سرای جاودانگی (بهشت اخروی) = خلد برین

سیطره: غلبه، تسلط

دستگیر ما: کمک‌رسان

سوق دادن: جهت دادن، هدایت کردن

دالّ بر: بیانگر، نشان‌دهنده

شالوده: اساس، بنیان

دستاویز: بهانه، وسیله

شاکر: سپاس‌گذار

ذاکران: یادکنندگان

شمایل: شکل، ظاهر

ص، ض، ط، ظ

صیانت: نگهداری، حفظ کردن، محفوظ ماندن

صوم = روزه

صائم = روزه‌دار

صیام = روزه، روزه‌داری

ضلالت = گمراهی

طرد: تبعید کردن، دور کردن

ظرف تحقق = مکان یا زمانی که یک واقعه اتفاق می‌افتد

ع، ف، ق

عیان = آشکار = برملا

عداوت = دشمنی

عنایت = توجه

علیت: علت و سبب بودن

علت: سبب، مسبب، زمینه‌ساز

عطوفت: مهربانی، محبت

عقوبت: عذاب، شکنجه

عرصه کارزار: عرصه نبرد

عزیمت: عزم، قصد و آهنگ کاری کردن

عائد: فایده، بخشش

عناد: سرکشی، ستیزه

عصیان: سرپیچی

فائق: پیروز

فُجَّار = جمع فاجر = بدکاران

فیصل پذیرفتن: خاتمه یافتن، پایان پذیرفتن (فیصل به معنای

داوری بین حق و باطل هم می‌باشد)

فرجام: عاقبت، سرانجام، نتیجه

فقاہت: فقیه شدن

فرض گردانیدن: واجب کردن

فارغ: بی‌نیاز

فریضه: امر واجب - فرائض = واجبات

فجور: گناه

قضا = انجام، به جای آوردن (قضای نماز و روزه = انجام نماز و

روزه)

ک، گ

کتمان = مخفی کردن

کبریایی: عظمت، بزرگی

کفایت: بس بودن، کافی بودن

کید: مکر، فریب

گزارنده: به جا آورنده

گزاردن: انجام دادن، به جا آوردن

گرایش: میل، تمایل

ل، م

لوازم: چیزی لازم، ضروریات

مظروف = درون چیزی جای گرفته	متقدم = پیشین
میمون، نامیمون = مبارک، نامبارک	منویات = نیات = اهداف (فرمایشات)
متنعم = برخوردار است	مبدع = بنیانگذار = سازنده
متالم = دردمند	مبطلات = باطل کننده‌ها
مدوح = مدح شده	مبادرت = انجام
مذموم = مورد مذمت = ناپسند	منتج = نتیجه گرفته شده
منصه ظهور = نمایانگر است	مُستدل = استدلال شده
ملکوتی = معنوی = حقیقتی روحانی	متمایز = متفاوت
مُلکی = دنیایی = مادی = جسمانی	محرمات = کارهای حرام
مملو = پر = انباشته = انبوه	مُرتد = از دین برگشته
مصدق = نمونه = مثال	مصدق = نمونه = مثال
مردود = رد شده ≠ مقبول = پذیرفته شده	مدون = حساب شده = تدوین شده = برنامه‌ریزی شده
مبعوث = برانگیخته شده	مشتبه شد: اشتباه گرفت
منبعث = برخاسته = برانگیخته شده	مشمزکننده = تنفرآمیز = نفرت‌انگیز
متصف = توصیف شده	مستمر = مداوم = ادامه‌دار = پیوسته (کان + فعل مضارع)
مستنبط = قابل برداشت = استنباط شده	معتنابه = قابل توجه
مستفاد = قابل برداشت = برداشت شده	مهیب = ترسناک = سهمناک = هولناک
مضاف = علاوه بر = به علاوه = بیشتر	مؤكد = تأکیدکننده = رساننده
مبین: آشکارکننده، بیان‌کننده، بیانگر	مؤكد = تاکید شده
مسبب: عامل، سبب، علت	ماذون = اجازه داده شده
موخر: بعد از، خلاف مقدم	مسلوب الاراده = بی‌اراده

مفسر: تفسیرکننده، شرح‌دهنده	مرهون: نتیجه‌ی، معلول، در گرو
مسلک: کسی که راه و روشی پیش می‌گیرد	مصاحب: هم‌صحبت، هم‌کلام
مقبول: پذیرفته شده، پسندیده	معصیت = نافرمانی، گناه
مسجود: سجده شده (مورد سجده قرار گرفته)	مصون: محفوظ، سالم
مبتنی: مبنی	معلولیت: معلول و نتیجه بودن
محصور: محاصره شده	متابعت: پیروی
مکلف: کسی که مامور انجام دادن کاری شده	معلول: پیامد، برخاسته از
مرهون: در گروی	مقصود: هدف
مواهب: بخشش‌ها	مستند: دلیل، مدرک
مستفاد: به دست آمده، حاصل شده	مصدق: نمونه، مثال
مقید: پایبند	مُدركات: یافته‌ها، داشته‌ها
منزه: پاک، به دور از	مدل: مستند، دارای دلیل
مشیت: اراده و خواست	مبین: بیان‌کننده
مفتوح: باز	مصدق: نمونه
متابعت: پیروی، اطلاعات	مودت: عشق، محبت، دوستی
موصوف: وصف شده	مستحدثه: تازه به وجود آمده (جدید)
منفرد: تنها، یگانه	مصروف: صرف شده، به مصرف رسیده
مستمر: پیوسته، ادامه‌دار، همیشگی	منادی: ندا دهنده
منذر: بیم‌دهنده	مطالبه: خواستن، طلب کردن
مبشر: بشارت‌دهنده	مظاهر: نشانه‌ها
ممات: مرگ	متنعم: برخوردار از ناز و نعمت

ن

مصون: محفوظ، نگه داشته شده

نسیان = فراموشی

مشمول: شامل شده

نواهی الهی: کارهای حرام، محرمات

مصالح: مصلحت‌ها، امور شایسته و خوب

نواهی: آن چه که منع شده است.

مشروط: به شرط

ناظر بر: درمورد، بیانگر

ملغی گردیدن: بی‌اثر شدن

نفی، نفی کردن: انکار کردن، رد کردن

مولود: زاییده

و، ه

مقتضی: لازم، لازمه

وصف = توصیف = توضیح = شرح

ملزوم: لازم شده، چیزی که مورد لزوم است

ودیعہ = نعمت و امانت (ودیعہ‌های الهی = سرمایه‌های انسان)

مسبب: دلیل

ودایع: ودیعہ‌ها، امانت‌ها

مقرب: نزدیک

وافی = رساننده

منزوی: گوشه‌گیر

وافی به مقصود: بیانگر، نشان‌دهنده

مسجل: قطعی، ثابت شده

وساطت: واسطه شدن، میانجی‌گری

منازعات: ستیزه‌ها، کشمکش‌ها

وقفه: ایست، درنگ

ملازم: همراه

وجوب: واجب بودن، ضرورت، لزوم

مشهود: بارز، دیده شده

وصال: رسیدن، دست یافتن به چیزی

متبوع: کسی که از آن پیروی می‌شود، پیروی کرده شده (علت)

وصول: رسیدن

معدوب: در رنج و عذاب

هم‌کیشان: هم‌مذهب

مولد: زاینده

ملزم: کسی که کاری به او واجب‌گر

منوط: وابسته، مربوط، متعلق

برایتان آرزوی موفقیت و سلامت دارم

مرتضی محسنی کبیر

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

راه‌های ارتباطی مرکز مشاوره

تلگرام

اینستاگرام

وبسایت

AlirezaAfsharOfficial

AlirezaAfsharOriginal

www.AlirezaAfshar.org

رزور مشاوره خصوصی علیرضا افشار

برای رزور مشاوره خصوصی تک جلسه و ماهانه
به شماره ۰۹۳۵۸۹۶۰۵۰۳ در واتساپ پیام دهید

Afshar.xyz

آدرس تمام رسانه ها :

